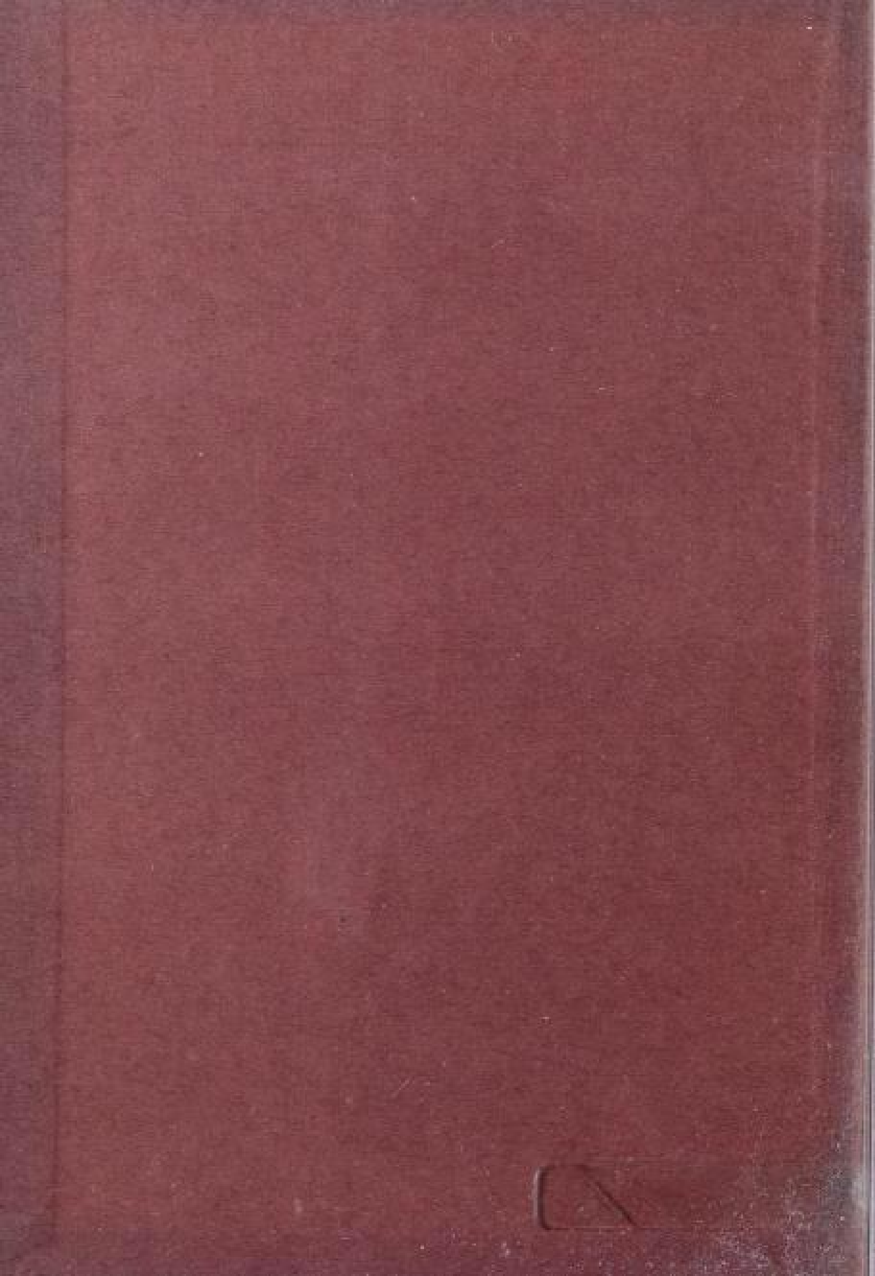
Kristofer Janson

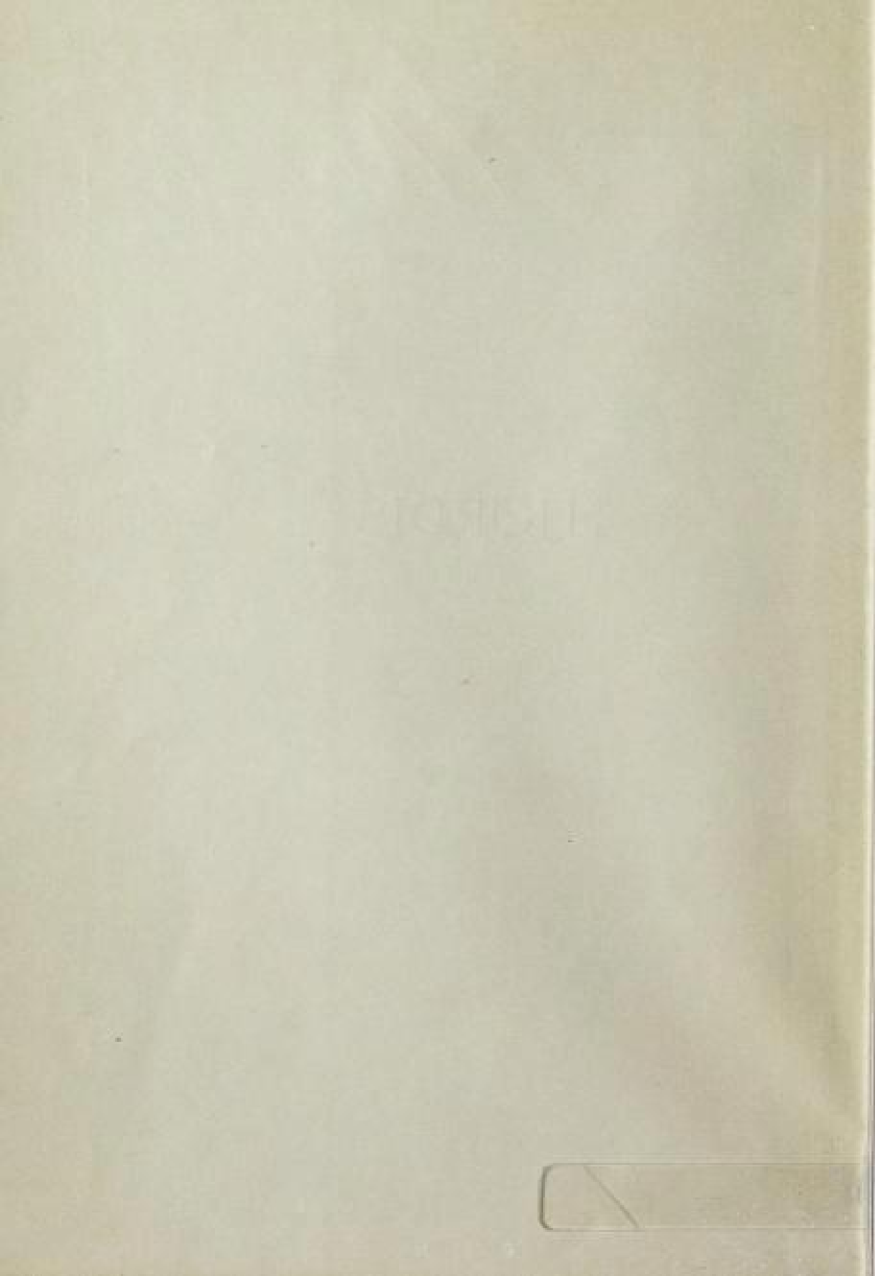


Hjørdis





HJØRDIS

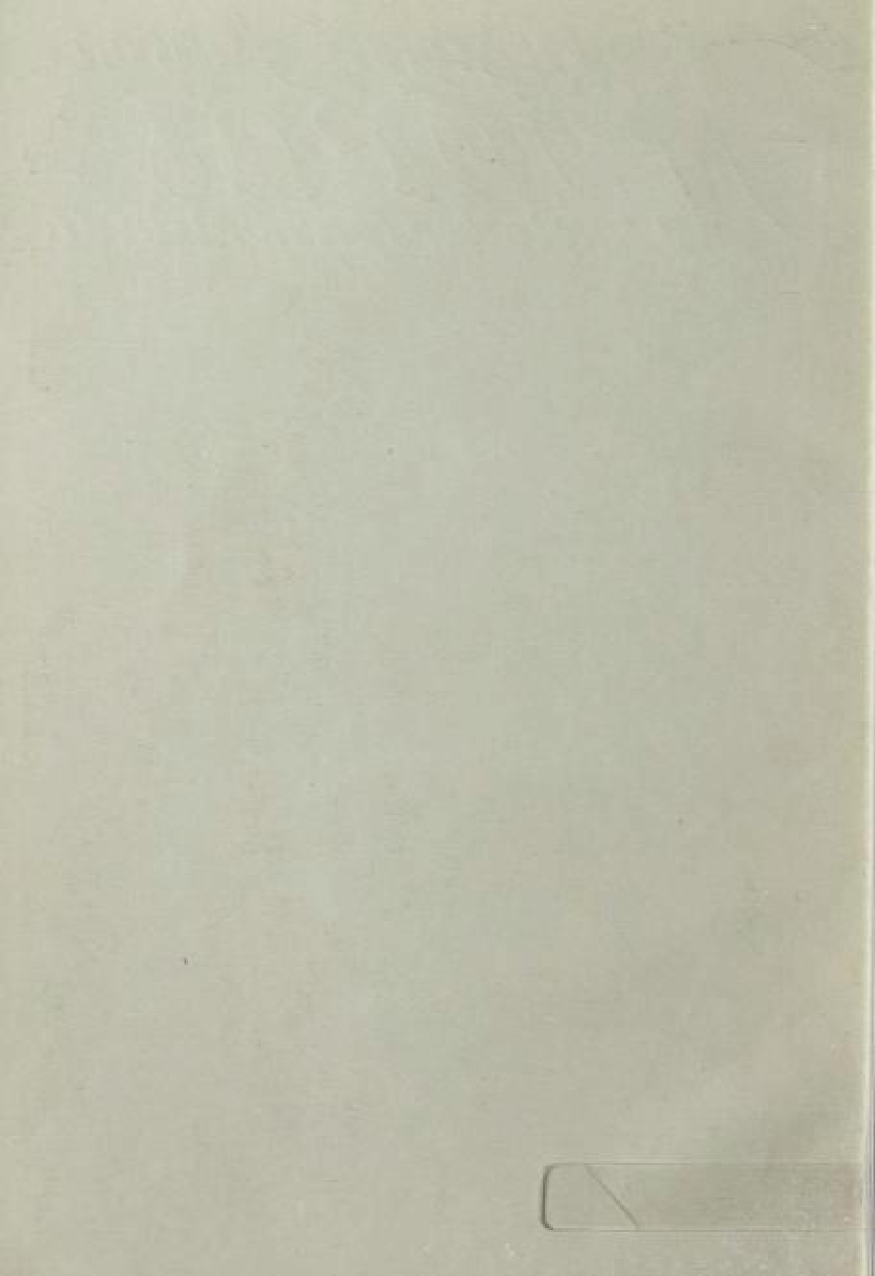


Kristofer Janson

Hjørdis

Billeder fra Norland.





KRISTOFER JANSON

HJØRDIS

BILLEDER FRA NORLAND



KØBENHAVN OG KRISTIANIA
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
1911

Efter Originaludgaven 1909.

Gyld. Bibl. Udg.

BARNDOM.

Første stykke.

En barnedaap. Tusseladden.

Hjørdis var den første av barneflokken; derfor skulde der naturligvis gjøres lidt ekstra stas for hende. Det syntes ogsaa presten; thi han erklærede høit og lydeligt i kirken, da barnet blev frembaaret til daapen: dette barn bør døpes i *vin* og ikke i *vand*. Og det var med nød, at klokkeren og barnets fader, lensmanden, fik presten avstyrt. Det maa forresten bemerkes til en forklaring, at presten i forveien havde delikateret sig vel længe med portvin i sakristiet sammen med bemeldte lensmand, noget som ofte var tilfældet. Menigheden mente med fuld ret, at presten ikke var vel bevaret, og den havde flere gange søgt at faa ham avsat, men til ingen nytte. Norland var den gang endnu betragtet som et slags forvisningssted, hvorhen man sendte subjekter, man ellers ikke for skams skyld kunde indsætte i kald sydpaa. Styrelsen ænsede ikke klagen saa langt nordfra, og de mistænkelige subjekter sad derfor trygge og uanfægtede paa sin embedstrone, limede fast til sin taburet som en anden statsraad.

»Giv os lidt av disse guldtaarerne, pastor,« avbrød dokteren, som sad smaatt i det.

Men presten ænsede ikke disse fiendtlige angrep, han drev paa: »og som kjørte med katte for sin vogn« — —

Men der kjørte presten sig helt fast. Kattene vilde ikke drage Frøyas vogn videre. Tusseladden stirrede ut for sig og taug bommende stille.

»Ok, no har han ta't for møkke til seg igjen — eg kjenner han — eg trur det blir bedst, at vi lemper han over i sofaen, saa han kan sove rusen av seg,« utbrøt prestemor omsorgsfuldt og reiste sig.

Saa blev gjort. To av gjesterne lettede tusseladden, en støttede i ryggen, og prestemor løste forsigtig prestekraven av, at den ikke skulde skjære i halsen, naar han blev lagt. Den værdige pastor blev saa transporteret over til sofaen i sideværelset, og snart hørte man en mild snorken tone derfra. Men ved bordet sang man endnu: »fryd dig ved livet« og »med fulde glas og sangens raske toner«, alt til ære for vesle Hjørdis, som sov sin søte søvn uten at ane alt det opstyr, som gjordes for hendes skyld.

Da kom en av pikerne og meldte, at der var kommen en baat med 4 mand, som skulde hente presten ut i sognebud. Der blev en hel bestyrtelse i selskabet.

»Ka skal vi gjorre me han? Vi kan ikkje sende han avsted saalissen,« ropte prestemor.

»Vi faar se at ryste ham vaaken.«

En deputation blev sendt ind til presten i sideværelset.

»Du faar vaakne nu,« hviskede lensmanden ham i øret, mens de andre rev og ruskede i ham.

Presten bare mumlede i halvsøvne: »og jeg siger eder, lad de døde begrave sine døde.«

»Reiser du dig ikke nu, saa bruker vi brækstang,« fortsatte lensmanden. Og de andre rystede i ham og lo.

»Lad ikkun Beles sønner drage
fra gaard til gaard og tigge sverd,
mit faar de ei — i Baldershage«

— — Resten døde hen.

»Hvorledes skal vi faa ham ut av denne Baldershagen?« spurgte lensmanden.

»Vi faar holde ham under pumpen, saa blir han nok ædru,« foreslog dokteren.

Forslaget vandt bifald. Man fik de 4 mænd bragt utenfor synsvidde og bænkede i borgestuen med et lækkert matfat, og saa bar deputationen prestefar ut under pumpen, og lensmanden drog stangen.

Prestemor trippede ved side som en skræmt høne. »Vær no endelig forsigtig, lensmand, og pump ikkje for møkke, han var istand til at faa begavinger, krypen. No skal eg springe etter brødet og vinen og pelsen og støvlerne. Nei herregud, at dette skulde hænde nett no! Det er en pen prest aa sende for at berette folk.«

»Han sover nok rusen av sig i baaten, der er tre mil at ro,« trøstede lensmanden, mens han pumpede.

Straalen viste sig fortrinlig virksom. Presten vaaknede og snøftede som en sælhund. »Er dokker snopt galne? ka er det, dokker gjor med meg!« Der var ikke spor igjen av Frøya og kattene.

»Se saa — nu faar vi faa ham ind og tørke ham og klæ ham,« kommanderte lensmanden.

Snart var den værdige prestemand rigget for avreise. En madras og pute blev lagt i bunden av baaten; selv blev han svøbt vel ind i sin pels og fik renskindsstøvler paa. Og det blev betydet mændene ikke at prate og skravle for meget; thi presten var just ifærd med sin middagslur, da de kom.

Prestemor hviskede til lensmanden: »eg stakk brødet og vinflasken i pelslommen; men sei det bare ikkje te han, helles var han istand til at drikke op vinen paa veien. Eg kjenner han, naar han er i disse omstændigheter.«

Og tusseladden sov atter den retfærdiges søvn i baaten, og Hjørdis sov sin retfærdige søvn i vuggen. Men paa lensmandsgaarden holdt de endnu lurve leven. De gamle støyterne sprang bukk, sorenskriver Holte viste, hvor Jesper Oldfux fik stødet, og handelsmændene veiede salt og fandt paa alleslags løier. Til avveksling sang da lensmanden duetter med sin hustru; thi begge havde en deilig stemme. Og Ingeborgs klagan:

»nu er det höst,
stormande häfver sig hafvets bröst«

klang vemodigt over selskabet og rørte de halvfulde mandfolk til taarer.

Men da de sidste gjester var forsvundne, skyndte den unge moder sig til sin nyfødte, kyssede hende gang paa gang, lagde hende til brystet og saa lykkelig ut. »Gudskelov det er over!« sa' hun til sin mand. »Der er sandelig stort besvær med disse mandfolkeselskaber. De skal ha' slik masse mat, og saa er de saa braakende.«

»Vi faar gjøre ære paa vesle tuppa vor,« svarte lensmanden. »Men tusseladden var basen, som vilde døpe hende i vin. Gud vet, hvor han fik det indfald fra? Jeg gad vite, hvorledes han har det paa bølgen blaa?« Og lensmanden lo og puttede sig i seng.

Andet stykke.

Hjørdis' første opdragere.

Tusseladden vidste nok, hvad han gjorde, da han foreslog at døpe Hjørdis i vin; thi mere spillevende unge fandtes neppe. Hun havde en ren modbydelighed for at sove. Naar forældrene begik den usømmelighed at ville ta' sig en velfortjent blund om nætterne, var Hjørdis, der laa hos moderen, henne og halede i deres øienlaag og forlangte at høre, hvad sauen og koen og grisen sagde. Faren ønskede mangen gang, at han kunde lage et urverk, som sa' bu og bæ hele natten, naar man først havde trukket det op.

Det var en avgjort sak, at Hjørdis var forut for sin tid; thi neppe havde hun fyldt sit første aar, før hun nok saa kjækt stabbede rundt paa sine ben. Og da en tante kom paa besøk, overraskede hun samfundet med pludselig at utbryte: »er du kommen, tante?« Hun maatte ha' særlige talegaver.

Hendes første fortrolige og beskytter var forresten en gammel, troværdig hoppe, som gik og græssede i hestehagen. Hjørdis og den foretok sig ofte spadserture rundt indhegningen. Hun

betroede til den alle sine hemmeligheder, og den vrinskede som tegn paa, at den godt forstod hende. Den havde fuldkommen opfattet sin stilling som barnepike. Naar den la' sig ned for at hvile, lagde Hjørdis sig ogsaa ned og brukte dens mave til hodepute. Og der sovnede hun ofte. Naar hoppen syntes, den var fornøiet av hvilen, og gjerne vilde staa op igjen, saa den først nedover til Hjørdis, om hun syntes det samme. Men naar hun sov sødelig, ventede hoppen endnu en stund og smurte sig med taalmodighed, indtil den fandt, at det blev for drøit. Da karede den hende forsigtig fra sig med forbene, før den rullede sig over og stod op. Hjørdis' mor var saa sikker paa hoppen, at hun trygt overlot sin skat til den.

En dag hørtes spektakkel fra hestehagen. Hoppen vrinskede som besat og flere gange. Da der kom hjelp til, fandt man Hjørdis nede i grøften ved gjerdet og hoppen staaende ovenfor kanten gjørende anskrik.

Den anden av hendes venner og opdragere blev et lidet lam, som en av folkene kom bærende med en dag. Det havde stupt utover en skrænt og laa der hjelpeløst med et brukket ben. Hjørdis bad om at faa det lammet, og hun fik det. Faderen spjelkede benet, og Hjørdis fik lov at ha' lammet inde paa sit værelse i en kasse, dækket med vat. Hun gav det melk og kjælte for det. Da det var friskt igjen, gik hun og drassede og bar paa det ut og ind, og lammet var taalmodigheden selv. Det diltede efter Hjørdis gjennem stuerne og paa tunet som en anden hund. Da det blev stort, blev det sluppet sam-

men med den øvrige saueflokken, men med et rødt baand om halsen. Lammet kjendte ogsaa altid Hjørdis igjen og kom brækende mot hende, naar hun sprang forbi. Da klappede og kyssede Hjørdis lammet, og det fik sukker, som hun næsten altid havde i lommen for at kunne traktere alle sine dyrevenner.

For hun var ven med *alle* dyrene paa gaarden naturligvis. Der var kjørene, og der var grisene, ikke at tale om hunden. Og de oplevede mange eventyr sammen, men dem blir det for vidtløftigt at fortælle om.

Den eneste, hun ikke rigtig turde stole paa, var en okse, som man sa' var mandvond. Han burede ogsaa fælt sommetider og skrapede med kloverne. Men naar Hjørdis mødte den, stillede hun sig bare foran, holdt hænderne pent i skjørterne og neiede tre gange. Dette avvæbnede dyret fuldkomment, saa det forlegent vendte om og luskede av. Høflighed er god til meget.

Den næste lekekammerat, Hjørdis fik, var en kat; men den var bare gjort av pap. Hjørdis fik den til jul, og hun merkede straks, der var fusk med den. Den kunde ikke mjave og var dum. Saa aat hun op hele katten. Men det bekom hende ikke vel, især da piken skræmte hende med, at den levede i maven. Nu havde Hjørdis faaet lidt knip av alle de søtsaker, hun havde spist juleaften, og saa laa hun hele natten i angst for, at det var katten, som vilde komme ut igjen. Og hun blev ikke rolig, før faderen forsikkrede hende, at det bare var tøv av Marte, og at katten var rigtig død.

Saa skulde moderen anspore hendes kvinde-

lige instinkter ved at forære hende en dukke, som kunde lukke øinene. Men den fik ikke stort længere levetid end katten. Hjørdis grublede nemlig i flere dage paa, hvorledes det kunde gaa til, at dukken aapnede og lukkede øinene. Kanske det bare var fusk med den og, og at den slet ikke levede. Saa huggede hun resolut hodet av den for at se den indeni. Og da hun opdagede, at det bare var nogle blykugler, som gjorde hele kunsten, slængte hun foragtelig dukkens lemlæstede krop paa dungen.

Ganske anderledes lykke gjorde en dukke, hun fik av en av fangerne — thi der var lensmandsarrest paa gaarden. Denne dukken var nemlig kolossal og ganske hel og solid, hugget ut av en svær vedkubbe. Der var ikke noget fusk med den, og den koketterte saa vist ikke med at lukke øinene. Man kunde gjerne brukt den til at stampe gatestene med. Den var helt grønmalet med sorte prikker til øine og en rød strek til mund. Den holdt armene værdigt lidt til siden, saa man kunde bruke dem til hanke. Og ufarlig var den ikke. Thi moderen overraskede Hjørdis i at ville kyle den i hodet paa vesle bror, som var kommen, og det av bare sinne over, at der var kommen en til i reden, der gjorde hende rangen til moderens kjærlighed stridig. Hjørdis elskede denne dukken og slæpte den med sig, hvor hun stod og gik. Hun døpte den for Fennimor. Hvor hun havde opsnappet dette romantiske navn fra, var der ingen som vidste. Ventelig havde hun hørt det nævne i en av romanerne, som moderen læste høit. Men dukken fik vandre hele sit livsløb om med navnet Fennimor.

Da Hjørdis senere i en rørt stund forærte den bort til en kusine, som kom paa besøk, og som Hjørdis var bleven forelsket i, gret hun ved avskeden og angrede halvt sin ubesindighed. Men gjort var nu engang gjort, og Fennimor forsvandt av sagaen.

Hjørdis var forresten i mer end én henseende en farlig unge; thi hun havde baade øinene og ørene med sig og vilde gjerne lytte efter, hvad de voksne fortalte. En dag havde hendes mor, efter en visit av en nabokone, beklaget sig for sin mand over, hvor ubehageligt det var med sledske folk som denne, der havde to tunger i munden. En tid efter træffer Hjørdis konen og stiller sig op foran hende og glor.

»Hvad ser du efter barnet mit?«

»Jeg ser efter de to tungerne dine.«

»Hvad mener du?«

»Jo mor siger, du har to tunger i munden.«

En anden dag kom hun rendende med en naturhistorie med billeder.

»Far, far, her er et billede av skolemester Hammer.«

Faren saa i boken og lo: »nei barn, det er bare en apekat.«

Saa møter Hjørdis skolemesteren en dag. »Du skolemester, vet du, hvad far siger?«

»Nei, det er vel bare godt det.«

»Han siger, du er en apekat.«

Skolemesteren ind til lensmanden for at beklage sig. Og det voldte et helt besvær, før han vilde tro paa lensmandens forklaring. Det uskyldige barnet vilde ikke sige en usandhed lel.

Det stod saaledes ikke til at nægte, at Hjørdis

var er sladdrekop. En dag kom hun springende til fa'ren og ropte: »far, Halvar bander!«

»Gjør han det vennen min, det var leidt.«

»Jo han siger: kuskit.«

Hjørdis var svært glad i sin snille papa; men det var dog intet allikevel mot hendes kjærlighed til moderen. Hun elskede lidenskabelig denne mor. Naar veiret var saa slemt, at hun ikke kunde være ute, saa rendte hun i hælerne til moderen sent og tidligt fra kjøkken og kjælder til loft til stort hefte for moren, da hendes korte ben ikke kunde trippe saa fort.

»Jeg mener, vi faar sy dig fast til skjørtet mit, jeg,« sa' moren i spøk.

»Ja gjør det, mama,« svarte Hjørdis henrykt.

Saa blev gjort. »Hun blir nok snart træt og kjed av det,« tænkte moderen.

Men den, som ikke blev kjed, var Hjørdis. Den vesle, energiske ungen klattrede trapper op og ned og diltede med hvorsomhelst, saa moderen blev glad, da veiret bedagede sig, saa hun kunde løse hende ut av lænken og sende hende paa egen haand igjen.

Eftersom Hjørdis voksede til, blev hun rent en vildfugl. Og hun fik lov at være det. »Lad bare barnet faa tumle sig, som det vil, dess stærkere blir hun, og man blir tidsnok tam,« var faderens visdomsregel.

Og hun tumlede sig. Der var ikke den takrende eller baat eller vassdam, som blev tryg for hende. Hun roede og sejlede og plaskede i sølepytter, saa det skvat om hende. Derfor blev hun straks forsynet med langstøvler, og da klærene ikke holdt paa hende, men blev flærrede

hver dag, fik faderen gjort et par semskede skindbukser og en ulden busserull stukken ned i dem. Til munduren fulgte saa en liten guttehue med skygge; men den var som oftest alle andre steder end paa hodet. Om vinteren blev hun surret ind i et svært uldtørklæde, og hænderne begravede i nogle tykke lovotter, der gik langt opover armene. Men baade votterne og tørklædet forsvandt snart og fandtes igjen om vaaren i en snehaug, naar denne smeltede.

Hjørdis var henrykt over at skulle gaa i gutteklær, og hun betroede sin far, som altid var hendes gode kammerat, at hun vilde ansøke kongen om at faa blive mandfolk, naar hun blev 10 aar.

Hendes ærgjerrighed var forresten at vise tre kunster: 1) at bite hodet af smaaspiker, 2) at svælge potetesepler hele og 3) at staa paa hodet. Det sidste gik med glans nu, da hun ikke længer var generet av skjørter.

Hjørdis blev snart anfører for en bande av 20 unger der paa stranden, og de adlød villige hendes kommandostav. Hun havde ogsaa sat blind lydighed som vilkaar for, at de fik være med. Og denne bande faldt paa de vildeste spilopper. Naar der saa blev spørgsmaal efter ophavsmanden, meldte altid Hjørdis: »det var mig!«

»Naturligvis,« svarte da faderen, »hvem anden kunde det vel være?«

Om vinteren blev der bygget storartede snefæstninger og leveret morderiske slag med sneballer. Og Hjørdis bestemte som i de gamle vikingelove, at den, som gret for sit saar, skulde utstøtes av samfundet.

Der blev bygget snehus, hvor man kunde indsætte ruter, og det saa herligt ut, naar der var illumination av kongeborgen. De ypperste høvdinger blev stundom indbudte til fest i snehuset, og da vankede der kaker, epler og nøtter.

En gang skulde Hjørdis faa lov til at følge sin far i et selskab til en av naboøerne. Det var imidlertid en baadtur paa flere mile. Hjørdis var henrykt og sov ikke hele natten av bare spænding. I anledningen skulde hun faa paa en ny kjole, som var rød, og den vesle tasken var forfængelig trods skindbukserne. Hun brukte at klyve op først paa en stol og saa paa et bord for at naa op til speilet. En dag fandt piken hende staaende der graatende.

»Hvad græter du for?«

»Fordi jeg ikke har brune øier, og Marie har sagt, at ingen er pen uten han har brune øier.«

Men denne morgen i den røde kjolen fandt hun, at hun var pen allikevel. Hun gik og svinsede frem og tilbake mellem huset og stranden flere timer, før hun skulde avsted, og ropte idelig op til faderen, som havde travlt: »blir du ikke færdig snart, papa?«

Hun var saa ivrig, at hun glemte rent at sige farvel til mama, og endelig sad hun da i baaten paa papas fang. Det var blankt veir, og hun morede sig med at se paa maaserne, som flaggrede, og æfuglerne, som svømmede. Og faderen fortalte historier. Saa kom de frem, og alt var godt og vel. Hjørdis saa paa alt det nye og blev beundret og kjælet for og fik kaker og syltetøi. Men saa med én gang grep længselen efter mor hende — det var første gang hun var længere

tid fra hende —, og hun begyndte at stortute. Det var forgjæves, at de som trøst proppede hende med sukkertøi, eller at fa'ren forsøkte at skjænde. Det blev bare værre. Ungen ramskrek og vilde hjem til mor. Og minsanten maatte ikke faderen reise den lange skyds tilbake mot at love at komme igjen senere.

»Se her har du rømlingen din,« ropte faderen leende, da han avleverede sin rødgrædte plageaand til sin kone.

»Nei hvad ser jeg! — alt igjen? der er da ikke hændt noget?«

»Ikke andet end at hun begyndte at stortute og vilde hjem til mor.«

»Jeg vil aldrig reise paa besøkelser mer, jeg vil være hos dig mama mi,« ropte Hjørdis snøftende og kastede sig om halsen paa moderen.

Moderen kyssede og klappede sin vesle skat. »Men saa maa vi klæde av igjen den røde kjolen.«

»Ja det faar være det samme.«

»Og saa maa skindbukserne paa.«

»Jeg vil heller ha' skindbukser.«

»Skal vi kanske sy dig fast til skjørtet ogsaa?«

»Ja heller det.«

Snart sprang Hjørdis omkring paa stranden i sine bukser og i sin busserull og saa faderen seile tilbake igjen. Men nu var hun ikke længer vild efter at komme med. Hun var glad som en lærke for at faa være hjemme hos mama.

Tredie stykke.

Prestemors hønsevisdom. Blaarævens.

Tusseladdens kone var en likesaa stor original som manden. Hun var saa stolt av at være fra Bergen, at hun la' an paa at tale saa bredt bergensk som muligt. Om sommeren fandt man hende som oftest sittende paa trappen, iført en rødblomstret »dagnattrøie«, med en skaal i haanden, hvorav hun uddelte korn til duerne og hønsene, mens hun pratede med dem. Thi hun elskede sine dyr med en sand moderlig kjærlighed. Hun havde ingen børn selv, og saa var alt hendes moderinstinkt kommet dyrene til gode. Hønsene var hendes yndlinge; men desforuden havde hun to kanarifugle, en papegøie, fem katte og en hund. Hunden havde hun foret saa, at der var grott spæk paa den som paa en sælhund. Maalet var blevet ganske grøtet, og der var næsten ikke laat i den mere. Den pustede som en astmapatient. Den var av den væmmelige bulldograse, som altid viser tre tænder og ser arrig ut. Den fik sin føde serveret paa en tintallerken, mens de fem katte fik sin paa stentøi. Men Gud hjelpe kattene, hvis piken av forglemmelse havde sat fløten til dem paa tintalerkenen. Da oprørtes hundens mandige æresfølelse i den grad, at han utstøtte et hæst hyl, mens han styrtede løs paa kattene, der rædde søkte sin tilflugt paa dragkisten og ind imellem kopperne og »postelinsdukkerne« til madammen. Men ellers var Buffas — det var hundens ærede navn — opdraget til at respektere sine husfæller kattene, og han taalte at se dem slikke fløte, naar bare han ogsaa fik

sin portion og først og serveret paa tin. Der maa dog være disiplin og rangforordning i denne verden.

Den arme matproppede hund var altid en skive for lensmandens drillerier; thi hans mest yndede sport var at terge madammen, som var yderlig godmodig. Prestemor svævede i stadig angst for sin yndling; thi snart var der én, som lurte efter at stjæle hunden til støvlesmurning, og snart truede lensmanden med at sende den en kugle i livet. Men naar det sidste hændte, reiste madammen sig i sin vælde: »Gud vet, kaafor folk bryr seg saa møkke med den tandløse kjøtpølsen min. Kan han ikkje faa være i fred? Skyte han! bruker De aa skyte Deres venner De daa lensmand? Nei leve skal han, til han detter fra kverandre i limingen. De forstaar ikkje, ka vet der kan bu i slik en hundeskolt, De lensmand. Vil I tru meg paa det, at naar fyren skal ha' sin naturlighet, og dorren er stængt, saa gaar han forst hen og henter seg en avis i korgen — er ikkje det klokt kanske? Ok nei, dyrene kan saamæn være læremestre for menneskene, det er no min erfaring.«

Det var især hønsene, prestemutter havde lagt sin omhu paa. Hun havde navne paa dem: Malene og Henriette, Wibeke og Wenkemor, og hanen het don Juan. Om vinteren strikkede hun strømper til dem med én baktaa, og det var en hel komedie, naar strømperne skulde trækkes paa. Da blev Hjørdis altid hentet for at se paa. Gaardsgutten maatte holde hønsene, en for en, mens prestemor kom med strømperne og drog. Hønsene kaglede, som vilde man ta' livet af dem — naturligvis; men prestemor trøstede dem med, at

»no skulde det bli riktig godt og varmt for pusselankerne deres«.

Og naar da de stakkars skabninger tumlede paa strømperne sine, sa' prestemor fornøiet: »ok se kaa de skjeiver seg — ja no er de glae sjælene.«

Men don Juan fik ikke strømper, og han var stadig gjenstand for prestemors foragt. For han var mandfolk, og mandfolk var ikke i kridthuset hos prestemor. »Ok se bare, kor skidtvigtig han er,« brukte hun at sige om hanen. »Den indbildske narren, han maier seg ut som en brandmajor, naar han reiser med sprøiterne, og saa kan han ikkje verpe et anstændigt æg; men se det kan no hønsebeistene gjorre i al ydmyghed.«

»Men De maa huske paa, at manden er kvindens hode og skabningens krone,« sagde lensmanden ertende.

»Ok en deilig krone og et nett hovve. Se bare paa tusseladden! Nei det segjer eg deg Hjørdis — ekstimer ikkje mandfolkene for møkke. De bare vil trakke os paa tæerne, mor.«

»Jeg vil gifte mig med mama, jeg,« svarte Hjørdis.

»Det er ogsaa det tryggeste, daa er en sikker,« svarte prestemor. Men prestemor glemte dog aldrig ved passende leiligheder at indprente Hjørdis foragt for mandfolkene, belyst med eksempler fra tusseladden og hanen don Juan.

En dag spillede lensmanden prestemor et godt puds. Han var kommen ind paa prestegaarden og fandt mutter sittende i en armstol istedetfor paa trappen. Hønsene var ute og kek efter sin herskerinde.

»Sitter De her, frue — det var sjelden at faa se Dem dovne sig.«

»De kan saa seie far; men her sitter eg no, og kan gjerne bli sittendes her en hel veke. Mener De ikkje eg deiste ner over alle trappene igaar og slo meg næsten snupt ihel. Men saa var det tungdepunktet, som fik det værste, og ikkje hovve, og no er eg blaa over det hele og kan ikkje røre meg. Tusseladden stakker blei saa forskrækt, at han miste det vesle vetet, han hadde, og bare gik og tusset rundt istedenfor aa hjelpe meg op.«

Dagen efter kom en Tydsker indom hos lensmanden. Han var vant at komme en gang om aaret for at kjøpe skindvarer.

»Nu lensmand, har De vakkre skind til mig idag?« spurgte Tydskeren.

»Det er de sædvanlige renskind — vi kan gaa ned paa boden og se paa dem. Men det er sandt, mens jeg husker det. Prestemor har faaet forærende en blaaræv.«

»En ægte blaaræv?«

»Ja ægte er den, det kan De forlate Dem paa.«

»Og De tror, hun vil sælge den. Blaaræv er meget sjelden.«

»Ja, dette er et særdeles sjeldent eksemplar, De skulde gaa ned og be om at faa se den.«

Tydskeren pilede avsted og blev indladt til madammen. Han bukkede og skrapede for den forbausede prestemor og sagde gebrokkent: »De maa virkelich undskylde mich, men jeg har hørt, at fruen har faaet en blaaræv.«

»Ja det vet Gud eg har,« svarte prestemor, endnu mere forbauset.

»Og det skal være et meget sjeldent eksemplar.«

»Det haaper eg — eg skal vist ikkje ønske meg flere.«

»Det maatte vel ikke være mich tilladt at se den?«

Prestemor spilede øinene op. »Ka mener han — er fyren galen? De er vel ikkje fysisk?«

»Jeg er skindhandler, skal jeg sike fruen, og nu sagde lensmanden mich, at De havde faaet en ekstra sjelden blaaræv — —«

Prestemor brast i latter, saa hun klukkede. »Au — au, De maa ikkje faa meg til aa læ, det værker saa. Kunde eg ikkje skjønne, det var den fankens lensmanden, som var ute me gautjustrekerne sine. Aa nei far, blaaræven min er det, at eg deiste nerover alle trappene og slo meg fordærve. Saa no vet De det, og saa faar I ha jer paa dorr —.«

Tydskeren blev ganske skamfuld, bad mange gange om undskyldninger og pilede ut igjen. Lensmanden stod paa tunet og ventede ham. Da han saa Tydskeren truende løfte fingeren i frastand, lo han, saa han ristede. »Nu, fik De se blaaræven?«

»De er en utspekuleret skjelm, lensmand,« svarte Tydskeren. »Jeg var saa flau, at jeg vidste ikke, hvad fot jeg skulde staa paa.«

Men siden var blaarævhistorien et yndet konversationsemne i selskaberne hos lensmanden og blev serveret paa mange baade saftige og mindre saftige maater. Og prestemor lot sig godmodig erte med alle slags nærgaaende spørgsmaal og lo selv mest av alle.

Fjerde stykke.

Hjørdis' bedrifter: i melsækken, paa sauehentning, i torvkassen.

En ting, som strengelig var forbudt Hjørdis, var at slaa sig ned i drengestuen og især, naar bakstekjerringerne var samlede til flatbrødbakning; thi bakstesnak og baatesnak er ikke altid av det fineste, som man vet. Men nu havde Hjørdis til al ulykke faaet et lidet kjevle til jul, og bakstekjerringerne sad netop og bakte paa det bedste. Uten at sige noget hverken til mor eller far, som havde selskab, sneg Hjørdis sig i staskjolen avsted til kjerringerne med kjevlet i haanden. Og hun fik emne, og de viste hende, hvorledes hun skulde kjevle det ut og vende brødet paa panden og steke det. Og de lagde sammen til en liten haug leiverne, hun havde stekt, dem skulde hun beholde for sin egen mund. Hjørdis var henrykt, og leken gik paa det bedste. Da hørte hun faderens trin i trappen. Han var paa Jagt efter rømlingen. Som et lyn putter Hjørdis sig paa hodet ind i en tom melsæk; men hun havde ikke beregnet, at hendes røde strømper og sko stak utenfor.

»Har I set noget til Hjørdis her?« spurgte faderen.

Hjørdis laa stille som en mus. Da føler hun pludselig et tak i begge føtterne, og ut av sækken kom hun i en vis fart. Men hvor hun saa ut! — kjolen, haaret, ansigtet — aldeles melet. Uten at sige et ord bærer faderen hende like ind i selskabet, planter hende paa et bord og siger: »maa

jeg presentere min ældste datter, som baker flatbrød.«

Der blev jubel og latter, men Hjørdis skyndte sig skamfuld og fornærmet ind paa barneværelset og vilde ikke vise sig mere for selskabet den aften, skjønt det var det morsomste, hun vidste, at sitte og lytte paa, hvad de voksne talte.

Den næste bedrift var farligere. Lensmanden havde utgangerfaar paa nogle øer ikke langt derifra, og de skulde været hentede hjem. Men uheldigvis var alle folk og baater borte, da der havde vist sig fiskeindsig under kysten. Hjørdis saa sin fader om morgenen klø sig bak øret, og hun hørte ham sige til moren: »nei idag havde det været en herlig dag til at faa sauene hentet; men vi kan ikke hefte folkene, vi faar la' det staa til og haape, at der ikke kommer uveir og snekave.«

Disse ord slog som et lyn ned i Hjørdis. »Kunde ikke vi gutter og gjenter her paa stranden klare det,« tænkte hun, »aarer finder vi i boden hos papa.«

Hun i en fart at tromme sammen sin armé. Hendes forslag vandt enstemmigt bifald. Der laa en gammel, stor, halvraatten pram nede paa fjæren. Den halede de paa vandet, og aarer hentede de paa lensmandsboden. Snart var hele hæren ombord, roede med hver sin aare og lo og skravlede. Per i hagen blev sat til at øse, for det trængtes bestandig. Til al lykke var havet ganske stille og blankt, og de kom lykkelig og godt ut til øen. Da sauene fik øie paa sine forfølgere, satte de brækende paa sprang, og gutterne og gjenterne efter dem i vildt jag. De forsøkte at drive dem

ned til prammen, men det var lettere sagt end gjort, for sauene var blevne halvvilde ved at gaa ute der hele sommeren og var rædde for lammene, de havde faaet. De sprang for livet, lammene efter, og saa hele gjente- og gutteflokken hver paa sin kant over lyng og tuer og smaasten, til de var ganske utasede. Da vinkede og ropte Hjørdis til raadslagning. »Vet dere, hvad vi skal gjøre, gutter,« sa' hun. »Vi skal fange nogen af de smaa lammene og bære dem paa armen, saa følger morene og farene bagefter.«

Dette blev gjort og viste sig øieblikkelig praktisk. De skræmte mødre fløi brækende efter sine smaa, og sauene med for at stange angriperne. En sau gjorde en skjøn undtagelse. Det var lammet, som Hjørdis havde baaret paa sine arme, efterat hendes far havde spjelket dets brækkede ben. Nu kjendte den sin gamle ven igjen trods det, at den var bleven til en stor sau, og det røde baand var borte. Den gned sig ned efter Hjørdis og fulgte villig med til baaten.

Det var et kosteligt syn dette tog av gutter og gjenter bærende hver sin lamunge, og alle sauene bakefter med et øredøvende spektakkel. Det lykkedes virkelig ungerne at faa sauene i prammen og skubbe denne fra. Men nu kom det vanskelige; sauene vilde slet ikke ligge stille. De hoppede og rullede sig, hver vilde ha' fat i sine lam, og prammen ruggede. Og det som værre var. Ved den forøkede tyngde sank baaten næsten til ripen. Og havde den før lækket, saa stridrendte den nu.

»Per, du maa øse mer,« ropte Hjørdis, mens hun slet paa aarerne.

»Eg auser alt det eg orker« — og Per strøk svetten av panden med trøieermet.

»Fins her ikke en bøtte?«

»Aa nei, aa nei!«

»Tag hattene og øs med, du Knut og du Nils — vil du ligge der du ligger, dit bakbæst« — og Hjørdis smækkede paa en fet sau, som vilde springe over fanget hendes. »Læg jer ovenpaa sauene, du Lise og Karoline — hold paa dem, ellers drukner vi allesammen.«

De andre drog i aarerne rent sprutrøde av anstrengelse, de mindste begyndte at stortute, mens de plaskede i vandet sammen med sauene, som de skulde holde.

Paa stranden havde kjerringerne samlet sig for at se efter ungerne sine, da det begyndte at mørkne. Da ser de en pram komme sigende, halvfyldt med vand og med lam og sauer og unger om hverandre og med et bræk og et vræl, som var dommedag nær.

Lensmanden og hans kone var komne til hidlokkede av ropet. De løb ganske likbleke paa fjæren, for der fandtes ikke baat, som kunde komme de havarerede til hjelp.

»Ro paa, ro paa,« ropte lensmanden med sin tordenrøst, »nu er I snart i land.« Han vassede ut og stod i vand til under armene, tok tak i stavnen og drog baaten i land.

»Gud hjelpe dere barn, hvor kunde I finde paa noget slikt,« sagde han med bristende mæle.

»Det var Hjørdis, som — —«

»Naturligvis.«

»Det var jo du selv, som vilde ha' sauene hjem, far,« svarte Hjørdis uforfærdet.

»Ja gudskelov jeg har dig levende igjen,« sagde faderen og bar den trætte kjempe hen til moderen. Hun krystede Hjørdis til sig, og Hjørdis følte, hvor hun skalv helt igjennem.

De andre deltagere i ekspeditionen fik ikke en saa kjærlig mottagelse. Der vankede ørefiker og ryggedunker og skjænd, mens sauene med stort besvær blev drevne sammen i en kve, hvor de skulde være Natten over, og hvor de holdt en myrderlig koncert, saa der ikke var søvn at faa.

Det gjorde, at eventyret fik et efterspil. Da det lysnede om morgenen, stod Hjørdis op og sneg sig ut til sauene sine. Hun aapnede grinden, og ut foer hele flokken over heier og lyngvidder.

Da folk kom og skulde ta vare paa dem, var alle sauene borte.

»Hvem i alverden har nu gjort dette?« spurgte lensmanden.

»Det gjorde jeg,« svarte Hjørdis frimodigt.

»Men hvorfor gjorde du det da, barnet mit?«

»Jo for de bad mig om det.«

Lensmanden rystede paa hodet.

»Jeg vil faa mere bry av dig end av 7 gutter,« sa' han.

Det tok flere dages leten og mange folks arbeide, før sauene blev sankede sammen igjen. Kun et eneste faar blev borte, og det var netop Hjørdis' forrige lam med det spjelkede ben.

»Der er straffen, fordi du aapnede grinden uten lov,« sagde faderen.

Men Hjørdis kunde ikke forstaa den slags retfærdighed, at hun skulde ha' straf, fordi hun havde været snil. Det var en av de første gaater,

som brøt hendes lille hjerne. Ved denne heltedaad var Hjørdis 9 aar.

Blandt husfolket paa gaarden var ogsaa en Bergenser. Han het Samuel. Han var tre alen lang og tynd som en stang. De kaldte ham giraffen. Han var snil saa i dagligt lag og utrolig flink til at gjøre ski og leker til Hjørdis; men rent ustyrlig, naar han blev fuld, og det søkte han ofte anledning til at bli.

En dag stod Hjørdis forfærdet og saa to mand komme bærende med Samuel. Han laa ganske stiv. »Nu er giraffen død,« sagde Hjørdis alvorligt.

»Aa nei, han er berre dauddrukken,« svarte mændene.

Det var første gang Hjørdis hørte det ord, og hun tænkte sig altid siden, at døddrukken er at være stiv som en frossen fisk.

Denne samme Samuel kom en gang i fylla at bite næsen af gaardsgutten Anton. Han var saa rasende, at han maatte bindes, lægges i haandjern og transporteres til arresten.

Denne skam tok han sig saa nær, at han svor hevn.

En nat vaaknede lensmanden ved, at der blev ropt brand og dundret paa dørene. Et redskabshus, hvori der laa flere tønder petroleum og tjære stod alt i fuld lue, og det havde tændt i et nybygt fjøs. Alle mand kom i en fart paa benene, de vitskræmte heste og kreaturer blev løste og førte ut, børnene maatte heises ned gjennem vinduerne, og jegteseil spredes over hele hovedbygningen. Fangerne blev løste av arresten paa æresord for at hjelpe med slukningen. En av dem, Per Fjellum, blev sat til at øse vand over et av sei-

lene; men i forvirringen glemte man at avløse ham. Han stod imidlertid urørlig, til huden formelig skoldedes av ansigtet og haaret sved. Da opdagedes han. Han blev i en hast revet bort, og da stupte han.

»Men i Guds navn, Per, hvorfor trak du dig ikke ut i tide?« spurgte lensmanden siden.

»Eg hadde lovt aa staa, og saa staar eg,« svarte bare Per.

Lensmanden indberettede dette til departementet og udvirkede fangens frihed. Men Per sank desværre ogsaa som et offer for sin drukkenskab. Han var fuld og havde lagt sig til at sove i et baatnøst. Der havde han faaet fat paa en flaske vitriol og drukket. Om morgenen fandt man ham stendød.

Lensmanden pleiede siden at nævne Per Fjellum for børnene som et eksempel paa, hvor synd det var, at folk, som kunde vise slik viljestyrke og æresfølelse, skulde kaste sig selv bort, til de var et komplet vrak.

Branden blev lykkeligvis slukket, før de andre bygninger strøk med, skjønt store værdier var gaaet spildt. Men hvem var gjerningsmanden? thi at ilden var paasat, var der ikke tvivl om. Alles tanker rettede sig mot Samuel, og han blev sat fast som mistænkt. Men han nægtede vedholdende.

Hjørdis hørte, at folk sa', at man ventede skriveren, og saa skulde Samuel avlægge ed paa sin uskyldighed. Dette vakte hendes yderste nysgjerrighed.

»Hvad er det at avlægge ed?« spurgte hun gjentagende baade den ene og den anden. Samme svar

hos alle: »det er noget, som en slik liten tuppa ikke skjønner sig paa.«

»Jeg skal nu faa vite det lel, jeg,« tænkte Hjørdis.

I den store stue, hvor forhøret skulde holdes, stod der en stor kiste med laag. Den var brukt til torvkasse. For øieblikket var den tom. Der nedi smat Hjørdis, før nogen av folkene var komne ind. Hun lagde fingrene imellem kisten og laaget for at faa luft. En Guds lykke, at ikke nogen satte sig paa laaget, ellers havde han knækket de smaa fingrene. Men almuen havde den ærbødighed for retten, at den stod.

Hjørdis saa gjennem glytten sin, hvorledes skriveren satte sig tilrette i dommerstolen. Paa begge sider av ham hans kontorister med sine protokoller. Saa kom faderen og vidnerne, og endelig kom de halende med den ulykkelige giraf. Samuel saa trodsig ut, han skulede en og anden gang hen mot skriveren.

Først blev der oplæst en hel kjedelig remse om branden. Saa blev fangen tilspurgt, om han var brandstifteren eller kjendte noget til brandens opkomst. Han nægtede haardnakket. Saa spurgtes der, om han var villig til at avlægge ed paa sin uskyldighed, om han i det hele vidste, hvad eden var, og hvad den havde paa sig.

Samuel svarte nei.

Dommeren reiste sig da for at oplæse forklaringen paa vidners ed, og alle de ved bordet sittende reiste sig i ærbødighed. Hjørdis spidsede begge ører der nede i sit hul. Skriveren læste saa med stor salvelse den forfærdelige formaning. Men da det kom til de haarreisende ord: »hvilket menisk, som falskeligen svær, han modsiger og av-

siger Gud fader, Gud søn og Gud den Helligaand og alle Guds gode helgene og de hellige udvalde engle, giver sig med liv og sjæl djævelen og alt hans selskab udi helvede i vold, der at blive og brænde med og hos dem udi helvedis afgrund til evig tid« — da hørte man et hvinende skrik.

Alle studsede og saa sig om, dommeren stansede oplæsningen, man kek ud igjennem vinduerne — intet.

»Det er fanden, som skriker etter deg Samuel,« ropte en av almuen, »nægt ikkje lenger.«

Samuel var bleven blek, men han nægtede fremdeles. Almuen saa paa ham med overtroisk rædsel.

Dommeren gjentok den avbrudte rædselsfulde sætning — det samme gjennemtrængende skrik. Samuels ben sittrede: »Jo, det var eg, som gjorde det,« stønnede han.

I det samme hørte man det sparke inde i torvkassen, og en graatende stemme ropte: »jeg vil ut, jeg vil ut til mama!«

Lensmanden sprang til. Han kjendte maalet til sin ulykkesfugl, og snart blev Hjørdis snøftende løftet ut av sin kasse og under folks latter baaren ut. Men giraffen blev atter sig selv.

»Er det bare den fankers ungen!« ropte han, »jau daa skulde eg vist ha' tilstaat!«

Siden blev Hjørdis ofte ertet med dette, og hver gang skriveren mødte hende, spurgte han: »vil du høre eden idag, Hjørdis?«

Men Samuel fik sin dom. Giraffen maatte vandre til Trondhjems tugthus.

Femte stykke.

I lensmandsarresten. Nebbetyrken.

Den gamle hovedbygning paa gaarden blev nu brukt til arrest. Der var som oftest fuldt belæg. Thi hvor godslig og uutviklet end befolkningen paa øen var, saa havde den dog utviklet til fuldkommenhed kunsten at naske og stjæle. Tyveri betragtedes ikke for nogen synd. Lensmandens hustru maatte holde vakt over tøiet og lakenerne, som hang paa tørk eller 'aa paa blek. Hun vidste, at aarvaakne unger laa paa speideri for at kunne faa nappet et eller andet plagg.

Og lensmanden maatte selv gaa sin jevnlige runde efter stjaalne skind. Det klippede mærke i saueørene røbede den rette eiermand. Kom han da i kjælderen eller paa loftet over forbryderen, saa nægtede denne aldrig, men han sa' bare godsligt: »du er no for god en mand du lensmand til at snakke om det.«

Og lensmanden var »for god«, saalænge det gik an; men blev det for drøit, saa maatte synderen først vandre i arresten og siden »til byen«. At ha' været »i byen« var et formildende uttryk for at ha' været i Trondhjems tugthus. Og mange var det, som havde »været i byen«. Det betragtedes formeligt som et æresdiplom dette, at »ha' været i byen«.

I arresten havde fangerne det forresten bedre, end de var vante til at have det i dagligt lag hjemme. Var det ikke for det, at de mistede friheden, skulde de gjerne været der al sin tid. Der sørgedes for god mat til dem; thi lensmanden kunde ikke taale, at noget menneske skulde mis-

handles. Selv de, som var dømte til vand og brød, led ingen overlast; thi fruen sendte hver morgen Hjørdis op til dem med nysilet melk, og lensmanden lukkede øinene. Naar forbryderne derfor efter utstanden straf blev veiede, havde de altid tiltaget i vægt. Departementet smilede og skrev til fruen: »De misforstaar aldeles Deres opgave, frue, naar De betragter vand og brød straffen som en fedningsanstalt.« Men derved blev det og. Thi fruen erklærede bestemt, at hun ikke vilde finde sig i den barbariske skik, at folk skulde sultes til straf, saa de blev syke og uarbeidsdygtige, naar de slap ut.

Alle fangerne elskede derfor fruen som en anden mor. Hun sat oppe hos dem og snakkede godt for dem. Hun læste og sang for dem og lærte Hjørdis op til det samme. Hun vaakede over dem, var de syke, og skrev breve for dem hjem. Og fangerne misbrukte aldrig den tillit, man viste dem.

Lensmanden var imidlertid ikke bare venlig og hensynsfuld mot de folk, han fik under behandling. Gjenstridige personer fik føle hans næver, og de tok ikke altid mildt. En gang havde han saaledes sat en svær kar mot vinduet i anden etage, saa sprosser og glas sprang og fyren paa luftfart ned i sneen.

En anden gang begyndte to kjerringer at yppe sig for forlikelseskommissionen. De blev saa arrige, at de hoppede og klaskede sig paa bakdelen mot hverandre. Men da tok lensmanden, som var forlikelseskommissær tillike, resolut en kjerring i hver haand efter nakken, slog først hoderne sam-

men, saa det smald, og kastede dem derpaa ned over alle trapperne. Og den forlikelsesmaate hjalp. Lensmanden var derfor frygtet likesaa meget som han var elsket.

Lensmandsarresten blev en av de fornemste opdragelsesanstalter for Hjørdis. At ha' et uskyldigt barn pratende og pluddrende om sig gjorde fangerne saa godt og kortede saa tiden for dem. Og de lagede kjelker og stamper og skeer og leketøi til »a' Hjørdis« og fortalte om Lofotfiske og Bergensjægterne og fremmede lande, for flere av dem havde været sjømænd. Og Hjørdis fik høre om de vilde, som gik nakne i Afrika og spiste hverandre op, naar de blev sultne. Og hun fik høre om drauger og utburd, om havfruer og huldrer, om forlis og spøkelser, saa haarene reiste sig paa hodet hendes og øinene stod som paa stilke. Især var der en, som het Knut, der var svær i at fortælle skrøner. Av ham fik Hjørdis høre om nebbetyrken i Pennikkenland*), han som han Kristensen paa Sandtorp havde gjemt i jordkjelderen sin og maatte fore med mandekjøt.

»Med mannekjøt, siger du? nei fortæl om det, Knut, dette har eg ikkje hørt om før.«

»Ka slag? har ikkje du Ola, som no skal være en oplyst mand aa kalle for — har ikkje du hørt gjeti nebbetyrken? Ja — og Knut saa lidt mistænkeligt hen paa Hjørdis — det uskyldige barnet kan vel ikkje ta skade av, at eg fortæller om slik en dævel?«

---

*) Historien om nebbetyrken skylder jeg nu avdøde kjøbmand Niels Øvre paa Trums.

»Vi seier Jessu navn og slaar et kors atpaa, saa kan ikkje fa'n gjere oss nokot,« sagde Ola.

»Jau han Kristensen han hadde som sagt slik en utbur inlæst i en tolv bands ame der paa Sandtorp,« fortsatte Knut. »Og naar denne nebbetyrken fik hug paa mannekjøt, saa grasserte han soleisen inne i tynna, at Kristensen maatte skaffe'n kjøt. Og soleids bar det til, at baade den eine og den andre glunten blei burte der paa Sandtorp.«

»Nei du seier ikkje sant, veit eg — blei burte? — men korleids hadde han Kristensen faat tak i dette udyret?« spurgte Ola.

»Ja giv no taal, saa skal eg fortelja det med,« sagde Knut vigtig. »Jau det var i krigens tider, og da, veit du, kan det hænde baade likt og ulikt. Den tid var han Kristensen kapten paa eit stort skip, som skulde fra Engelland til Arkangel med gods og kram og brennevin og rum og penger og adskillig og forskjellig vare.«

»Var nebbetyrken ogsaa med?« spurgte Hjørdis.

»Ja bi no Hjørdis mor, saa faar du vite det altsammen. Skibet fik storm og drev ind til Norge. Og der foor fristelsen i Kristensen. Han fik to tre av glunterne at skysse seg ind til lensmanden paa Trones, for der var han kjendt, og lensmanden og han pratede i enrom baade godt og længe. Jau ka hender! Midt om natta kom lensmannen med en stor seksæring og 12 mand. Og de hadde med seg baade økser og gevær. Og de gik ombord paa skuta hans Kristensen og sa', at han var fangen og skibet kapret. For Norge og Engelland laag i krig den tid, veit du. No — han Kristensen skapte seg til saa morsk som han kunde, og saa siglde fanterne med skibet ind til Sandtorp.«

»Nei du levende spænd i væggen!«

»Den tid budde bare fiskere der, og han Kristensen kjøpte daa heile stasen og bygde baade pakhus og jordkjældere, saa overhendig ladning hadde han. Lensmanden og gluntarne, som hadde voret med paa komedien, fik baade skjenk og skillinger; men rederiet i Engelland, og dei som hadde tinget lasten i Arkangel, dei fik sleike seg om munnen.«

»Nei for utgjord fantepak du!«

»Ja no skal du bare høre. Daa gluntarne holdt paa med aa trille tynne paa tynne inn i bua, saa kom de til en diger ame, som det buldret og regjerte overhendigt i.«

»Huf nu kommer nebbetyrken,« ropte Hjørdis.

»Ja vent no lidt. Gluntarne blei saa rædde, at de holdt paa at sleppe amen paa sjøen, men Kristensen sa', at de skulde ikkje bry seg om, at det knurra lidt; det som laag i amen, var et overhendigt udyr, som skulde sendes til keiseren i Rusland. Og no saag folket, at han Kristensen sette to laas for buddøra, et teinlaas og et overhendigt russelaas. Og paa russelaaset stod det bokstaver, og ingen kunde snu nøkkelen etter bokstaverne uten han Kristensen sjøl.«

Olas øren formelig forlængede sig, og han stirrede paa Knut med gapende mund. Men Knut fortsatte uforstyrret:

»No skal kongen i Pennikkenland ha' slik aparte overhendig lukt, at han kan stinke, ka som spajeras rundt heile væra. Og han skreiv til han Kristensen, at han skulde gjera han til smaamann, hvissom han ikkje paa timen løyste ut sendebudet til keiseren av Rusland. For tryntyrken der i fu-

stasjen skulde netop være en av de klokeste karer der i Pennikkenland og høyre regjeringen til.»

»Ja den Vorherre er mangfoldig med alle sine skabninger,« avbrøt Ola og rystede paa hodet i helligt alvor. »No, kor gjekk det so?«

»Jau daa blei Kristensen rædd for, at nebbetyrken skulde sladdre til keiseren om, korlessen det hadde seg med skibslasten, og at russekeiseren desformedelst skulde komme og ta' hele Finmarken. Og saa begyndte han at akkedere. Og keiseren og han blei enige solessen, at Kristensen skulde faa lov til at beholde gesanten, saalænge som han forede han godt med mannekjøt og kver jul sendte en ekstra vare av samme sorten til Rusland.«

»Nei du store mirakels!« utbrøt Ola.

»Fra den tid var det, at det blei saa mange gluntar borte der paa Sandtorp. Men saa blei folk saa rædde, at der aldrig laag en baat over der om natta; og nebbetyrken fekk ikkje meir mannakjøt. Handelen gjekk til atters for han Kristensen, og han spekulerte paa at sleppe tryntyrken paa bygda.«

»Huf han kommer vel aldrig her?« spurgte Hjørdis hjerteræd.

»Vær ikkje ræd, Hjørdismor, for Kristensen han blei bratt blind han og kunde ikkje se bokstaverne paa sit eget hengelaas. Folk kunde endaa i fleire aar høre tyrken holde et overhendigt hus inde i amen. Og daa Kristensen var dau« — —

»Tok fa'nen ham tilsist?« utbrøt Ola.

»Det veit eg ikkje, men gaarden og pakhusene og jordkjelleren og heile hurva brann op. Og daa det brann som hardeste, hørte folk et smeld

som et kanonskot, og en blaa røyk stod ende tilvers. Det var nebbetyrken, som foor til helvite med al medelen til 'n Kristensen, den som han hadde bekommet paa uretfærdighedens veie.»

Knut taug, og Ola rystede endnu paa hodet. »Ja der hænder mangt i væra, der er saa at sige et mirakels for forstanden,« sagde han.

Men Hjørdis kom ganske blek hjem og fortalte historien til far og mor. Faren brast i latter til Hjørdis' store forargelse, og sa: »ja den Knuten, den Knuten, han er da bas til at skrøne.»

»Vær vis paa, han tror det fuldt og fast selv. Hvad kan de ikke tro her i Norland?« sagde moderen.

Men Hjørdis saa forundret paa dem begge og vidste ikke, hvad hun skulde tro.

Sjette stykke.

Sagaen om han Nils.

Der var en av fangerne, der likesom skilte sig ut fra de andre. Han havde et finere skaaret ansigt, var sort av haar som en Spaniol og var mere dannet i hele sin optræden. Han var heller ikke barnefødt i Norland. Han var en gang dreven i land der som et stykke vrakgods, hvad som snart skal fortælles. Hjørdis tyede til ham som til en anden far. Hun sat ofte paa hans knæ, og Nils fortalte om sine reiser i fremmed land, for han havde været sjømand i sin tid. Og der var altid slikt alvor i det, som Nils fortalte.

Han var Hjørdis' første læremester i geografi.

Og han var den, som havde lært hende at læse. Den gang hendes mama havde forært hende en A-B-C og sagt: »nu er det paa tide, vi lærer bokstaverne, Hjørdis,« da slog Hjørdis vigtig boken op og læste flydende fra bladet stykket om hanen og reven.

Moderen saa forbauset paa hende. »Men hvor i alverden har du lært det, barnet mit?«

»Det har Nils lært mig.«

Nils kunde ofte se saa tungsindig ut og faa taarer i øinene. Da sat han gjerne og strøk Hjørdis over haaret.

»Hvorfor er du saa bedrøvet, Nils?« spurgte Hjørdis.

»Det er du for liten til at skjønne dig paa — gudskelov,« svarte Nils og smilte saa vemodigt. »Gud bevare dig for hjertesorg, Hjørdis,« lagde han til.

Men Nils' saga, som Hjørdis senere fik høre, da hun blev voksen og Nils var langt borte, var denne:

Det var for en tredive, firti aar siden, at der strandede et skib ikke langt fra handelsstedet Viken. En fjerdingvei derfra reiste sig et brat fjeld, der gik steilt ut i havet og var sjømændenes skræk; thi der laa farlige undervandsbaaer langt utover av fjeldstykker, som i sin tid var ramlede ned fra kjempen. Og det ulede, naar havet sprøitede ind gjennem alle skarene og rifterne og sugede sig tilbake igjen. Og sjøfugle flaksede og skrek der til alle tider. Og fyrtaarn fandtes der ikke.

Folk i Viken havde hørt nødskud den natten; men der var ikke tale om at sætte baat ut i et

slikt forrykende veir, hvor man ikke kunde staa paa benene engang.

Da det lysnede om morgenen, og veiret havde lagt sig saavidt, at man kunde vaage sig ut, saa man skroget av et skib ligge og ride paa undervandsskjærene. Ikke et liv var at øine ombord. Men se — der laa noget svart paa fjæresanden ved siden av fjeldet. Et lik — og et til — og der duvede flere op og ned som sjøfugle, rullende likesom frem og tilbake i baarerne. I løpet av dagen skyllede der op 10 lik. Men da folk kom ut til skroget og ned i kahytten, sat der en liten gut der paa en bænk og gret. Han sat i bare skjorten og drog den ene strømpen paa. Han kunde saavidt gjøre sig forstaaelig paa engelsk. Han havde hverken far eller mor, sa' han, men kapteinen ombord havde taget ham til sig. Da skibet sat fast, og de var rædde for, at det skulde revne hvert øieblik, havde folkene villet svømme i land; men for at faa mot til at kaste sig ut havde de først drukket sig fulde. Han vilde ikke kaste sig ut, og saa havde de lat ham ligge igjen i sengen. Nu var han saa sulten.

Folkene fandt klær til ham og tok stakkeren i baaten. En time efter spaltedes skibet, og master og skibsbord drev sammen med lik i land paa stranden.

Gutten var vist Spaniol, og han kaldte sig Alfonso; men folk døpte ham om til Nils, da det faldt lettere.

Der kom ingen underretning om skibet eller efterspørgsmaal efter kapteinen og folkene. De var blandt alle disse tusinder, som aar efter aar

vokser op og saa utslettes likesom uten spor, synkende i forglemmelse.

Nils blev igjen som hittegods der i Viken. Og han voksede snart sammen med folket der. Han var en snil og flink gut, men kunde til sine tider bli rasende hidsig, naar man uretfærdig beskyldte ham for noget galt. Da kunde han neppe styre sig, sydlandsblodet kokte over. Han tok hyre som meget ung og reiste paa langfart. Saa blev han kjed av sjøen, kjøpte sig en jordflæk der ved handelsstedet og drev mest paa fiskeri og jagt. Han blev kjendt som en ypperlig skytte, og paa Lofotfiske udmerkede han sig altid ved sin ædruelighed og paalitelighed. Høvidsmændene vilde gjerne ha' Nils med paa baaten.

Somme mente, at grunden, hvorfor han gav op sjøen, var, at han havde set for længe paa hende Ævina. Vist er det, at han blev gift med hende, og de havde det svært hyggeligt sammen. Hun var flink og huslig, og Nils vilde heller sitte hjemme hos hende om kvelderne, naar han havde tider, og læse høit for hende av bøker, han fik laane hos handelsmanden, end at sitte og drikke og spille kort.

Hans lykke varede ikke længe. Efterat Ævina havde født ham en datter, skrantede hun. Og da der gik en farsot over bygden, smittedes hun og døde.

Nils' sorg var uten grænser. Og nu lagde han al sin kjærlighed over paa barnet. Den vesle Klara blev alt for ham. Han kunde næsten ikke skilles fra hende.

Han klædte paa hende og stelte med hende og gjorde leker til hende. Og hun hang til gjengjeld

ved faderen med et barns hele ømhed. Da hun blev saa stor, at hun kunde hjelpe til, skurede hun gulvet i stuen og lagede maten.

Klara voksede sig vakker, og der var nok av dem, som kredsede om denne fuglen. Hun havde ravnsort haar som faderen, hvad der var sjeldent deroppe; men de runde, bløte træk og de rødmussede kinder havde hun fra moderen. Faderen var lidt ængstelig ved at lade hende sitte alene der i stuen, naar han skulde være maanedsvis borte paa fiske. Der samledes altid saa mange slags folk der omkring handelsstedet. Saa fik han Klara fæstet som tjenestepike i handelsmandens eget hus. Der var hun i mere dannede omgivelser og under husmoderens beskyttelse. Hun trivedes ogsaa godt der, og fik godt skudsmaal av sine husbondsfolk. Og hun havde ofte anledning til at se sin far, naar han var hjemme.

En vinter, da Nils kom hjem fra fisket, syntes han, at Klara saa blek og sturen ut. Han spurgte om grunden, men hun svarte bare, at det var ingen ting, hun kjendte sig lidt forkølet.

Men saa var det en sen kveld, at Klara pludselig stod i faderens stue. Hun saa ganske forvildet ut, sagde ingenting, men sank om paa stolen ved bordet, lagde hodet ned paa armene og hulkede, som hjertet skulde briste.

Faderen saa ganske forvirret paa hende. »Hvad er der paafærde, Klara? er der hændt noget?«

Klara stammede gjennem graaten: »aa det er saa forfærdeligt, far, at jeg ikke kan sige det. Aa gud! aa gud!«

»Men hvad er det? du er da ikke kommen i ulykke?«

»Jo netop — aa men det er ikke min skyld — tro mig far, det er ikke min skyld.«

Der foor som krampetrækninger gjennem Nils' ansigt, hans læber dirrede. Han var ikke god for at spørge mere. Han gik bare hen og strøk sin datter over haaret. »Jeg vet, det ikke kan være din skyld,« sagde han stille.

Graaten sagtnede efterhaanden.

Faderen havde flyttet sin stol bortved datteren og sat nu og klappede hendes ene haand, der var iskold. »Fortæl mig alt, naar du er istand til det,« sagde han endelig.

Klara saa op. Hun klappede faderen paa kinden. »Du er saa god, fa'r — — og nu skal jeg forsøke at fortælle alt. Jeg har baaret det alene nu i mange maaneder.«

»Er det det, som har gjort dig saa blek i det sidste?«

»Ja det er det — jeg turde ikke sige det til dig, jeg tænkte det kunde gaa over.«

»Hvad er det saa?«

»Jo du kjender han dokterkandidaten, han som kom op for at være assistent under fisket.«

»Ja jeg har set ham slænge her.«

»Han begyndte at snakke til mig og plage og forfølge mig med snak om kjærlighed, hvor jeg gik og stod. Jeg sa' ham, at han bare skulde gaa, og hvis han ikke var rolig, saa klagede jeg til husbondsfolket; men han var like paagaaende.

Saa var det nu sidste sommer, da der var saa mange gjester, at de ogsaa maatte tage vort pikeværelse i bruk, — da blev pikerne kommanderede ut i høiløen. Det var jo ganske lyst nu hele natten, og »om sommeren er der hus i hver busk,«

sa' handelsmanden og lo. Jeg sa', at jeg ikke vilde ligge i høiløen, saa mange fæle mandfolk som her foor. Saa fik jeg være alene i et kammers bak baat- og redskabshuset, hvor en av vaktmændene havde holdt til i sin tid. Kammerset var bare som et bordskur, grissent og trækfuldt, men hvad gjorde det nu om sommeren. Der var en seng og en stol, det var alt jeg behøvede. Og baathuset kunde jeg lukke indenfra med et hængelaas.« Klara stansede og drog tungt efter aanden.

»Nu, og hvad saa?«

»Saa var det, da jeg vel havde lagt mig og bedet min aftenbøn, som du havde lært mig, at døren mellem kammerset og baathuset sagte aapnedes, og der stod dokterassistenten. Jeg vilde fare op i skræk og skrike, men han la' haanden paa munden og sagde: »hys — vær bare stille — det nytter ikke at skrike, for ingen hører dig allikevel, og jeg skal da ikke gjøre dig noget ondt. Jeg fik bare lyst til at prate med dig, og naar du ikke vil komme til mig, saa faar jeg komme til dig.«

Jeg bad ham gaa og vilde springe ut i baathuset, men han holdt mig fast. »Vær nu fornuftig,« sa' han. »Ut kommer du ikke, for jeg er sterkere end du.« Da kastede jeg mig ned paa sengen igjen og gret. Aa far, jeg kan ikke fortælle mer — jeg var i hans vold — han havde gjemt sig i baathuset, før jeg kom og læste døren — jeg gret og jeg værgede mig — sidstpaa besvimede jeg. Da jeg kom til mig selv igjen, var han borte. Han havde læst op hængelaaset og var gaat. Jeg sad igjen med min skam og

skjændsel. Da jeg ikke kom i kjøkkenet om morgenen i rette tid, sendte de en av pikerne for at se. Jeg sa', at jeg var bleven saa syk om natten. Piken vilde hente dokterassistenten, som var hjemme. »Ja du tør bare vove,« ropte jeg og grep piken om armen. Hun saa forbauset paa mig. Da tok jeg mig sammen og sa': »sig jeg er bedre nu, jeg kommer straks.«

Jeg kan ikke beskrive dig, far, hvad jeg følte den dag og de mange andre dage — beskjæmmet, besudlet — det var som jeg ikke kunde tvætte mig ren mere, ikke se folk i øinene. Jeg turde ikke sige et ord til en levende sjæl, allermindst til dig. Kanske det kunde glide over, uten at nogen fik vite det. Da kom den græsselige opdagelse — nei jeg kan ikke sige det — jeg kan ikke leve efter dette.« Og Klara brast atter ut i graat.

»Jeg forstaar det nok, barn — men den djævel skal ikke dø i synden.« Og Nils knyttede hænderne og gik heftigt op og ned i stuen.

»Hvad vil du gjøre, far, du vil vel ikke gjøre os endnu mer ulykkelige?«

»Saa sandt der findes retfærdighed i landet, saa skal skurken faa sin straf.« Nils knappede frakken om sig og satte hatten paa.

»Hvor gaar du hen?«

»Jeg vil finde fyren — han bor jo enda hos handelsmanden.«

»Men du vil vel ikke gjøre noget galt?«

»Jeg vil snakke med ham, saa han skal huske det.«

»Du maa ikke gaa fra mig, far.«

»Saa gaa med.«

Dokterassistenten sat hos handelsmanden ved et hyggeligt whistbord, da en af pikerne kom ind og meldte, at der stod en i gangen, som vilde snakke med dokteren.

»Bed ham komme igjen en anden gang — konge, es — lilleslem.«

»Han siger, han maa snakke med dokteren straks.«

»Det var som fanden, aldrig fred.«

Assistenten reiste sig og gik ut. Der stod Nils.

»Er det du Nils?«

»Ja det er mig.«

»Er der nogen syk — du ser saa sørgmodig ut?«

»Ja det er én, som er syk, ja. Jeg vilde bare spørge, om du er tilsinds at gifte dig med Klara.«

Dokteren satte et rent forbauset ansigt op. »Gifte mig med Klara? Jeg forstaar ikke, hvad du mener.«

»Har du kanske glemt, hvad du har gjort hende? Om nogle maaneder skal hun føde dit barn.«

»Mit barn? Jeg mener, du er gal. Hvad er det, du fabler om?«

»Du vil nægte det ogsaa nu. Du husker ikke den natten i baathuset. Du tror vel, at datter mi er som alle disse tøse, du kan føite med som du vil. Men det skal du faa se. Fattige folk kan ogsaa ha' ære i livet.«

»Har du drukket dig fuld, Nils, eller hvad er der i veien med dig? skal jeg staa til regnskab for, hvad alle de forløpne tøse her paa handelsstedet kan rime og digte ihop?«

»Saa du nægter det hele — kanske du saa kan huske *det?*« Og dermed drev Nils til dokteren

under øret, saa han tumlede om paa gulvet. Saa gik han.

Da kortspillerne inde i stuen ikke begrep, hvor dokteren blev av, kek de ut efter ham. Da laa han endnu sanseløs paa gulvet.

Nils blev stevnet for forlikelseskommissionen og maatte reise til lensmanden. Dokteren krævede 10 Spd. i fattigkassen som bøter for slaget. Nils drog op sin seddelbok uten et ord og lagde pengene paa bordet. Og saa la' han til: »men nu vil jeg be dig, lensmand, som er en god og retfærdig mand, om at hjelpe mig til ret over denne karen.« Og saa fortalte han omstændelig alt det, som Klara havde betroet ham. Dokteren, som hørte paa, sat bare og lo.

»Ja jeg antar ikke, jeg skal være forpligtet til at høre paa dette galimatias. Vil manden mig noget, kan han jo anlægge sak.« Dermed tok han hatten og gik.

Nils stod igjen. Hans troværdige øine saa bedende paa lensmanden. »Du vet, lensmand, at jeg er en ærlig mand,« sa' han. »Og du kjender datter mi, at der aldrig har været falsk i hendes mund. Og naar hun siger det, saa er det saa. Kan du ikke hjelpe mig til at faa straf paa dette udyret?«

Lensmanden saa medlidende paa Nils. »Jeg tror ikke et øieblik, at din datter siger usandt; men vi kan ingen ting gjøre uten bevis, ser du. Hvis nogen havde hørt noget eller set noget, eller der paa anden maade kunde været vidner — da var det en anden sak. Da kunde vi lægge sak og faa ham dømt. Men nu staar hans ord mot hendes

ord. Og det er ulykken, at der er saa mange slike historier der paa været, hvor løse tøse har været paa spil. Dommeren kjender jo ingen av dem og kan ikke skille de ærbare fra de løse. Og det, at han har fjaset med din datter, er jo ikke andet end hundrede andre av disse letsindige fyre gjør med unge piker. De har hverken samvittighed eller ansvar. At lægge sak, Nils, det vil under disse omstændigheder bare føre dig i uleilighed og pengetap. Og enda vil du faa saken avvist. Tror du slik en fyr betænker sig paa at avlægge falsk ed, om det kniper?«

Nils sat og stirrede mot gulvet. Endelig sa' han: »der er altsaa ingen retfærdighed at faa i Norges land? Godt, saa faar jeg ta' retten selv.«

Nils reiste sig.

»For guds skyld før dig ikke i ulykke paa nogen maade, Nils, du vet, du er hidsig.«

»Jeg vil ha' *ret*, lensmand, jeg faar ikke fred før. Med mig faar det være det samme.«

Nils tok farvel og steg i baaten. Hans datter ventede ham i hytten.

»Hvorledes gik det, far?«

»Der er én retfærdighed for fattigfolk og en anden for fine fanter her i landet,« svarte bare Nils.

Nils gik i flere dage og grublede, og Klara gik forgræmmet og gjorde sit arbeide i handelsmandens kjøkken.

Da var det en aften, at handelsmandens kone begjærede at tale med hende i enrum. »Her gaar saa underlige rygter om dig, Klara, er det saa?«

»Det er nok saa,« svarte Klara som stivnet.

»Men at du, en saa vakker pike, kunde gaa og

skjæmme dig saaledes — nei det havde jeg ret ikke ventet.«

Klara brast i graat. »Fruen tror da vel ikke, jeg har nogen skyld i det.«

»Jeg vet ikke, hvad jeg skal tro. I slike ting mister man ofte vitet sit.«

»Nu skal jeg fortælle fruen altsammen.« Og Klara fortalte.

»Men er det saa, kan du jo klage.«

»Lensmanden siger, det nytter ikke. Der er intet bevis og ingen vidner, og saa kan han ikke bli dømt.«

Fruen rystede paa hovedet. »Ja her kan du selvfølgelig ikke bli længer. Det gaar jo ikke an, her hvor der er saa mange gjester, at have en til at opvarte ved bordet, som er høist frugtsommelig.«

»Jager ogsaa fruen mig?«

»Nei Klara, jeg jager dig ikke. Naar det er overstaaet, kan du komme igjen. Men nu synes jeg, du skulde bli hos din far saalænge. Jeg skal nok hjelpe dig, om det trænges. Det er for din egen skyld jeg gjør dette.«

Klara gik graatende med hænderne for ansigtet. Den aften forsvandt hun. Man sendte bud til hendes far, om hun var der. Nei. Ingen havde heller set hende.

Folk var ute for at lete. Faren gik hjerteangst om og spurgte efter hende i husene. Da slog det ham pludselig som en rædsel mindet om, da han drev i land sammen med alle likene den morgen ved skibbruddet, da han var funden. Han sprang derhen alene. Der flaksede og skrek sjøfuglene

som i gamle dage, bølgerne sprøitede ind gjennem alle revnerne i fjellet, skummede og brølede. Vinden havde revet hatten av ham i spranget, han ænsede det ikke. Haartufserne hans fløi i stormen, han bare speidede og gik. Og var det ikke noget, som dukkede og fløt deroppe, skylledes op paa sanden og saa droges tilbake? Nils vadede ut, han tok tak i liket og drog det op saa langt, at dragsuget ikke længer kunde naa det. Det var hende, Klara, hans eneste barn. Det forgræmmede ansigt var nu stivnet i døden, men den ene haand var knyttet.

Folk fandt Nils liggende næsegrus over datterens lik. Da de rystede i ham, saa han op. Folk vilde løfte liket op; men Nils reiste sig pludselig, tok det paa sine stærke arme og bar det hjem. Han selv vaskede det og klædte det i likskjorten. Han tændte lys over det og var ikke i seng, saalænge dette stod paa. Ikke heller mælte han et ord til noget menneske. Men folk havde gjennem vinduerne set, hvorledes han sat plantet paa en stol ved likets seng og smaasnakkede med sig selv, klappede dets kind og saa ind i det stivnede ansigt.

Da begravelsen var over, og huset hans stod der som en øde grav, tok Nils en kveld sin bøsse og gik ut. Han stod og ventede paa veien, hvor assistenten skulde forbi til sit logi; thi denne var opsagt hos handelsmanden efter historien med Klara. Og se der kom han ogsaa og alene.

Pludselig stod Nils foran ham med bøssen i haand.

»Vil du tilstaa for retten, at du har løiet, og at det er du, som har dræpt barnet mit?«

»Jeg mener, du er rasende, Nils,« svarte assistenten.

»Ja saa faar du ta' lønnen, jeg er vant med at skyte kobber, ser du.«

Assistenten ramskrek. I det samme smald skuddet, og fyren stupte død paa flækken. Nils stod og saa paa sit offer. Da folk kom rendende ved skriket, sagde Nils rolig til dem: »I faar fragte mig til lensmanden, godtfolk, det er jeg, som har skudt ham.«

Da de kom med Nils til lensmanden, rystede denne bedrøvet paa hodet. »Nils, Nils, hvad har du nu gjort?«

»Skaffet mig fred i samvittigheden, lensmand.«

»Men vet du da ikke, at dette kan koste livet?«

»Mit liv er ingenting værdt mere, lensmand. De kan gjerne ta' det med det samme.«

Nils blev indsat i arresten. Han maatte vente til næste ting, før dommen kunde falde. Forresten blev ikke saken vanskelig. Han selv bekjendte sig at være skyldig i mord med overlagt hensigt at dræpe. Det var livet fortapt det uten naade. Den eneste, som kunde formilde dommen, var kongen.

Lensmanden lagde sig i selen for at redde Nils' liv. Han skrev til departementet og skildrede først mandens grundhæderlige karakter, hans datters sanddruhed og ærekjærhed, deres lidelse og kamp for at skaffe sig ret mot skurken, der havde voldtaget piken, uten at det var muligt at skaffe fældende vidnesbyrd, og tilsidst fangens eksemplariske opførsel i arresten.

Endelig indløp efterretningen om kongens be-

naadning. Dødsstraffen var forandret til strafarbeide paa livstid.

Men i alle de maaneder, som hengik med alle de skrivelser og indstillinger frem og tilbake, sat Nils i fængslet hos lensmanden og havde det godt. Lensmanden underholdt sig ofte med ham og behandlede ham med en slags ærbødighed.

Fangen var altid saa høflig og saa villig og saa dannet i sin optræden.

Og Hjørdis gik ut og ind i arresten som en graa kat, fik leker hos Nils og hørte ham fortælle. Og fangen holdt hende ofte paa fanget og klappede hendes haar. Da stod taarerne ham i øinene. Han mindedes sit eget hjerteguld, da hun var barn.

Da Nils saa skulde fragtes til Trondhjem for at utsone sin straf, blev det en hjertesønderrivende avsked for Hjørdis. Hun vilde være med Nils. Og da hun forgrædt kom ind igjen, og sorenskriveren, som var inde, halvt spøkende sa' til hende: »har du nu været i arresten igjen hos de stygge mandfolkene?« saa svarte Hjørdis: »alle snille folk er i arresten, alle stygge folkene er her.«

Da blev skriveren saa underlig stille og sagde bare: »aa ja, det kan saamæn være sandt paa saa mange maater det, barnet mit.« Dette kom Hjørdis til at mindes ofte siden.

Mange aar efter den dag, da Hjørdis var 16 aar gammel, var hun en tur til Trondhjem med sin mor. Som de da gik paa gaten, mødte de et tog av slaver, der var kommanderte ut til arbeide. Imellem dem var en høi mand med sort haar og et fint ansigt. Han gik med jern baade

om hænder og føtter. Det maatte være en farlig forbryder. Han saa paa siden i det samme, og Hjørdis kjendte Nils igjen. Uten et ord fløi hun i armene hans og ropte: »Nils! Nils!« Stakkaren løftede sine lænkede hænder mot Hjørdis, og taarerne haglede ned over hans ansigt. Saa kom opsynsmanden, og toget gled videre. Det var sidste gang Hjørdis saa ham.

Saaledes endte sagaen om Nils.

Syvende stykke.*)

Da dampen første gang kom til Viken.

Det var paa den tid, da sikkre dampskibsruter paa Norland endnu ikke var fastslaaede. Man vidste ikke nøiagtigt, naar hs. majestæt dampen vilde indfinde sig. Den kom helst som tyven om natten. Snart var den heftet ved at have bjerget et vrak, snart var varerne, som den absolut maatte ha' med, forsinkede ved storm, og snart var der optagne nye mellemstationer. Hver handelsmand, som ventede varer sendt, fik melding om, at dampen sandsynligvis vilde ankomme til stedet den og den dag, og dermed maatte han late sig nøie.

Naar slik tidende indløp, blev der uro i leiren. Budet gik fra mand til mand. Mor begyndte straks at bake og brygge, og døttrene tænkte paa nye kjoler. Der var i tide skrevet til kjøb-

*) Dette stykke skyldes optegnelser av Nils Øvre paa Trums.

manden i Trondhjem eller Bergen efter fineste vine og kognak. Hændte det, at sjefen erklærede, at han ikke kunde stanse saalænge, at handelsmanden fik avleveret sin »middag med bal«, blev det betragtet som en grov personlig fornærmelse.

Viken havde faaet melding om, at det herefter var indlemmet mellem de faste anløpssteder.

Denne begivenhed maatte høitideligholdes med et storartet gilde. »Byens« fif fik ikke sove om nætterne. Der blev trommet sammen en generalforsamling. Enstemmigt besluttet: 1) Alle, som paa Viken findes, baade kvinder og mænd, tilsiges at møte i tide paa bryggen for at rope hurra. 2) Stor middag i handelsmandens storstue. Gamle Marte skal hentes til kokkekone. Billet til middagen for uindbudne 10 Spd. 3) Om kvelden stor teaterforestilling. De, som vil være med og spille komedie, maa melde sig i tide til festkomitteen. 4) Alle, som ønsker at optræde som festtalere, maa skrive op sine taler og avlevere dem til festkomitteen, at denne kan utvælge de bedste. 5) Ingen maa møte frem til middagen og ballet uten i fineste stas. Da disse paragrafer var vedtagne, skiltes forsamlingen med et dundrende hurra.

I den sidste uke, før dampen var ventende, steg spændingen rent til feber. Skuespillerne holdt prøver baade sent og tidligt, festtalerne svedede og øvede sig paa sine taler først for speilet, bakefter for mor og søskende. Der blev syet, strøket og stivet i hvert hus. Der blev indkjøpt laks og rensdyrtunger og ryper over en lav sko, og fløte bestilt i rikelig mængde. Gjester langveisfra var alt komne og installerede i handelsmandens gjestfrie hus.

Og saa kom endelig dagen. Vaktmænd var udstillede, som skulde speide efter røken, men — der kom ingen melding og ingen damp.

De vented i dage,
de vented i tre

— endnu ingen damp. Maten stod paa nippen til at bedærves, begeistringen begyndte at avløses av ærgrelse, og handelsmanden, der maatte fodre paa disse gjester, grepes i at smaabande og knipse i lommen. De unge piker fik taarer i øinene ved tanken paa, at de kanske allikevel ikke fik danse med en sjøløitnant.

Tredie dagen blev der trommet sammen til et slags familieraad mellem de agerende. Festtalerne, der skulde glimre ved sin veltalenhed, vilde, at man skulde »se tiden an«. De ældre og mere konservative, som ikke havde større tro paa dampskib og alt dette nye, foreslog, at man skulde holde laget straks; det var altid bedre end at al den gode maten skulde gaa til spilde. Kanske var dampen allikevel reist forbi og havde glemt sit nye anløpssted. Tilslut blev gamle Marte indkaldt som sagligt vidne. Hun erklærede, at maten kunde klare sig til i morgen tidlig, men ikke en dag længer.

»Saa dæk bordet i guds navn — og pokker ta' hele dampen,« lød vertens kraftige ordre. Men festtaleren, der skulde utbrede sig om dampens velsignelser for bygden, gik fornærmet hjem.

Man havde alt bænket sig om det festlige bord med den skinnende damaskes duk og de mange glinsende glas. Laksen var kommen paa bordet, »velkommen tilbords« alt drukket, og vertens an-

modning om at bruke flaskerne flittigt syntes at falde i god jord. Da ryperne viste sig, slog verten atter paa sit glas. Og han talte: »Mine herrer og meget ærede damer! der er et gammelt ordsprog, som siger: du skal ikke løfte paa hatten, før du ser manden. Idag har vi anledning til at sande disse ord — —«

»Nu ryker det paa fjorden!« ropte flere røster utenfra paa én gang. Op sprang alle gjesterne som stukne av en orm, vinglas, stoler, bænker væltede om hverandre, hver grep sin eller sin nabos hat og ilede ut.

Det dampende uhyre viste sig, man hørte duren av de rullende skovler, flag og vimpler fløi tiltops paa alle pakhuse, skud paa skud dundrede fra dampskibet. Festkomitteen var alt i baaten, bryggen stod stoppende fuld av folk, formanden gav tegn til hurra, og der flyver hatter, huer og tørklæder i luften, og et nidobbelt hurra ljomer i alle pakhusvæggene. Da brister nogle bord i bryggen — den var bare midlertidigt sat istand efter den sidste storm — og karfolk, kvindfolk og børn hylende ned i sjøen, nogle paa hodet, andre paa føtterne — trængsel, flugt og skrik og baater ut. Tillykke var der grundt, saa alle kunde naa bund. Snart var de ulykkelige halede paa land, og ingen havde taget skade. Men damerne i sine stivede balkjoler! — aa gud forbarme sig, hvor de saa ut — slunkne som en tarm og broderede med grønske og lort fra bolverket. Mødrene vilde jage dem hjem straks for at bytte; men de protesterede, de vilde ikke rikke sig fra flekken, før dampskibsbaaten var

kommet til bryggen, og de havde set løitnanterne.

Dampskibets anker russede ut, en baat blev sat paa vandet, og i den gik sjefen, næstkommanderende, første og anden løitnant, første og anden maskinmester samt postmesteren. Saa fulgte et par baater med »honoratiores«, det vil sige embedsmænd, som var plukkede op underveis. Deriblandt var tusseladden med hustru i sprikende silkekjole, lensmanden med frue og sin datter Hjørdis og sorenskriver Holte, alle i fineste antræk. Efterat verten havde hilst paa hver især og presenteret dem for de fornemste av gjesterne, drog processionen avsted til den forladte valplads under avsyngelsen av: »Mens nordhavet bruser mot fjeldbygt strand«.

Kokkekonen Marte havde først grædt sine modige taarer, da hun saa tingenes tilstand ved selskabsbordet. Men saa havde hun samlet sammen al sin energi, faaet sopt bort det værste, lagt nye duker paa bordet, og da den nye horde togede ind, var der ingen, som anede slaget i forveien.

Festtaleren var vakt til nyt mot, da skuddene dundrede paa fjorden, og havde ilet ned paa bryggen. Han var av de heldige, som ikke havde dumpet i vandet. Med et smørblidt smil slog han til lyd paa glassene og bad de ærede gjester undskylde, om ikke hans simple ord kunde tone saa rikt som i byens skinnende sale eller paa de solbelyste sletter i syden. Men det store emne gav ham mot, og ordene trængte sig frem paa hans læber fra et uforfalsket hjerte og i usminket naturligheds dragt; thi han maatte under-

rette de ærede gjester om, at talen var helt »improviseret«. Og nu lagde han ut om »de midnatsolbestraalede bjerge, der hilste den nye æra i Norges aarbøker, da dampens vinger susede over Vikens nøkne strande«. Men saa stansede han pludselig. Han havde set sin kjæreste ved det andet bord sitte og fjase med en av løitnanterne og hverken bry sig om talen hans eller om ham selv. Taleren hakkede, kremtede, svælgte et glas vin, strøk sig over panden, pustede, tok sig i haaret, vandrede tilbake til de »nøkne strande«, som han havde forladt. »Vikens nøkne strande — — undskyld mine herrer« — — og med et harmfuldt »isch« foor han med haanden ned i frakkelommen, for at løse den »improviserte« tale ut av dens fangebur. Talen var imidlertid lang, og gammelkarerne utaalmodige.

»Eg tænker, det kan være nok no, Jakob, steiken blir reint kald,« hørte man en godslig røst rope midt i talerens ordflom.

Med et foragteligt øiekast vendte Jakob sig mot farbroren, og bukkende for publikum sa' han bare: »der var nok en tanke til, om I havde taalmodighed« —

Men publikum havde ikke taalmodighed. De foretrak mat og drikke for talerens tanke. Farbror satte uten videre stekefatet i gang, og under klirren af kniver og gafler begravedes tanken.

Hr. Jakob satte sig gram i hu. Og han blev ikke blidere, da farbroren løftede glasset og sagde: »skaal Jakob og takk for talen; den var saamæn utrolig, far.«

Om alt andet, som hændte ved den i Vikens annaler uforglemmelige middag, blir for langt at

melde. Der blev drukket og skaalet og sunget tæt om venskab og kjærlighed og godt fiske. Ved slutningen av middagen forsøkte tusseladden at vandre over Bifrøst og gjeste fader Odin og valkyrierne i Valhal; men det var for sent. Larmen og pratet kvalte hans utgydelser, og hans kone fik i tide trukket ham ned paa stolen igjen.

Da man reiste sig fra bordet, var surren ubeskrivelig. Man lo, man omfavnede hverandre, ja nogle var endog komne til fuldskabens rørende stadium, saa de vilde snakke gudeligt og kysse. »Viketrompeten«, stedets ærede blad, offrede siden flere nummere til festen, hvor den berettede, at middagen havde været »høist animeret« og belivet av en »helt kordial stemning«.

Festen skulde, som meldt er, ende med komedie og bal. Efter kaffen, hvor flere kognakker var satte tillivs, drog det fugtige følge avsted til »komediehuset«. Thi Viken var ikke lidet stolt av, at det havde sit eget teater. Det var en gammel, forladt bygning paa to etager, vist det ældste hus paa pladsen, som nogle officerer, der laa her paa opmaaling, havde faaet indrettet til scene, og hvor de havde moret sig med at spille komedie i løbet av vinteren. Det blev ogsaa brukt til borgerklub. Salen var forfærdelig lav under taket, og naar nu scenen naturligvis maatte være ophøiet, hændte det, at skuespillerne, naar de var lidt høivoksne, ragede med haaret op i himmelens skyer.

I det ene hjørne av salen havde der været en indebygget seng, som nu var utsmykket og indrettet til »logen tilhøire.« Der havde direktionens damer sin plads. Foran Sengen var der anbragt

en svær varekasse, der var overtrukket med rødt tøi og forsynet med rygg. Den var idag forbeholdt dampskibets officerer. Ja man havde paa ægte teatermaner faaet skaaret hul paa taket op til mørkeloftet og der anbragt en tarvelig lysekrone av blik, men som kunde heises op under forestillingen. Slog man øinene op, efterat kronen var opheiset, var hullet fuldt av nysgjerrige barneansigter. Det var smaagutterne og smaagjenterne paa stedet, som havde stjaalet sig didop og ligget stille som en mus fra klokken 4, for siden at kunne nyde kunsten liggende paa maven. Naar det blev for kjedeligt at vente, fordrev de tiden med at knække nøtter og gnaske epler; thi de havde klogelig ikke begivet sig ut paa en saa vovet ekspedition uten proviant.

Ja stedet havde naaet den høide i civilisation, at det ogsaa holdt orkester. Der var to violiner, en klarinet og en tromme, og de arbeidede alle i sit ansigts sved. Men enten det var middagen, som var aarsak i det, eller noget andet, nok er det, at klokkeren ikke var istand til at faa skruerne i violinen til at holde, trods det, at han ihærdigt spyttede i dem. Og klarinetten, som var begyndt tre takter for sent, skyndte sig saaledes med at indhente det forsømte, at den bestandig forvildede sig did, hvor den ikke skulde være. Ouverturen til »Jægerbruden« gik i vasken, skjønt tusseladden, der savnede sin vante middagslur, trolig hjalp orkestret med sin snorken. Men én gang hørte man prestemor rope fra tilskuerbænken paa sin bergensk: »ok trur eg ikkje, at tusseladden og er kommen seg ind i orkestret«

— en vittighed, som blev lønnet med dundrende latter.

Saa skulde skuespillet begynde. Det var en gatedekoration fra Holbergs tid; men skuespillerne befandtes at være høiere end huset, de skulde krybe ut av, hvad der voldte adskillige forviklinger. Stykket gik forresten om to kjærestefolk, en stenhaard fader og en rørende moder. Men hvorledes var det fat med kjærestefolkene i kveld? Alle vidste, at de i virkeligheden var forlovede, saa de havde lov til at elske saa hedt de bare kunde der i komedien, og de havde ogsaa kysset utrolig naturligt paa prøverne. Men nu saa de saa sure og sinte ut, som skulde de æte hverandre levende. Og hver gang de saa mest forbittrede ut, klappede en ung sjøløitnant i »parket«, saa hanskerne skulde revne.

Saken var, at den unge pike i komedien havde for flere aar siden været i Kristiania og der truffet en sjøkadet, som blev hendes »flamme«. Men da hun saa kom hjem til Norland igjen, og fandt, at hun ikke kunde leve uten kjærlighed, saa havde hun midlertidigt taget til takke med vor ven festtaleren. Dog nu var dampen kommen, og med den »flammen« lyslevende med ankerknap i brystet. Der blev en glædelig gjenkjendelse. Flammen havde taget hende tilbords ved middagen og havde bragt festtaleren rent av koncepterne ved sit kurmakeri, som vi hørte. Efter middagen havde festtaleren brukt pausen til at overfuse sin kjæreste. Han spurgte hende, hvad hun mente med sin »usømmelige adfærd«, hvortil hun nebbet svaret, at var han ikke fornøiet, saa var hun like glad og hævede forlovelsen. Dette

slag, med det samme han skulde ind paa scenen, elske og være lykkelig med denne »forargelige kokette«, kunde være for haardt, selv for en handelsbetjent.

Bordets glæder traadte ogsaa forstyrrende ind paa en anden maate. Den stenhaarde fader, som var temmelig omtaaket, og som desaarsak høfligt havde bedet publikum om en mild dom, stod pludselig rent fast i sin rolle og kunde hverken huske ut eller ind. Som han da, gnidende sig paa næsen, stirrede mot »lysets regioner«, mørkeloftet, som om han derfra ventede sin reddende engel, opdagede han ansigtet av sin søn, der laa strakt paa maven i fuld belysning av den optrukne lysekrone. Den stenhaarde fader truede med fingeren til gutten og ropte: »Adolf, Adolf, din slyngel, dette kommer av, at du har laget høns og saltkar av papas rolle.« Et dundrende bravo hilste dette intermezzo, og den stenhaarde fader gik smilende frem, bukkede med haanden paa hjertet og sagde: »mine smukke damer og ærede herrer, jeg maa gjøre Dem opmærksom paa, at jeg ikke spiller fra papiret, men fra hjertet.« Et nyt bravo — og den stenhaarde fader kom derved i slikt ypperligt lune, at han fandt paa det utroligste »av sig selv« til stort bryderi for dem, der ventede paa det rette stikord.

Den eneste, som var sadelfast i sin rolle, var den rørende moder, og hun viste det ved at tage med alt i rollen, baade det med grovt og det med fint tryk. Da hun endelig opnaaede at se sin Julie lykkelig forlovet, grep hun armstakerne, som stod paa bordet — sidste akt foregik i en stue —, gik frem til publikum og deklamerede:

Nu har de stridt den sure strid,
og de har faat hverandre,
nu alt er baade godt og vel,
og nu skal bryllupped stande
(tar lysene, neier og gaar).

Og dermed tok mutter majestætisk lysene og forsvandt, mens publikum sat igjen i kullende mørke. Teppet faldt, og lysekronen sænktes fra mørkeloftet, mens Adolf til avsked tømte resten av epleposen i hodet paa publikum.

Leende og lystige kom gjesterne tilbake til spisesalen, der nu var forvandlet til balsal. I et sideværelse var der dækket op med frugt, is, kaker og champagne. Og musikken spillede, dansen gik, korkene sprang, og den ene tale mere inspireret end den anden avløste hverandre. Damerne, som havde været i vandet, havde glemt sin ærgrelse over at maatte optræde i høihalsede sirtses kjoler istedetfor elegante balkjoler. De sat nu paa sofaer og bænker og hviskede med straalende øine: »er han ikke søt?« hvergang en løitnant svævede forbi i valsen. Bygdeløverne var de eneste, som ikke var rigtig fornøiede; trods alle sine fineste bukkespring kunde de ikke klare konkurransen med marinen. Men champagnen gav dem trøst.

Dette var første gang Hjørdis var paa »rigtigt« bal. Hendes mor havde hjemme lært hende dansetrinnene, og hun havde øvet sig med mama, som i sin tid havde været en lidenskabelig danser. Nu kom Hjørdis helt i Vinden. Først var hun saa søt at se paa i sin lyserøde gazes kjole med det hvite silkebaand om livet. Og den spinkle,

fine skikkelse svævede saa fuglelet over gulvet, saa folk vilde gjerne danse med hende. Øinene straalede av fryd, og hun lo over alle de virkelige og velmente vittigheder, hvormed kavallererne overøste hende. Det var derfor en stor skuffelse, da hendes mor kommanderede hende til køis klokken to om natten. Faderen havde hvisket i øret paa moderen, at det var raadeligst, at Hjørdis trak sig tilbake, før gjesterne blev altfor »beduggede«. Og moderen fulgte raadet. Hjørdis surmulede — nu var det netop allermorsomst —; men hun sovnede snart og drømte, at hun valsede like ind i himmerike.

Imidlertid fortsattes ballet, og hædersgjesterne blev ut paa morgensiden balancerede ombord igjen, ledsagede av hurrarop og trompeters klang. Den ene av løitnanterne, »flammen«, slumrede ind med en svak erindring om, at han havde forlovet sig med heltinden i komedien. Men han blev beroliget, da han vaaknede av rusen og ikke kunde huske hverken sin elskedes navn eller adresse. Og dermed blev det.

Om heltinden senere trøstede sig over sin troløse elsker ved atter at forsone sig med festtaleren, derom melder sagaen intet. Men ett er vist: dette var det mest dundrende lag, som Vikens aarbøker vidste at melde om, og »Viketrompeten« havde rikelig føde til mange nummere. Og nummerrækken sluttede med den knaldsats: »saaledes kan ogsaa Norland indtage en værdig plads blandt de civiliserede nationer«.

Ottende stykke.

Romantik og heltebedrifter.

Hjørdis havde nu naaet saa langt, at hun var bleven en læsehest. Skindbuksestadiet var opgivet for lang tid siden. Istedetfor at vasse i stranden, tumle med hesten og anføre røvertogter i spidsen for alle ungerne, havde hun nu taget sin tilflugt til et hustak. Det var et lidet avsidesliggende hus av dem med et hjerte i døren. Nu var huset imidlertid forladt av sine indvaanere, og møblementet flyttet. Det laa nu fredeligt og uænset, overladt til sin skjebne: at dø av sig selv.

Men paa taket voksede græsset like godt, og derfra havde man et herligt utsyn utover havet. Hjørdis kunde makeligt række op ved at sætte en liten stige hen til væggen. Og naar hun saa drog stigen efter sig op paa taket, var hun ganske tryg for forfølgere. Hendes yngre søskende var nemlig efter hende og ropte: »tuppa, tag os op!« Men Hjørdis forblev ubønhørlig. Hun fortøiede sig lunt og godt i sin rede, drog sine bøker ut av barmen og lot sine smaa plageaander rope og støie, til de blev kjede av det. Og her laa hun da om somrene og sværmede og læste. Hun var ikke saa nøie med, hvad litteratur hun valgte; thi hun herjede husets bokskap for fote. Og ved siden av en spændende roman kunde hun godt faa tak i lovtidende eller en filosofisk avhandling eller en kokebok. Hendes hjerne blev derfor som et pulterkammer av alle slags, som en skrapkasse, hvori jernskrammel og taugender

og fiskerusk laa side om side med Fritjofs saga og Welhavens digte.

Robinson Crusoe var hun færdig med. Men saa havde hun en jul faaet Coopers indianerhistorier, og da var hun solgt. Romantikken slugte hende med hud og haar. Hun foor vild i skogene, og der fra hustaket utfægtede hun de vildeste kampe med indianerne. Hun fik tilbud av høvdingen om at blive hans hustru og dele hans wigwam og oplevede de utroligste hændelser. Hun syntes stedets Indianere med de fillete klær og snottede ansigter, dem som laa paa lur for at stjæle et og andet klædesplagg, var simple og uinteressante. Nei et virkeligt eventyr, saadant med fare og spænding i, det vilde være noget andet.

Paa den tid var der en fange i arresten, der vakte Hjørdis' særlige interesse. Det var en rik gaardmandssøn fra Opdal, som havde været i Trondhjem. Der kom han paa rangel med nogle kammerater og drak sig overstadig fuld. I rusen havde han tørnet mot en rute i en urmakerbutik, saa den gik i knas, og da der just hang et guldur der i hullet, havde han i farten nappet det. Kammeraterne blev fakkede, og de angav gutten som tyven. Selv havde han reddet sig ind i en bevertning, hvor han kom i hænderne paa nogle hyrebasser, der haandfæstede ham til at blive med paa vinterfiske paa Lofoten og bragte ham straks ombord.

Da gutten vaaknede om morgenen ædru, fandt han i lommen et guldur, som ikke var hans. Det dæmrede utydeligt for ham, hvad han havde været ute for, og i skræk kastede han uret paa sjøen. Imidlertid havde politiet søkt efter ham i

alle kroker og kriker. De fik omsider opsporet, at han var hyret til Lofotfiske og var reist med en jagt. Der blev sendt stafetter og breve ut til embedsmændene og handelsstederne nordover med guttens signalement. Og det var Hjørdis' far selv, som tilsidst kneb ham i Buksnes. Gutten tilstod straks, og nu sat han og ventede sin dom ved første ting.

Han var rent sønderknust av sin ulykke. Hvad vilde far og mor sige, naar de fik høre, at han var tyvdømt? Faren, som var saa stolt og ærekjær. Og saa hans fremtid — den var jo ganske ødelagt. Han maatte vandre rundt med et forbrydermerke. Hvor han forbandede sin svakhed og kammeraterne. *Han* stjæle! — han havde aldrig tænkt paa at stjæle. Han begrep ikke, hvorledes slikt kunde gaaet til. Aa kunde han bare slippe fri, før han var dømt, saa vilde han reise til Amerika og aldrig mere komme til Norge, saa skulde han bli en skikkelig gut, som aldrig skulde drikke. Saaledes klagede og jamrede han, og lensmanden syntes rent synd i ham. Han talte med sin kone om, hvor ofte det hændte, at slikt et forbrydermerke kunde ødelægge en ung gut for livet, en gut, som i grunden var ærlig og god, og at det havde været bedre baade for ham og samfundet, om man uten videre kunde slippe ham fri med de lærepenge, han havde faaet i skrækken.

Disse samtaler hørte Hjørdis, og der dæmrede i hende den tanke: »du skal befri ham!«

Men alene kunde hun ikke klare det; thi nøglen til arresten laa om natten trygt fortøiet under hodeputen til arrestforvareren, og én maatte jo holde lygten; thi flugten maatte naturligvis fore-

gaa om natten, naar det var rigtig stummende mørkt. Men hvem betro sig til, som ikke sladdrede? Hendes søskende var for smaa, og de vilde bare tute, naar det kom til stykket. Men Maren, underbudeien — skulde ikke hun — Hun var ikke mer end 12 aar og liten av vækst, saa hun regnedes ikke for mer end en smaaunge. Og hun var Hjørdis' fortrolige og svorne undersaat. Hun havde været med i baaten, da de berged sauerne. Hun kunde tie som en mur, naar Hjørdis bad om det.

Hjørdis laa og grundede om nætterne paa sin plan og iakttok tidernes tegn. Man burde helst oppebie en kveld, naar arrestforvareren havde været fuld — og det hændte ikke saa sjelden —; for da sov han som en sten og vaaknede ikke, før ilden sved ham i skjægget. Hjørdis havde overveiet alle muligheder og indbanket i Marens hjerne baade mot og interesse, for Maren havde ogsaa sans for romantik og eventyr. Og det var netop nu let at faa adkomst til hende, da hun skulde *ligge* i fjøset, saasom de ventede flere kjør, som skulde kalve.

Saa slog timen. Arrestforvareren var kommen hjem for en halv slør, da han havde været i besøk hos en kjending, hvor der vankede brendevin. Han havde avløst vaktmanden, der imidlertidigt havde taget hans plads, havde selv set efter, om jernstangen, der spærrede den indre arrestdør, var ordentlig sat i, havde selv dreiet portnøglen rundt og som sædvanlig fortøiet den under sin hodepute. Nu overgav han sig med god samvittighed til søvnens velsignelser.

Hjørdis havde utspeidet alle hans bevægelser.

Hun havde i forveien været oppe i arresten og hvisket Gunnar i øret, at den nat maatte han holde sig færdig. Hun havde givet Maren det avtalte tegn. Selv fik hun naturligvis ikke blund paa øinene, laa bare og ventede paa den stund, da alt i huset laa i dyp søvn. Gudskelov, at hun nu havde sit eget værelse med fri adgang til gangen.

Da klokken var to, steg hun med bankende hjerte op av sengen, turde ikke ta' sko paa, men listede av paa hoselæsten.

I gangen havde hun gjemt faderens »tyvelygte« med skjærm for, samt nistepakken, hun efterhaanden havde samlet til Gunnar.

Hun tændte lygten og famlede sig frem til fjøset. Det var stille, pent veir, og Maren var parat. De turde ikke snakke, bare vinkede. Hænderne til Hjørdis var ganske kolde og svede. »Kjære ko, vær nu snil og kalv ikke, mens jeg er borte,« tænkte Maren til avsked, men hun sa' ingenting. Tause gik de smaa forbrydere over tunet hen til arrestforvarerens værelse. Det laa i første etage av den gamle rumlekasse, og døren gik like ind fra tunet. De hørte utenfor arrestforvareren snorke, saa det durede. Nu gjaldt det. Hjørdis snek sig ind — uf, hvor døren knirkede! Hun holdt pusten en stund, mens Maren holdt lygten. Et glimt av den faldt paa hodeputen. Fy, hvor styg han Elias laa der! — munden vidaapen, og brendevinsstanken stod av den, haartufserne laa i en vase.

Hjørdis' hjerte bankede, saa hun selv kunde høre slaget. Hun maatte supe efter veiret. Der stak hun forsigtig haanden ind under hodegjer-

det og — nøglen var hendes. Elias rørte sig ikke. I en fart kom de op trappen og til arresten. De satte lygten ned paa gulvet, og med forenede anstrengelser fik de jernstangen løftet op av kramperne.

Nei — ingen vaaken — stille som i graven. Alle fangerne sov — undtagen én. Han reiste sig fuldt paaklædt fra en av sengene, tok uten et ord støvlerne i haanden og fulgte. Hjørdis lagde bare fingeren paa sin mund. Spændingen var saa stor, at ingen av dem vovede at sige noget. Gunnar selv hjalp til med at laase døren og sætte bommen for. Da han var kommen ned trappen, drog han støvlerne paa. Hjørdis pegte ned mot bryggen. »Dernede finder du fars færing, den er bare bunden, ikke laast, tag den. Her er flesk og kjøt og brød til niste. Bare skynd dig nu!«

Gunnars mund bævrede, og han klemte Hjørdis i haanden, saa hun næsten havde skreket. Han var ikke god til at sige et ord. Hjørdis lyste med lygten veien til bryggen, og snart hørte de sagte aareslag. Det var Gunnar, som reiste til Amerika.

»Er der langt til Amerika?« hviskede Maren. »Er det længere end til Trondhjem?«

»Hys,« svarte Hjørdis og bare lyttede. Nu gjaldt det at faa lagt nøglen tilbake igjen under hodeputen. Ogsaa det lykkedes. Gud velsigne dit sovehjerte, Elias!

Maren laa atter paa sin høisæk i fjøset, og koen, som var ventende, havde været snil og ikke kalvet. Før hun skiltes fra Hjørdis, maatte hun slaa

kors paa halsen og love, at hun ikke skulde mæle et ord, hvad som end hændte.

Men da Hjørdis atter laa i sin seng og vred de vaate strømper av sine iskolde føtter og kulsede, saa brast hun i en ustanselig graat og bad Gud, at han maatte holde sin haand over Gunnar, saa han frelst maatte naa Amerika og blive en bra gut.

For en opstandelse næste morgen, da det opdagedes, at Gunnar var borte! Lensmanden skjændte og bandte og skummede, og arrestforvareren vendte det hvite ut av øinene og besvor sin uskyld. Nøglen laa jo under puten, arresten var jo laaset, og bommen stod i kramperne — hvad kunde man saa beskylde Elias for? Mot fandens magt nyttede intet, og fanden maatte det være, som havde hjulpet Gunnar. Vinduerne i arresten var alle lukkede, ingen av jernstængerne affilede, de andre fanger havde intet hørt. Kunde det saa være andet end fanden?

Kjendsgjerningen var imidlertid, at fuglen var fløien, og til end mere bestyrkelse fandt man lensmandens egen baat drivende flere mile sørpaa, hvor den blev indbjerget av nogle fiskere.

Knut forsikkrede, at havde han ikke vidst, at nebbetyrken var faren til helvete med medelen til Kristensen, saa havde han været vis paa, at det var ham, som havde været paafærde. Men lensmanden kaldte bare Knut en tosk.

Alle, som paa stedet var av voksne mænd og kvinder, blev kaldte til skarpt forhør; men ingen vidste noget og kunde bringe paa noget spor. Smaaunger som Hjørdis og Maren faldt det ikke lensmanden ind at forhøre — naturligvis. Hjørdis

spillede sin rolle godt. Hun delte de andres forbauselse, ja var fræk nok til selv at gjøre spørgsmaal angaaende saken. Og Maren var trofast.

Al søken efter Gunnar blev forgjæves. Mange mente, at han var druknet, siden baaten var fundet drivende. Gunnar var som utslettet av tilværelsen.

Men 12 aar efter kom der et brev med poststempel fra Iowa i Amerika, stilet til velagtede frøken Hjørdis Berg. Og der stod:

Velagtede frøken!

Jeg har ikke turdet skrive før, skjønt det i alle disse aar har brændt mig paa tungen. Men jeg har været ræd for, at man skulde efterspore mig og bringe mig i uleilighed. Og dette brev sender jeg heller ikke fra mit bosted, som maa forblive en hemmelighed. Jeg sender det fra et posthus, hvor jeg er paa reise. Men nu kan jeg ikke længer tie med at fortælle, at Dem skylder jeg mit livs frelse. Ikke bare det, at De friede mig fra fængslet den gangen; men De gjorde det muligt for mig at blive et bra menneske. Jeg har nu faaet mig en farm her i Amerika, og alt trives for mig. Min ungdoms ubesindighed den gang lærte mig at tage mig i agt, og nu er jeg avholdsmand. Men uten Dem vilde jeg kanske endnu sittet i fængsel eller været i straf. Jeg vet ikke, om De lever eller er død, eller om disse linjer rækker Dem. Men gjør de det, saa vil de bringe Dem bud fra en mand, som takker og velsigner Dem for det, De har gjort for ham. Og saa maa

De bede Deres snille far tilgive mig, at jeg kanske førte ham i uleilighed.

Med ærbødig agtelse
Gunnar Opdal.

Da Hjørdis fik dette brev, viste hun det til sin far. Han satte store øine og rystede paa hodet. »Vel vidste jeg, at du var en pokkers unge, men dette — nei om nogen havde sagt det til mig, vilde jeg ikke ha' troet det. Du burde været skuespillerinde. Du Hjørdis, du Hjørdis! Takk Gud for, at det løp saaledes av.«

Niende stykke.

Mangeslags undervisning.

De, som besørgede Hjørdis' egentlige undervisning, var faderen og moderen tilsammen. Moderen havde især overtaget strikning, syning og lapning, samt husarbeide. Faderen havde faaet boklærdommen paa sin part. Moderens stræv var det utaknemligste; thi alt haandarbeide syntes Hjørdis var kjedeligt. Men bøkerne slugte hun. Og mens moderen i den første tid ofte maatte sætte en svedske eller to op som premie, hvis Hjørdis havde strikket tre omgange paa strømpen, saa havde faderen stræv med at holde hende tilbake fra at tage for lange lekser. Især var det matematik og historie, som var hendes yndlingsfag. Og sprog lærte hun saa kvikt, som om hun havde kunnet dem før og nu bare repeterede. Baade

moderen og faderen talte flydende tysk og fransk, og lærte Hjørdis at tale det.

Hjørdis spurgte og spurgte om alle ting, saa hun ofte satte faderen rent i beit. Især voldte religionsundervisningen faderen stor plage; thi han var just ikke dogmatisk anlagt, og Hjørdis gav ham mange intrikate spørgsmaal, som han havde nød med at klare.

Saa var det en aften, der var kortlag hos lensmanden. Gjesterne var tusseladden, en sakfører Olsen, der var ungkar, en avdanket Toldbetjent, der var bekjendt for at være en komplet kvindehater, og saa sorenskriver Holte. Der blev lidt sen aftensmat, og Hjørdis blev kommanderet i seng, forat passiaren kunde gaa mere ugenert. Slike gamle ungkarer er ikke altid at lite paa, naar toddyen har løst deres tunge.

Men nu syntes Hjørdis, at det var det morsomste, hun vidste, at lytte efter, hvad de voksne passiarede. For om hun end ikke skjønte alt nu med det samme, saa huskede hun ordene, og saa kom vel den tid, da hun skjønte meningen. Og nu havde hun ikke gaaet i seng, men havde benyttet leiligheden, da herrerne spiste, og dagligstuen stod tom, til at gjemme sig bak det høie pianoforte. Og der kom herrerne tilbake fra aftensmaten og satte sig atter til kortbordet.

»Nu, hvordan gaar det med Severine da, Olsen,« sagde tolderen, jeg har hørt, du har faaet dig et nyt huskors.«

»Ja mine herrer, I kan prise eder lykkelige, at I ikke er i mine klær,« svarte Olsen, »for havde jeg før en veritabel gris til husholderske, saa har jeg nu faaet det motsatte. Og jeg vet ikke, hvad

som er værst, grisedjævelen eller renlighedsdjævelen.«

»Begge dele ere værste, saasom de ere kvinder,« svarte tolderen.

»Det var ikke høfligt sagt mot mig,« bemerkede husfruen, der gjorde sig en omgang med lysesaksen for at pudse lysene paa kortbordet.

»Men *De* sorterer ikke under rubrikken kvindfolk, frue,« sagde tolderen med et buk.

»Hvad rubrik sorterer jeg da under?« spurgte fruen leende.

»Under englene,« svarte tolderen med et fedt smil, og lagde bukkende haanden paa hjertet; »mens Olsens Severine maa henregnes til djævlene.«

»Dokker kan takke til, at dokker har slike djævler, som kan fjelge og stelle for dokker, ellers saag der pent ut, kan eg tænke,« faldt tusseladdens kone ind. Hun sat ved siden av sin mand for at assistere ham ved kortbordet.

»Kanske Severine endatil vil tvinge Olsen til at vaske sig,« bemerkede lensmanden.

»Ja I ler I; men I skulde bare se og høre hende,« forsvarte Olsen sig. »Hun er en veritabel rakekniv. Kommer jeg og vil ind i mit eget hus med smudsige støvler, og hun — naturligvis — ligger i gangen med en vassbøtte, saa kommanderer hun uten videre: tørk av jer paa matten og vent til eg henter tøflerne jeres.«

»Og du maa lyde?«

»Vil du resikere at faa fadduken rundt ørene kanske? for hun er istand til alt. Og saa utspekuleret hun er bare for at ærgre mig! Naar jeg skal lægge mig om kvelden, saa har hun — na-

turligvis — plantet møbelet midt under sengen, saa jeg maa ligge flat paa maven for at faa fat paa det. Og glær jeg mig til en hyggelig stund, saa er der — naturligvis — iskaldt og alle vinduer vidaapne. Og saa preker hun om luft — kor sundt frisk luft er. Og har jeg saa endelig faat det godt og varmt, saa kommer hun minsanten med støvekluten og skal rumstere rundt alle væggene og paa skrivebordet. Fred er der aldrig at faa bare for renlighed. Jeg sa' en dag til hende: »Severine, sa' jeg, vet du, at du opvækker støvet til vrede ved dette?« Men da lo hun himmelhøit — tasken.«

»Er det saa ikke, som den vise Sirach siger: »al ondskab kan man utstaa, dog ikke en kvindes ondskab. Jeg vilde heller bo hos løver og drager end være i hus med en ond kvinde,« sagde tolderen høitideligt.

»Og den hellige kirkefader Krysostomus erklærer, at kvinden er helvedes port og moder til alle menneskers ulykker,« fortsatte tusseladden.

»Og den kinesiske vismand siger: »kvindens tunge er hendes sverd, og det lader hun aldrig ruste,« faldt sorenskriveren i.

»Og siger ikke vort eget vise Haavamaal, at paa rullende hjul er kvindens hjerte skapt?« fortsatte lensmanden i samme duren.

»Jau no gaar det løst,« utbrøt prestemor, »no grynter alle grisene i kapp. Og du vaager at mukke du ogsaa, tusseladd? kor skulde du kunne klare deg uten et kvindfolk, kan du sejge meg det, fa'r? du som sitter slobrokken bakvendt paa deg om morningen og søker etter brillerne, som sitter paa næsen av deg? Du faar takke til, der

er nokken, som vil rettleie deg, ellers kom du at gaa lukt paa sjøen.»

Tusseladden taug og stak resten af Krysostomus i lommen.

»Det er svært saa bibelsprængte vi er blevne allesammen,« sagde sorenskriver Holte. »Og du ogsaa, lensmand — det er første gangen. Men det er sandt, jeg har med forbauselse hørt, at du har avanceret til religionslærer for din ældste datter. Føler du et indre kald?»

»Det er et pokkers arbeid, forsikkrer jeg eder,» sukkede lensmanden. Det blir en plage værre end Olsens Severine. Der maa jeg gaa og proppe barnet med alt dette sludder om, at solen stod stille i Gibeon, og Jonas sang salmer i maven paa en hvalfisk, og at Jerikos mure ramlede ned, bare fordi de blæste i nogle trompeter. Jeg kan ikke forstaa, at man endnu skal tillate, at slikt staar i lærebøkerne til skolebruk. «

»Værre blir det, naar du skal til at forklare den guddommelige matematik, at tre er det samme som én,« avbrøt sorenskriveren.

»Kan du ikke sige bent ut, at det er sludder da?» spurgte tolderen.

»Er I gale mennesker? tænk, at drage i tvivl den kongelig autoriserede lærebok i religion?«

»Men hvad gjør du av det evige helvete da, lensmand, naar du kommer saa langt?« spurgte tolderen.

»Jeg tænker, vi utbeder os vor ærede sjælesørgers mening om det,« sagde sorenskriveren ikke uten et satirisk grin.

»Og jeg svarer som den svenske pastor, da han

havde preket om det evige helvete, saa hele forsamlingen hylede,« svarte tusseladden oprømt.

»Nu, hvad sagde saa den svenske pastor?«

»Han sagde: gråt inte kära barn, det torde vara ljug allt ihop.«

Alle brast i latter. Men Hjørdis spidsede ører der bak klaveret.

Den næste formiddag ved undervisningstimen saa hun pludselig op paa faderen og spurgte: »du papa, er det sandt, at Jonas levede i maven paa en hvalfisk?«

»Ja naturligvis er det sandt.«

»Og at solen stod stille, forat Josva kunde se længere at slaas?«

»Du kan da vite det.«

»Da lyver du for mig, papa.«

»Lyver jeg, siger du?«

»Ja for du sa' igaar ved kortbordet, at det var sludder altsammen. Jeg hørte det nok, for jeg sat bak pianoet.

Lensmanden blev rent skamfuld.

»Nei, har ikke den pokkers ungen været ute med ørene sine der ogsaa,« mumlede han. »Jeg tror, at om man laaste dig ind i kjelderen, saa vilde ørene dine vokse sig op igjennem gulvet. Du Hjørdis, jeg tror det blir bedst, at vi slutter religionstimerne, saa tar vi historie istedet. Og saa faar du gaa til mor med religionen.«

Og Hjørdis stod snart ved moderens knæ og lot spørgekvernen gaa. »Du mor, er alt det, som staar i Bibelen, sandt?«

»Det meste er vel sandt, men saa er der ogsaa ting, som bare er digtede.«

»Men der staar ikke, at det bare er digtet.«

»De, som skrev det, troede vel, det var sandt da; men saa har man lært bedre siden.«

»Du mor, jeg synes der i Bibelen staar saa meget stygt om Gud. Jeg er ræd den Gud jeg, mor.«

»Staar der noget stygt om Gud, saa kan du være vis paa, at det ikke er sandt, Hjørdis. Og du maa aldrig være ræd Gud. Gud er aldrig andet end god. Det er han, som har skapt solen og blomsterne og havet og alle dyrene, du er saa glad i.«

»Har han skapt dig ogsaa, mama?«

»Ja, det har han.«

»Ja, for du er den bedste av alle.«

Moderen klappede sin yndling paa haaret og kyssede hende smilende.

»Papa sa', at du skulde læse religion med mig nu, mama. Hvad er religion egentlig for noget, du mor?«

»Jo, det skal jeg sige. Religion er ingenting andet end at være god; thi da er man lik Gud. Er du god, saa har du religion; er du ikke god, saa har du ingen religion.«

»Men hvorfor skal man da læse saa mange bøker for at lære religion?«

»Det er vel, fordi man skulde lære av bøkerne at være rigtig god.«

»Jeg blir ikke god av at læse i de bøkerne.«

»Saa vil vi ikke læse dem. Mama skal heller fortælle Hjørdis om Gud og om Jesus og om alle englene. Det er vakkert, kan du tro.«

»Ja gjør det, mama.«

»Og saa kan du trygt komme til mig og spørge

om, hvad du vil. Saa skal jeg svare saa godt jeg kan.»

»Du er saa god mot mig, mor.»

Hjørdis fik atter et klap paa haaret og et kys. Saa lo hun pludselig ved sig selv; der var noget, som faldt hende ind. »Du mama, den manden med den røde næsen, som spilte kort, han sa', at alle *kvindfolk* var leie, og prestemor siger, at alle *mandfolk* er leie; kan begge dele være sandt?»

»Nei, for saa maatte jo far og mor ogsaa være leie da?»

»Men hvorfor siger de da slikt?»

»Aa sommetider spøker de bare, og sommetider saa er de blevne ærgerlige paa et eller andet. Saa blir de i slet humør og siger det, de ikke mener. Men nu faar Hjørdis springe ut og leke en stund og ikke klyve paa hustaket med bøker.»

»Men det er saa morsomt at læse og tænke paa alle slike ting og spørge om dem.»

»Du blir en hel liten filosof tilslut,» smilte moderen og jagede Hjørdis ut.

Tiende stykke.

Tusseladdens tronavsigelse og avgang.
Prestemors avskedstale.

Tusseladden havde ikke vokset i visdom og naade hos Gud og mennesker, iallefald ikke hos de sidste. For det første havde han fornærmet Hjørdis grovelig. Denne havde nemlig været i kirke en søndag, da forældrene gik til alters.

Da tiden til altergangen kom, vandrede forældrene op til knæfaldet; men Hjørdis gik med og lagde sig resolut ved siden av dem. Presten lot, som han ikke saa det, og passerede uten videre forbi hende. Dette glemte ikke Hjørdis. Naar hun mødte presten, lagde hun hænderne paa ryggen og vilde ikke hilse paa ham. »Hvorfor hilser du ikke paa mig?« spurgte presten. »Nei, for du trakterte mor og far med vin og kake, men mig vilde du ingen ting gi',« svarte Hjørdis. Presten bare lo, men det gjorde Hjørdis endnu mere fornærmet. Det var flere aar siden dette var hændt, men Hjørdis huskede det endnu.

Dette var dog ikke det værste i tusseladdens synderegister. Han havde stadige rivninger med menigheden. Han brukte nemlig, naar han om søndagen skred op over kirkegulvet, at stanse ved stolene og rope ind: »du Mons skylder mig en daler,« »du Abraham har ikke sendt offerskjæppen, vil du, jeg skal sende lensmand paa dig?«

De, som havde en øm samvittighed i saa maate, søkte at værge sig mot prestens anfald ved at flygte op paa pulpituren, saa stolene paa gulvet til sine tider stod næsten tomme, og tusseladden maatte nøie sig med at sende et langeligt øiekast op mot dem. Men i bygden gik presten under navn av »luseknækkeren«.

Saa var det en søndag, det var offerdag. Presten stod i fuld mundur for alteret, og menigheden vandrede pligtskyldigst rundt med sin tribut, mens klokkeren galede den længste salme, der fandtes. Presten skjeglede til siden. Naar sølvpenge skin-

nede paa alterduken, mottoges de med et dypt buk; kobberpengene fik et mindre. Men pludselig vender tusseladden sig om og vinker ivrigt til klokkeren. Denne marsjerer fremdeles syngende op til presten, som hvisker noget i hans øre. Klokkeren syngende ned over gulvet igjen, tar fat paa en mand, der nylig havde gjort sin offerrunde, mens salmesangen gjør en nødtvungen pause. »Han vil ikkje fylgja med,« roper klokkeren op mot presten.

»Nu skal jeg selv hente ham,« siger tusseladden, og i sin fulde majestæt vandrer han ned mot synderen, griper ham i frakkekraven og haler ham op mot alteret. »Ta' op finkammen din!« brøler tusseladden. Og fyren maa tage sin satire over »luseknækkeren« bort fra alteret og stikke den i lommen.

»Og saa det sekstende vers,« kommanderer tusseladden. Og sangen lyder atter, de offrende fortsætter sin gang; men hverken finkammer eller bukseknapper tør mere vise sig.

Det var heller ikke dette, som gjorde, at tusseladdens regimente lutede mot sin undergang. Han sprængte selv sin trone i luften med sin eksploderende veltalenhed. Og hs. majestæt kong Karl den femtende kom mot sin vilje at lægge lunten til. Denne konge lagde sig nemlig til at dø, og nu skulde hans salige henfart besynges og begrædes i alle aviser og fra alle prekestole, som skik og bruk fordrer det. Og tusseladden var ikke den, som vilde spare paa muskaten. Han rustede sig til en vældig lovtale, hvor han kunde løpe løpsk paa alle mytologiens landeveie. Og det gjorde han

saa tilgagns, at menigheden sendte ny klage ind til kirkedepartementet.

Og denne gang lød ikke klagen hverken om finkamhistorien eller om, at presten i hidsighed havde rendt efter menighedens folk med kniv. Nei, klagen var, at presten ikke kunde være ret i troen, saasom han prekede hedensk avgudsdyrkelse. Thi det var fastslaaet med vidner, at presten havde sagt i mindetalen over den avdøde konge: »Nu sitter den høisalige landets fader hos Odin i Valhal og tømmer mjøden av gjallarhornet sammen med Bernadotte og sine andre gjæve forfædre.«

Dette blev for sterk kost selv for det toleranteste kirkedepartement, og tusseladden blev meddelt avsked i naade. Han skulde dog faa nyde godt av naadsensaaret.

»Eg er like sæl, eg skal bli kvitt disse sauene her nord,« sagde tusseladden og spyttede; »de skjønner jo ingen ting. En kan ikkje plugge poesi ind i skolten deres med en storslægge. Nei, daa er Bergen nokke anet.«

Da sommeren kom, indskibede tusseladden sig med kone og andet løsøre til Bergen. Der var leiet en jegt til at fragte baade dem og tølerne deres avsted.

Prestemor saa rent motfalden ut, for hvor skulde det gaa alle kreaturene. Buffas valgte den heldige utvei, at han sprakk før avreisen. Den blev begravet paa prestegaardsjordet med mange ceremonier, som lensmanden hjalp mutter med. Den blev saare begrædt, og graven strøet med hvit sand. Hjørdis maatte love at holde graven i agt og ære.

Kattene maatte prestemor forære bort saa nær som én, kjørene og hestene maatte sælges ved auktion, for dem kunde hun ikke transportere med paa jegten. Men »hønsebeistene« vilde hun ha' med sig, om saa tusseladden hoppede av sinne. »Skulde eg forraade di uskyldige sjælene kanske? di, som eg har fødd og klædd i saa mange aar? Aa nei, Wibeke og Wenkemor, dokker skal faa være med og faa knøe dokkers av fingrene mine som før.«

»Du kan vel faa høns i Bergen, om du ikkje skal drage dem med deg herifra,« sa tusseladden arg.

»Ok, eg kommer saamæn aa ha mere bry med aa fragte deg enn di stakkars hønsebeistene,« svarte hans halvdel. »Høns! — trur du, det er det same, ka høns en faar? enn kjærligheten daa? regner du ikkje han nokke værdt? Eg har elsket disse hønsene eg, tusseladd.«

»Du skal vel ha' hanen og med daa?«

»Han, don Juanen? Aa ja, eg faar vel det, endaa han ikkje er værdt det. Han er bare skidtvigtig og lei med de stakkars hønene. Men det er saa underlig med det, de trives ikkje uten mandfolk lel, kor lei han er med dei. Kvinfolk er no ikkje klokere.«

Prestemor havde sendt bud efter Hjørdis. Da hun kom, sat mutter paa trappen med en kat paa fanget. »Se her, Hjørdismor, har eg en foræring te deg,« sagde hun. »Hon heter Nellie, og du kan faa flere av hinner om en stund, for hon skal ha' onger. Derfor maa du være rigtig snil med hinner og gi' henne døgtig med fløte. Du maa altid være snil med dyrene, hører du det,

for di er Vorherres sine baren di ossaa, og di er saamæn ofte bere enn vi mennesker. Og saa er det én ting, eg maa ligge deg paa hjerte, Hjørdismor, — pas deg for fyrene. No kan det være det same, saalænge du bare er en smaatøs, — men vent bare. Du er ikkje forr vore konfirmeret, saa er di etter deg som kleggen. Og i den alder, mor, saa er vi kvinfolk akkurat som en tjærrepøs. Di kommer ikkje før ani han med en fyrstikke, saa gaar der varme i hele skitten. Og saa brenner han, til han er reint tom og svart. Mener du ikkje, tusseladden kom med fyrstikken te meg? — aa jau daa. Og den gangen var han saamæn ossaa pyk og stram som en major, gik med silkehat og spaserestok og svinset og svanset. Men kor længe varer det? Ok nei, gift deg ikkje, Hjørdis — en har bare leielse av det. Og kan du ikkje late være, saa find deg en, mor, som er lidt gammel og sat og pen, saa han har rendt værste hissigheten av seg — det blir det trutteste. Det er ikkje godt aa prikkevere seg mot kjærligheten — eg vet det nok — og det er ikkje mange saa løkkelige som Lydia Rademacher i Bergen, som ikkje hadde hatt andre manfolk i huset enn dem, som var gjort av postelin. Men strid imot i lengste laget, det er no mitt raad te deg, vennen min. Og saa faar du leve saa vel og ha' takk for kver gang du sat paa trappen hos meg og gav hønsene mat.«

Hjørdis gret, da prestemor og tusseladden og alle hønsebeistene reiste. Og det gjorde lensmanden og hans folk ogsaa.

Senere kom der efterretning om, at baade tusseladden og Malene og Wenkemor og de andre hønsebeistene var komne vel til Bergen. Og hønsene

havde værpet paa veien og saaledes gjort sin pligt til det sidste. Men tusseladden var bleven saa underlig av sig, at de maatte sende ham til »mentalen«. Og der burde han jo været for længe siden, stakkar, for det havde ikke været naturligt med alle fagterne hans.

Nu kunde da prestemor ligge i fred om natten, uten at være ræd for kniver og for, at tusseladden skulde »sitte varme paa«.

Ellevte stykke.

Minderne drager forbi.

At de var reiste fra hende baade prestemor og kattene og alle hønsene med strømper paa, var nok et slag for Hjørdis. Men det var dog intet at regne mot det slag, der rammede hende, da hun var 17 aar gammel; thi da mistede hun sin mor. At miste sin mor, naar denne mor har været ens et og alt, har været sammenvokset likesom med ens eget aandedræt, sammenvokset med ens lek og arbeide og tanker og samtaler, har været den kilde, hvorfra man altid kunde hente trøst og raad, baade naar man havde brændt sig, og naar man var hjertebedrøvet saa saart, som et barn kan være det, — aa, den ulykke kan ikke maales, før den er kommen, og man kjender tomheden og det skrikende savn, hvor man vender sig.

Moderen havde hentet sig en forkjølelse, der havde angrepet lungerne. Men at det skulde utvikle sig til galopperende tæring, der endte med

blodstyrtning, det havde Hjørdis ikke anet. Tanken paa døden havde været aldeles fjern.

Det var derfor i usigelig skræk, hun en morgen blev vækket med det bud, at hun maatte komme straks ned, moderen var bleven saa syk. Der saa hun faderen sitte paa sengestokken og holde moderens haand, mens taarerne randt stille nedad hans kinder. Moderen selv laa blek som døden med lukkede øine, mens piken endnu holdt paa med at vaske blodsporene av gulvet.

Hjørdis vilde kaste sig over moderen, men faderen holdt hende tilbake. Moderen vaaknede ved Hjørdis' fottrin. Hun aapnede øinene, smilte stille og forsøkte at lempe en haand over til hende; men hun var ikke istand til at tale. Hjørdis lagde sig ned ved sengen og hulkede.

Ut paa dagen sluknede moderen, og Hjørdis blev saa fortvivlet, at hun sank om besvimet paa gulvet. Man maatte bære hende i seng og hente dokter. Hun talte i vildelse og havde høi feber. Man fik anbragt isomslag paa hodet, og dokteren frygtede hjernebetændelse. I en hel uke laa hun ogsaa og fantaserte om moderen og om Nils og om ballet paa Viken. Da feberen stansede, var hun rent mat og laa som i en halvdøs. Man turde neppe fortælle hende, at moderen alt var begravet; man frygtede et nyt anfald. Men hun hørte det med dump resignation. Nu var verden som sluknet for hende allikevel, urfjæren var sprunget, livet uten mening.

Men som hun laa der i sin halvdøs, for mat til at staa op, gik alle minderne om moderen og hendes samliv med hende forbi hendes erindring i broget blanding, de store med de smaa. Det vil

sige, der var intet smaat; thi moderens aand havde boet i dem alle.

Hun saa for sig den daglige travlhed paa det store bruk, der hvor moderen havde været det drivende hjul. Hun saa pikerne i kjøkkenet og pikerne i fjøset og pikerne i barneværelset — for de havde 7 piker foruten husjomfruen og lærerinden til de mindre børn. Hun saa dem samle sig en gang om uken i den store borgestue, da de fik tidligt fri for at gjøre sit tøi istand. Da brukte moderen at læse høit for dem, mens Hjørdis sat paa en liten krakk ved siden av og strikkede. Hvor morsomme havde ikke disse kveldene været. Hun hørte saa tydelig klangen av moderens stemme.

Og hun saa for sig travlheden, naar de skulde utruste baatene til Lofotfiske; thi lensmanden drev ogsaa notebruk og eiede flere fembøringer. I 14 dage holdt bakstekjerringerne paa med at bake og steke flatbrød og stump. Folkene skulde nemlig nistes ut til hele tre maaneder. Og der blev stuvet brød i kister, og saltet fisk og kjøt blev lagt ned i tønder. Moderen maatte paase, at alt blev i orden. Lægdekjerringerne strikkede lovotter med to fingre og tovede dem i kokende vand og bankede dem med banketræ, at de skulde blive rigtig tætte. Votterne gik langt opover armene. Naar de ved stadig bruk nede i det kvinsalte sjøvand var blevne saa stive, at de ikke kunde brukes længer paa hænderne, blev de anbragte som bøter i buksebakene. Og der holdt de. Hver mand skulde ha 4 par slike votter med sig.

Og naar da hele fiskerflaaten omsider var samlet og skulde seile, da stod altid moderen med

Hjørdis ved haanden paa bryggen for at vinke farvel. Det var en stor høitid. Faderen kom ansættende i sin fulde politiuniform med skiltet paa brystet, for han repræsenterte jo øvrigheden. Ingen maatte reise, før veirtegnene var utspeidede og flagget heist — da gled flaaten ut med jubel og med haap.

Det var ikke altid, den vendte saa glad tilbake. Hjørdis huskede vel den dagen, da faderen kom hjem for at melde, at der en nat i en forfærdelig storm var blevet 37 enker paa øen. Aa, for en jammer og fortvivlelse. Enkerne kom med sine børn til Hjørdis' mor for at søke trøst og jamre ut. Men hvad trøst kan forslaa, saalænge saaret endnu bløder friskt.

Ellers var jo fiskernes hjemkomst hilset med jubel. Konerne møtte frem med svære kiper hængende paa ryggen i seler for at ta imot fisken. Gryter surrede i alle hjem, og store boller med den feteste lever dampede paa bordet. Og de skjæggede karerne og de glade kjerringer og de hoppende og dansende børn dyppede stompbrød og flatbrød i fedtet og slikkede sig om munden. Der blev et fiskefraadseri i alle façoner. Hjørdis var med og hjalp mama til at »lage ball«.

Og saa ved juletider pølsestopningen og lysestøpningen, ikke at forglemme brygningen. Hvor morsomt var det ikke at faa være med budeierne ut i utmarken eller paa fjeldet for at sanke ener, og hvor spændende var det ikke at følge far i kjelderen for at prøve, om ølet var begyndt »at snakke« ned i vørterkarret.

Ja, juleforberedelserne var ikke gjort paa én dag. Der blev skuret tak og vægger og gulver

i det store hus. Kjerringerne stod paa løse bord, som var lagte over høie bukker, og skurte, saa vandet randt fra faddukene ned over gulvet. At klyve op paa bukkene og danse paa bordene var en yndet sport for børnene, og Hjørdis var altid anføreren. Som oftest drattede en av de smaa ned og hylede og maatte bades med eddike og vand.

Lutefisken laa i vand i kjelderen, rugkavringerne, tommelskringlerne, sukkerkavringerne, vørterkakerne, tolvskillingsstompen — alt laa i orden i kister, tønder og bommer. Syltelabberne laa i sukkerlage, risengrynene og rosinerne til julegrøten laa avveiede. Ny halm var lagt i sengene. Strømperne og halsskjærfene, som mor og pikerne havde strikket paa hele høsten utover som julegave til folkene, laa færdige paa sin plads. Skomakeren paa gaarden arbeidede paa liv og død for at faa alle de skjæve støvlehæle rettede, og skrædderen strævede med at lappe frakker og bukser.

Og saa kom den finere julebakning, som blev alle børnenes fryd. Da stod de som spurve rundt gruen og rundt smultgryten, hvor fattigmandsbakkelserne surrede, færdige til at pikke alt, som gik istykker. Papa havde med egen haand klippet ut mænd og koner med sprikende skjørter og føtterne uttilbens og med rare hatter paa hodet. Og mama havde omhyggelig lagt papirerne paa bakkelsedeigen og skaaret rundt. Stundom viste imidlertid figurerne sig at være benskjøre eller arm- og hodeskjøre, og da tilfaldt de sønderslaaede lemmer altid spurvene, som stod rundt og vogtede gryten. Alle godraadskanter, som pæste ut ved

siden av jernene, blev ogsaa uten naade konfiskerte av de smaa røvere. Ja, det var en fest!

Og saa kom selve juleaftenen. Hjørdis huskede endnu den første, uagtet hun dengang bare var to aar. Faderen havde intet fortalt om juletræet, og havde som ellers kommanderet Hjørdis i seng. Da — paa veien — aapnedes pludselig begge dørene til salen, og der stod den prægtige julegran straalende av lys og godter og al slags stas. Hjørdis havde grepet sin moder i haanden og hvisket: »mama, er vi nu i paradis?«

Det var den kveld, hun havde faaet papkatten, som fik saa sørgelig ende, og dukken, der siden blev halshugget.

Ellers fik Hjørdis og de ældste av børnene hver juleaftens formiddag lov til at gaa rundt til husmændene med en dall risengrøt med smørøie i og med vørterkaker og bakkelse og med tøi til julen. Der var altid straalende ansigter, som ventede dem.

Og med étt stod stakkars Caretta for Hjørdis' øine. Hun var en krøbling, som tilhørte en av naboerne, en fattig familie. Hun var en tvilling, men mens hendes søster voksede sig ferm og flink, blev tvillingen liggende igjen vanfør for livet. Det var bare hodet, som voksede. Kroppen laa der vissen og lam og ikke større end et spædbarns, mens hodet svulmede op til en forfærdelig størrelse. Hun kunde ikke tale, men utstødte bare nogle forunderlige hyl. Hun havde dobbelt tandgard baade oppe og nede i munden, og naar hun smilte, grinede disse tandrækker mot en som en haifisk.

Hun blev altid saa glad, naar Hjørdis og hendes

smaasøskende kom med kaker og sukkertøi til hende og puttede dem i munden, thi selv kunde hun lidet røre sig. Naar det tunge hode mistede sin støtte og rullede utover sengekanten, blev det hængende der som et kaalhode, til en lagde det tilbake igjen paa puten. Hun laa som oftest alene, thi faderen og moderen maatte være ute paa arbeide for at tjene føden, og hendes smaasøskende var utenfor og lekte.

Hun havde saavidt forstand, at hun kunde smile, naar Hjørdis fortalte noget eller læste noget morsomt for hende. Ja, hun havde endog lært at mumle en aftenbøn og et salmevers med sine underlige lyd. Det værste var den rædsomme lugt, som altid fulgte stuen, thi hun kunde jo ikke stelle sig selv, stakkar, og forældrene var ute og kunde ikke gjøre rent under hende, uten naar de tilfældig saa indom. Saa var det Hjørdis, som paatok sig denne barmhjertighedsgjerning, naar hun kom der. Men det grøssede i hende ved at røre den seng, thi halmen blev sjelden byttet. Der kunde forvilde sig mange ubudne gjester baade i hendes klær og i hendes haar. Moderen maatte altid foretage en særskilt inspektion, naar børnene kom fra Caretta.

Stuen, hvor Carettas fader boede, laa ulovlig paa lensmandsgaardens grund og var til stort bryderi. Lensmanden havde sagt, han maatte flytte den; han skulde selv bekoste flytningen og anvise ny grund. Men manden svor paa, at han ikke vilde rikke sig, før han blev dømt ut. Saa blev han det, og blev rasende. Han truede med at skulle skamslaa lensmandsungerne, hvis de kom rekende op til den nye hytten.

Det blev værst for stakkars Caretta.

Da Hjørdis' ældste broder, Hans, en dag havde lurt sig derop, var døren stængt, og han havde netop to deilige godraad med til Caretta. Carettas seng stod like ved det vesle vindu med det skidne grønne glas, og hendes hodegjerde laa opimot ruten. Gutten saa hendes lystne øine gjennem vinduet, da han viste frem bakkelset. Saa var han ikke sen. Han tok en skarp sten, slog et hul paa ruten, saa stort, at hans vesle haand kunde glide igjennem, og saa slap han kakesmulerne en for en ind i munden paa Caretta. Og hun lo.

Samme aften kom Carettas fader rasende til lensmandsgaarden og klagede. Den ældste gutten havde slaaet ind en rute. Lensmanden skulde til at straffe gutten, da Hjørdis kom til og sagde, at det var ret og kjækt gjort av Hans, og fortalte, hvorledes alt var gaaet til. Da blev lensmanden stille, tok gutten ind til sig og klappede ham paa haaret: »Slaa ind saa mange ruter, du vil, du gutten min, naar det er paa den maaten, jeg skal betale dem,« sagde han bare.

Ja, stakkars Caretta! Sidste jul fik de høre, at hun var død. Saa fik hun et smukkere juletræ tændt i himlen end det, som tændtes paa lensmandsgaarden, uagtet træet der var gildt og hentet like fra Trondhjem.

Ja, moderens arbeidsomhed, moderens taalmodighed, moderens ømme omtanke mot alle trængende — det gik nu som en rød traad gjennem alle de minder, der dukkede op for Hjørdis nu, hun laa der i en halvdøs og bare drømte.

Hvorledes havde hun ikke været mot den arme enke med de 4 smaa, dengang de stod opstillede

der paa gaarden og skulde bortauktioneres paa fattigkassens regning. Faderen var bortkommen paa sjøen, og enken kunde ikke forsørge børnene, sykelig og svak, som hun var.

Lensmanden havde begyndt sin sørgelige pligt. Enken sat sammensunken paa en krakk og gret; børnene klyngede sig rædde til moderen.

Da havde Hjørdis' moder traadt til og havde sagt til sin mand: »Rikard, jeg holder ikke dette ut. Det er barbarisk og ukristeligt at skille børnene og kaste dem hen i hver sin kraa, uten at vi vet, til hvem de kommer. Kanske kommer de baade til at sulte og fryse og prygles og vokser op til onde mennesker. Vil du som jeg, saa beholder vi dem alle her hos os. Vi finder nok et rum i gammelbygningen, og saa kan de være hos sin mor. De kan nok gjøre nytte for sig, naar de vokser frem.«

Og de blev. Og enken lagde sig hulkende op i fanget til Hjørdis' moder og takkede og velsignede. Hun var reddet, og børnene var reddede. Gud være lov og takk!

Disse minder drog nu i rad og række frem for Hjørdis, og enkens velsignelse klang i dem alle.

Og saa kom de allerhelligste, minderne fra lønkammeret, naar Hjørdis i skumringen havde sittet alene paa mamas fang og spurgt og hvisket og faaet svar. Disse hellige stunder med munden til øret, forat ikke hemmelighederne skulde lække ut, de var dog de deiligste. Da lagdes grunden til hele Hjørdis' dypere aandsutvikling. Da formedes vokset, da groede selvtænkningen. Moderens stille prediken om, at det var godheden det gjaldt, at det at være kjærlig var at være religiøs,

det slog dyp rot. Hjørdis lærte at foragte formerne, da de saa ofte stod i veien for livet. Det at *synes* havde intet at betyde mod det at *være*.

Og nu var al denne musik forstummet. Det daglige liv gik vel sin vante gang, og travlheden slukte hos de fleste savnet; men den drivende aand, der gav munterhed til arbeidet, var der ikke længer. De store stuer stod øde og tomme, thi moderens trin hørtes ikke mere der. Der var blevet saa ødt overalt, skjønt havet bruste sine gamle sange derute, og dønningerne slog mot stranden som før.

Moderen var ikke død, hun levede jo som en engel hos Gud — det troede og vidste Hjørdis. Aa, men hvad kunde det altsammen hjelpe, naar hun ikke saa hende, ikke hørte hende!

Da Hjørdis kom sig av sin sygdom, kunde man næsten ikke kjende hende igjen. Ikke det, at hun var bleven blek og mager — det var jo saa rimeligt —, men hun var bleven saa stille. Hun var med étt bleven voksen.

Da en tid var gaaet, sagde hun til sin far, at hun ikke holdt ut at være hjemme længer, hvor alt bare mindede om moderen. Hun vilde ut og arbeide. Paa naboøen var der kommet en ny prest, som lyste efter en lærerinde til sine børn. Hun vilde melde sig til pladsen. Og hun fik den.

Nu skulde hun begynde livet paa egen haand.

---

der paa gaarden og skulde bortauktioneres paa fattigkassens regning. Faderen var bortkommen paa sjøen, og enken kunde ikke forsørge børnene, sykelig og svak, som hun var.

Lensmanden havde begyndt sin sørgelige pligt. Enken sat sammensunken paa en krakk og gret; børnene klyngede sig rædde til moderen.

Da havde Hjørdis' moder traadt til og havde sagt til sin mand: »Rikard, jeg holder ikke dette ut. Det er barbarisk og ukristeligt at skille børnene og kaste dem hen i hver sin kraa, uten at vi vet, til hvem de kommer. Kanske kommer de baade til at sulte og fryse og prygles og vokser op til onde mennesker. Vil du som jeg, saa beholder vi dem alle her hos os. Vi finder nok et rum i gammelbygningen, og saa kan de være hos sin mor. De kan nok gjøre nytte for sig, naar de vokser frem [illegible]

kone, men alle prester kunde vel ikke være saaledes?

Da hun med sin kuffert rumlede ind paa tunet, saa hun for sig en gammel, lang skramlekasse, lik hovedbygningen der hjemme. Der var formodentlig ogsaa en mængde øde værelser. I døren kom presten hende høfligt i møte. Han var en sjelden smuk mand, men mørk som en sydlænding. Han havde et fintskaaret ansigt, rigtig et raceansigt, hvad man ikke skulde vente hos en bondegut fra en ensom norsk dal. Thi det var han, en fattig gut fra en av fjeldbygderne, som med utrolig viljekraft og under utrolige savn havde karet sig frem til prest. Han havde gjennemgaaet hele takkammerpoesien med at sulte, fryse, være syk og søvnløs av overanstrengelse. Men bonden i ham,

det slog dyp rot. Hjørdis lærte at foragte formerne, da de saa ofte stod i veien for livet. Det at *synes* havde intet at betyde mod det at *være*.

Og nu var al denne musik forstummet. Det daglige liv gik vel sin vante gang, og travlheden slukte hos de fleste savnet; men den drivende aand, der gav munterhed til arbeidet, var der ikke længer. De store stuer stod øde og tomme, thi moderens trin hørtes ikke mere der. Der var blevet saa ødt overalt, skjønt havet bruste sine gamle sange derute, og dønningerne slog mot stranden som før.

Moderen var ikke død, hun levede jo som en engel hos Gud — det troede og vidste Hjørdis. Aa, men hvad kunde det altsammen hjelpe, naar hun ikke saa hende, ikke hørte hende!

Da Hjørdis kom sig av sin sygdom, kunde man næsten ikke kiende hende [illegible] at hun hende [illegible] tilrette, paakom der Hjørdis en egen beklemmelse. Stilheden, de fremmede omgivelser, minderne. Hun fik slik trang til at graate. Og dog saa jo alt saa lovende ut — alle venlige og snille. Hun maatte sætte vilje paa, ikke give efter for en syk stemning. Hun vaskede sit ansigt, pakkede smaasakerne av sin kuffert og gik saa ned.

De første dage gik hen mere med gjensidig rekognosering av terrænet. Børnene viste Hjørdis rundt i omegnen, og fruen viste hende tilrette i huset. Men da undervisningen skulde begynde, sagde presten: »og saa haaper jeg, frøken, at De holder børnene lidt i ørene; de er lidt vilde av sig.«

»Jeg vil helst være venner med dem,« svarte Hjørdis, »jeg tror ikke paa ørefiken og klaps.«

»Disiplin er dog nødvendig. De kjender Salomos ord: »den, som elsker sin søn, tugter ham tidlig.«

»Men jeg er ikke nogen Salomo — desværre,« svarte Hjørdis. »Min mor og far har aldrig gi't mig noget slag, og det agter jeg heller ikke at gi' andre. Tænk slaa de søte børnene da!«

Presten smilte. »Ja, jeg holder nu sterkt paa lydighed, og et lidet klaps, godt anbragt, skader ikke.«

»Den, som blir godt behandlet, blir ogsaa god — det sa' min far ofte til mig, hr. pastor, og det tror jeg paa. Det gjelder baade mennesker og dyr.«

»Men Skriften siger, at kjødets sans er fiendskab mot Gud.«

Hjørdis studsede og saa op paa ham. Naa saaledes — der var det, han var at finde — sterk ortodoks — yderlig konservativ — indbunden i skriftsteder. »Jeg blir næsten bange for Dem, naar De er saa høitidelig,« sagde hun. »Og nu faar jeg med det samme ta' mot til mig og be' om at faa slippe at undervise i religion.«

»Det kan ikke falde mig ind at overlate religionsundervisningen til andre,« svarte presten. »Men hvorfor vilde De saa gjerne slippe? De er da ikke vantro, frøken? De bøier Dem vel i ydmyghed under Guds ord, haaper jeg?«

Hjørdis stod lidt og tænkte sig om. »Under Guds ord *inde* i mig altid,« sagde hun tilsidst — »ikke altid under bokstaverne i den trykte bibel.«

»Da blir Deres ophold her ikke langvarigt, er jeg bange for,« sagde presten og forlot hende.

Men opholdet blev langt, hele tre aar. Thi trods prestens betænkelighed med hensyn til Hjørdis' »vantro«, kunde han ikke negte, at han likte hendes aapne sanddruhed og frimodige væsen. Og han, der var vant til at omringes av væsener, som aldrig officielt vaagede at motsige, hvad hs. prestelige majestæt havde behaget at mene, han syntes det var forfriskende at møte en liten oppositionskvinde, der turde uttale en selvstændig mening og kunde prate om andet end poteter og fiske og skriftsteder.

Og skolen gik udmerket. Børnene elskede sin nye lærerinde. Hun var som en god lekekammerat med dem i fristunderne. Det faldt dem ikke ind at være hverken blyge eller rædde for hende. Om vinteren begrov de hende i sneen og bombarderte hende med sneballer. Om sommeren grov de hende ned i høiet.

En gang spillede hun dem et godt puds. Hun rørte sig ikke der under høiet, holdt pusten og lot, som hun var død. Børnene begyndte forskrækkede at rive høiet av hende: »frøken, frøken! De maa ikke være død!« Da springer hun pludselig op og roper: bu!

Børnene blev først kisteglade, men saa blev de ærgerlige over at være blevne narrede, og dængede hende over med høi paa nyt lag.

Slikt gik an i leketimerne; men paa skolen sat de saa opmerksomme, og det faldt ingen ind at gjøre spilopper; thi Hjørdis fangede deres interesse. Hun fortalte saa morsomt, og de reiste hele verden rundt paa landkartet, seilede over have og vadede elve, og satte nær livet til ved

at overstige de svære isbræer. Selv den kjedelige regning kunde hun gjøre fornøielig.

Eftersom Hjørdis lærte presten nærmere at kjende, følte hun dyp medlidenhed med ham; thi han var saa grundærlig og from. Og han anede ikke, hvilken vold han gjorde paa sin natur ved at smede den pietistiske ortodoksi som et aak om sin hals. At tvivle paa et bokstav i Bibelen gjaldt for ham næsten som en synd mot den Helligaand. Derfor kunde Hjørdis ogsaa taalmodig bære den forsmædelse, som han en aften pludselig overraskede hende med ved den daglige aftenandagt, at han i børnenes og alle tjenernes paahør bad for den nye lærerindes omvendelse. Og det blev ikke med den ene gang, det gjentok sig hver søndag. Den var husets renselsesfest.

Hjørdis tok mot til sig en dag og bad ham dog holde op med dette, ialfald for børnenes og tjenernes skyld; hun vilde jo komme i skjæv stilling til dem ved saadant. Men han svarte: »vil De være her, faar De finde Dem i det, frøken. De vil engang komme til at takke mig for det. Gud hører bønner, han vil engang bløtgjøre Deres hjerte; thi De er ikke forhærdet.«

Man skulde jo tro av dette, at presten var indskrænket; men han var det ikke. Han var bare taktløs av bare fanatisme. Han følte det som en religiøs pligt at kue sin intelligente trang tilbake med vold. Derfor vilde han ikke heller læse verdslig litteratur. Guds ord, salmer og prekenlitteratur var ham nok. Da Hjørdis havde foræret den ældste av gutterne Bjørnsons »Synnøve Solbakken«, tok han uten videre proces og slængte den paa varmen. *Hendes* bøker kunde han ikke

raade for, men i *børnenes* hylder skulde de da ikke komme.

Sit hovedvaapen mot den gamle Adam i sig fandt da presten i bønnen. Hjørdis havde faaet sit værelse like over hans kontor. Og der var saa lydt, at hun langt paa nat hørte hans tunge skridt op og ned ad gulvet, naar han gik og memorerte sine timelange prekener til søndags eller bad høirøstet. Han blev troskyldig glad, da han havde erobret en troende disipel i budeien Guri, og hun knælede ved hans side paa gulvet og lettede sig med akk og sukk, mens presten hidsede sig selv op i ekstase ved at lægge bygdens og hele verdens synder for Guds naades ansigt. Prestens hustru foretrak søvn i sin gode seng for denne vaaken i bøn, hvad der var presten en saar skuffelse.

Tilsidst maatte Hjørdis bede om at faa bytte værelse, da hun ikke fik sove paa grund av al denne høirøstede tale nat efter nat.

Presten havde en overtroisk tillit til, hvad den ydre bøn i ord kunde utrette; thi der skulde bedes ved alle leiligheder og over alle ting. Især var de mange og lange bordbønner en plage for Hjørdis. Først utgjød husfaderen sit hjerte, og saa skulde børnene ofte fortsætte med et lidet vers eller Fadervor, saa maten blev rent kold.

Engang førte denne bordbønskik til en scene. Den yngste av smaapikerne, Karen, tre aar, var paalagt at læse Fadervor. Men da hun kom til: »led os ikke ut i fristelse!« kom hun i skade for at sige: »led os ikke ut i grisehuset!« — for grisehuset var det værste, hun vidste. Da kunde ikke den ældste av gutterne holde sig. Han knisede

og bet sig i lippen for ikke at sprute ut. I det samme sendte faderen ham et lynsnart blik og dreiede til ham under øret, saa han tumlede av stolen. Gutten løp skamfuld ut og gjemte sig, og Hjørdis fandt ham staaende paa sit værelse og graate.

Hun lagde armen om halsen paa ham og klappede ham, indtil vreden havde lagt sig lidt. Saa sagde hun: »jeg synes ikke, din far handlede ret mot dig idag, Haakon. Jeg selv lo indvortes.«

»Far er ekkel og lei,« utbrøt Haakon, »han skal altid slaa.«

»Nei, det skal vi ikke sige,« svarte Hjørdis, »men far skjønner ikke spøk. Han troede, du gjorde nar av bønnen, men det var jo ikke meningen.«

»Far skjønner ingen ting. Jeg er ikke glad i far, jeg er ræd for ham.«

»Det skal du ikke være, Haakon, for far er saa god inderst inde og mener det saa godt med eder alle.«

»Men han har ikke lov at være uretfærdig.«

»Det synes ikke jeg heller, derfor syntes jeg, han bar sig galt ad idag.«

Hjørdis vidste ikke ordet, før hun følte guttens arme om sin hals og hans kind presset mot sin. »Du er saa snil, saa snil, frøken.«

Hjørdis klappede ham paa haaret. »Ja, nu har du selv følt, hvor ondt det er at blive uretfærdig behandlet, derfor maa du altid vogte dig for at være uretfærdig mot andre. Lover du mig det, Haakon?«

Gutten svarte ikke, bare trykkede sig fastere til Hjørdis.

Senere paa dagen sagde Hjørdis til presten: »faar jeg lov at tale aapent med Dem, pastor, uten at synes næsvis?«

»Vær saa god.«

»Vet De, at De har skadet Deres søn ved dette til middag? De skiller hans hjerte fra Dem.«

»Jeg agter ikke at kjøpe mine børns venskab med at se igjennem fingre med deres usømmeligheder.«

»Usømmeligheder! Har De da aldrig været barn selv, prest?«

»I mine forældres hus fik vi aldrig lov at le.«

»Kan det være muligt? Men er De ikke blevet ræd da for at gjenta slik unatur med Deres børn?«

»Jeg blev tilholdt at holde Guds ord i ære, og det ønsker jeg de og skal gjøre. Men det nytter ikke at diskutere dette med Dem, saalænge De sætter en ære i at være et verdens barn.«

»Ja, den Gud, som træder al menneskelighed under føtter, forstaar jeg rigtignok ikke.«

Dermed sluttede samtalen for den gang.

Presten havde, som sagt, bundet sin religiøsitet fast til de bestaaende kirkelige former. At man havde slappet paa disse, var grund til, at saa mange naragtige, saakaldt liberale, ideer havde begyndt at trænge sig ind og forstyrre menighedernes sindsro. Man burde ikke taale nogen avvigelse fra lov og ritual. Derfor førte presten en stadig krig med sin menighed paa grund av ægteskaberne. Der i bygden herskede nemlig den gamle opfatning, at trolovelsen var det egentlige ægteskab. Vielsen i kirken blev en biting, som fik rette sig efter omstændighederne. Derfor flyttede de unge folk som oftest sammen efter den

høitidelige trolovelse, og vielsen hos presten fik da rette sig efter fisket eller den tilfældige nærværelse ved kirken.

Saaledes begav det sig ofte, at brudene møtte frem for alteret i høist velsignede omstændigheder. Presten var rasende og tordnede mot dem som syndere mod det sjette bud. Og for end mere at beskjæmme dem og derigjennem virke til, at den forargelige skik sluttede, havde han ladet binde straakranse, som han ubarmhjertig plantede paa de ulykkelige brudes pander for at betegne dem som faldne kvinder.

Men naturen vandt over optugtelsen, og presten fik ikke bugt med den vanartige skik. For parrene gjaldt det bare at faa komme sig til kirken, før den første arving var avleveret; thi ellers blev barnet indskrevet som uægte født med alle de lovens forviklinger, som dermed indtraadte.

Nu hændte det sig engang, at to par var anmeldte samme søndag, og begge var høist modne til straakransen. Den ene brud klarede ikke vielsen. Hun maatte indlægges paa prestegaarden og tages vare paa av jordmoren, før presten havde rukket at lægge sine velsignende hænder paa hende. Barnet blev desformedelst indskrevet som et uægte barn, mens den brud, som havde været dygtig nok til at holde ut en time længer, til vielsen var over, fik sit barn indregistreret som ægtefødt med al lovens velsignelse over sit hode. En times forskjel kan gjøre meget i denne verden.

Et andet sammenstøt havde presten med menigheden angaaende nadveren. Nadversøkningen avtok saa betænkeligt, at presten i et møte efter messen følte sig nødt til at bebreide menigheden

dens likegyldighed for Herrens dyrebare naademidler. Men da tok en modig kar saalunde tilorde: »Vil han far ha', at vi skal gaa til alters, saa faar han holde god vin. Den, som vi nu faar, er saa bedsk og sur, at vi er blet reint magesjuke av'n alle ihop.«

Nu var det en handelsmand længere nordpaa, som eiede kirken, og som skulde forsyne den med de nødvendige artikler. Mot ham rettede da presten i retfærdig harme lynstraalen. Han lovede bod og bedring, og var tilmed enten saa troskyldig eller fræk, at han sendte et anker av den paaklagede vin til prestens frue, »da den ventelig kunde gjøre tjeneste til søtsuppe«.

Andre sammenstøt havde presten med konfirmanternes forældre. De klagede over, at han aldrig vilde slippe læsebørnene fram. Det var mange, som maatte gaa paa tredie aaret, og det uagtet de havde skjæg paa haken. Men prestens samvittighedsfuldhed tillot ham ikke at sende dem fra sig, før de kunde sin lærebok.

En gang maatte han dog bøie sig for det umulige og lade en uværdig slippe gjennem naaleøiet. Det var en stakkars godfjottet gjente fra en av utøerne, hvis begripelse det var umuligt at tøie over den nødvendige strek. Saa kom presten rent opgivet til Hjørdis og sagde: »De maa forbarme Dem over hende De, frøken. Hun kan da ikke gaa her og læse i al evighed. De faar forsøke at indplugge i hende historien om Adam og Eva i paradis, saa skal jeg eksaminere hende i den paa kirkegulvet.«

Jo, alt gik som forlangt. Gjenten vandrede med presten og Adam og Eva i paradis og nød av

havens frugter. Men nu havde hun der paa øerne, hvor hun havde hjemme, aldrig set andre »frugter« end nogle forkrøblede buske og lyng. Og saa var presten saa uheldig at gaa dypere i teksten og spørge hende, hvad det var for noget, Adam og Eva spiste, hvortil gjenten frimodigt svarte, saa det rungede i kirken: »Dei gnog véd.« Men det blev formeget selv for den beherskede prest; han maatte vende sig og smile. Dog gjennem naaleøiet slap hun trods veden.

Presten levede saaledes i en stille krig med menigheden, og det gjorde ham mere frygtet end elsket. Men saa hændte noget, der satte skræk i ham selv og bragte ham til at tvivle paa, om hans metode at preke og bede i tide og utide dog var rigtig. Og det skal vi fortælle i næste stykke.

Trettende stykke.

En skrækkens nat.

Presten havde fortsat sine bønnemøter med sin trofaste disipel Guri. Hver kveld efter endt gjerning i fjøset knælede hun ned paa prestens kontorgulv og bad og sang med ham. Han havde nok lagt merke til, at hun i den sidste tid havde havt et uhyggeligt glimt i øinene og gaaet og mumlet ved sig selv. Men naar han passerede fjøsdøren og hørte Guri istemme sine salmer med vild iherdighed, mens melken sprutede i kakken, saa fandt han intet betænkeligt ved det, men glædede sig over, at Guri saa helt var fyldt av Gud.

Guri havde i den sidste tid lagt særlig elsk

paa Hjørdis. Denne havde altid været venlig mot hende og retleidet hende med forskjellig søm og hørt taalmodig paa hendes dypsindige utlægninger om dyret i aabenbaringen. Det værelse, som Hjørdis havde faaet anvist, da hun havde klaget over at blive forstyrret om nætterne av prestens høilydte bønner, laa i en avsides fløi av bygningen, skilt fra de andre stuer ved en lang gang og ved gjesteværelser.

Saa var det en nat — Hjørdis havde ligget længer end ellers og læst ved lampe —, at hun hørte noget tasse i den lange gang. Saa aapnedes døren langsomt, og ind kom Guri snikende, barfot og i sin bare serk. Hendes øine lyste med vanviddets glans, og hun holdt en lang, spids forskjærkniv i haanden. Hun nærmede sig smilende til Hjørdis.

»Nu maa De dø, frøken,« sagde hun. »Gud har aabenbaret mig, at De maa dø inat, for De er for god til denne verden. Er De ikke glad?«

Hjørdis' første indskydelse var at skrike efter hjelp; men ingen vilde kunne høre, og alt laa i dyp søvn. Og da vilde den gale øieblikkelig stødt kniven i hende.

Skrækken gjorde Hjørdis aldeles kold og rolig. Det gjaldt at hale tiden ut, til folk begyndte at røre sig paa gaarden. Hun maatte finde paa noget, men hvad?

Guri havde sat sig paa sengestokken og lekte med den skarpe kniven. Hjørdis fik ikke sine øine fra hende, men fulgte alle hendes bevægelser. »Det er rigtig snilt av dig at tænke paa mig,« sagde hun med den roligste stemme av verden. »Men har ikke du selv lyst at bli en engel da?«

»Jeg kommer nok, naar Gud sender bud; men denne gang sendte han bud efter Dem, for De er nu likesom en engel og passer ikke her i jammerdalen. Aapn nu lidt i brystet, saa er det snart gjort.« Og Guri famlede efter Hjørdis' linnet.

»Men det gaar da ikke an at dø uten bøn. Du Guri, som er saa svær til at stile, du faar be' først.«

»Ja, det er sandt, bedes maa der i tide og utide, at ikke den lede frister faar magt over en.«

Og Guri faldt paa knæ med kniven i haanden og bad, saa det bare strømmede fra hende.

Hjørdis stirrede paa hende og tænkte, hvad hun nu skulde finde paa. Guri stansede og reiste sig. »Er du nu færdig?« spurgte hun og løftede kniven.

»Nei, nu maa jeg ogsaa faa bede, det skjønner du vel,« sagde Hjørdis smilende og klappede Guri paa akselen.

»Ja, men skynd dig da, for her blir koldt.«

Og Hjørdis bad og bad, og det tok ingen ende. Guri begyndte at blive utaalmodig.

»Og det er sandt,« avbrøt Hjørdis. »Siden du er saa snil og vil gjøre mig til en engel, saa maa jeg se ut som en engel ogsaa. Ikke sandt, Guri? Jeg kan da ikke ligge paa likstraa i denne simple natkjolen. Man maa være fin, naar man kommer ind til Vorherre. Og nu har jeg her i komodeskuffen liggende et slikt nydeligt tøi og yndige blonder. Det skal jeg sy sammen, og du maa hjelpe mig, Guri. Tøiet ligger i den nederste kommodeskuffe, og nøklen staar i. Og saa finder du saks og naal i skrinet der.«

Guri syntes, dette var storartet, og hun gik og hentede tøiet. Hjørdis haapede, at hun skulde

lagt kniven fra sig saa længe. Men nei, den sat som limet i hendes haand.

Guris øine straalede, da hun holdt tøiet i haanden og bredte det ut paa sengen. »Nei, hvor pen frøkenen blir,« sagde hun henrykt og rystede paa hodet.

»Ja, ikke sandt? Nu faar du hente syskrinet, og saa skal vi begynde.«

Guri gjorde det, og Hjørdis maalte og klippede og syede, men hun gav sig gode stunder. Det gjaldt at faa halet tiden ut. Guri fulgte processen med stor opmerksomhed.

»Tror du, der er mange, som faar slik en pen likdragt, Guri, hvad? Den kommer til at se ut akkurat som en brudekjole.«

»Som en brudekjole ja, som en brudekjole!« ropte Guri straalende. »Men frøkenen skal jo ogsaa bli' Jesu brud.«

Og Hjørdis syede og sprettede op igjen og fandt paa mange kunster med blonderne, ordnede dem om og om igjen og fik Guri interesseret for at hjelpe. Og tiden sneglede sig frem. Tilsidst begyndte Guri at hakke tænder. »Hu, hvor koldt her blir, jeg er saa tyndklædt. La' mig faa krype ned i sengen til Dem, frøken.«

»Nei, da blir det umuligt for mig at sy, ser du, sengen er saa trang, og saa faar vi ikke kjolen færdig. Men hør nu, Guri, kunde ikke du gaa ned og lægge dig saalænge, saa kan du lydest opom siden. Eller jeg skal kalde paa dig, naar kjolen er istand.«

»Er det vist, at De vil gjøre det da? For De maa ikke narre mig. Husk paa, at det er Guds befaling.«

»Du kan da vite, jeg ikke skal narre dig,« sagde Hjørdis — et haap begyndte at dæmre hos hende.

Guri gik et par skridt, men saa vendte hun om og betænkte sig. »Det er vist, De ikke vil narre mig?« gjentok hun.

»Vær tryg paa det, Guri.«

Guri drog sig langsomt med kniven i haanden gjennem døren. Men som et lyn sprang Hjørdis op, dreiede nøkkelen rundt og skjøt smikken for.

Guri hørte lyden og satte i et skrik som et vildt dyr. Hun dundrede paa døren og brøt paa. Hjørdis stod dirrende av spænding og støttede imot. Døren holdt endnu.

Da hører hun trin ute paa tunet og ser skin av lygter. Det var fiskere, som lagede sig til at drage ut. Hun stødte vinduet op, og med alle sine lungers kraft ropte hun: »Hjelp! hjelp! her er et galt menneske, som vil myrde mig!«

Ropet blev hørt, og fiskerne stormede ind. Da stod Guri og skrek og hakkede med kniven i døren. Der maatte flere mand til at magte hende, og hun maatte bindes.

Da man saa omsider brøt døren op til Hjørdis' værelse, laa hun besvimet paa gulvet.

Guri blev ført til sindssykeanstalten ved Trondhjem. Hun var rasende den hele tid. En uke efter sin ankomst der døde hun i krampe.

Fjortende stykke.

Den tyske maler. Sommerliv i Norland.

Spændingen og skrækken den forfærdelige nat havde aldeles oprevet Hjørdis' nerver. Det blev umuligt for hende at holde skole de første dage. Presten, som havde en følelse av, at han ikke var ganske uten skyld i det passerede, foreslog Hjørdis at ta' sig en ferie og foreløbig reise hjem. Men til sit barnehjem vilde hun ikke mere, siden hendes fader havde giftet sig paanyt. Hun var ogsaa bange for, at minderne efter moderen der vilde virke overvældende.

Saa foreslog presten, at hun skulde følge ham i baat til handelsstedet Viken, da han var hentet did i sognebud. Der kunde hun da være, til hun følte sig sterk nok til atter at overta skolen. Dette forslag gik Hjørdis ind paa. Saa blev gjort, og hun følte snart dette ophold mellem kjendte, gjestfri mennesker, der gav hende frihed til at gaa og komme, som hun vilde, som en lise.

Og der ventede hende en anden overraskelse, der blev til endnu større opmuntring for hendes oprevne sind. Det var en tysk maler, som var kommen til Norland for at tage skitser, og som midlertidig havde indlogeret sig paa Viken. Han var en mand paa tredive aar og hed von Auer.

Han blev henrykt over først at have truffet en ledsager, som havde det til opgave at færdes saa meget som muligt i frisk luft, dernæst over, at denne ledsager var en dame, yndig og indtagende, og endelig over, at damen kunde tale flydende tysk.

De blev snart uadskillelige kammerater paa ro- og seilture. Og da de altid havde skydsfolk med, var der ingen, som tok anstøt. Hjørdis' aapenhed, slagfærdighed og hendes væsen, som altid kommanderede: tre skridt fra livet — avvæbnede ogsaa al mistanke.

Et sommerliv i Norland — kan man tænke sig noget deiligere. Aftenerne paa de stille dage, hvor fjorden og sundene ligger spejlblanke og vugger billeder av baatene, som ror forbi, og av fuglene, som svømmer eller driver sin kjærligheds-lek. Og solstraalerne saa linne og fine, skinnende fred ut over alverden, og sjøen saa blank, tagende kjærlig i favn de bratte styrtninger, de maleriske tinder, mange endnu hvite av sne, strykende av dem deres vilde gru. Nøsterne og husene og bryggerne, hvor det travle liv ellers hersker, ligger nu og speiler koket sine ansigter i vandet. Fuglene svømmer like ind paa baaten; de vet, det er fredningstid. Deres hvite bryst skinner i solen, bløte, rødviolette farver lægger sig efterhaanden over tinder og sjø og skifter i glød. Skarvene rækker ut sine svarte, lange halser fra fuglebjergenes revner, naar en lyd nærmer sig. Tusinder paa tusinder sitter de her paa sine hylder og gjemmer sig i sprækkerne. De snakker knurrende sammen, mens havet drønner under dem i sjøgang, og sprøiten forsøker at naa dem og skylle over deres reder. Men løsne et skud der under bjergkløfterne, og fjeldet spyr likesom ut fra sit indre en hær av kulsvarte og hvite flaksende, skrikende væsener, skarver, maaser, lunder. De vælter som et skred nedover baaten og sjøen, pisker vandflaten til skum med sine vinger, og

forsvundne er de som ved et trylleslag. Det er dødsstille. Men saa dukker et og andet svart og hvit hode op, speidende, ser sig forundret om, holder møter med kammeraterne. Og en for en vender de tilbake til sine huller, harme over dette unødige opstyr.

Og gaar du iland paa den hvite sandstrand, der av bølgerne er stampet saa haard, at du kan ride milevidt ved siden av vandkanten, hvor yndig og fin er den ikke i sine linjer! Skvulpen fra selve ishavet risler og pluddrer muntert med dig, mens du rider forbi, indtil en og anden høiere bølge kommer langt utenfra, vælter med brus indover, væter hesteføtterne og melder, at den nok kan komme igjen vældigere, naar vinden begynder at hidse. Det er ikke altid, det er magsveir og solskin en sommerdag i Norland.

Og ror du tæt indunder de svarte, stupbratte fjeldsider og kommer i deres svale skygger, saa fyldes du av en hemmelig gru selv en stille solskinsdag. Du betages av stedets vildhed og ensomhed. Der har bølgerne i aartusinder vasket og skyllet og gnaget som hidsige tænder, til de har skapt alle disse revner og sprækker, salte av havskum. Omkring disse tinder har stormene hylet nætter og dage for at vælte kjæmperne ned. Men fjeldene sætter sine brede bringer imot og tager villig saar paa saar i sit bryst, for *vike* vil de ikke. Intet græs, ingen vildblomst gror derinde ved foten. De er vaskede og skyllede bort av havfraaden.

Og kommer du saa til de nakne skjær, hvor intet menneske bor, men som ærfuglene og maa-

serne, skarvene og lunderne har slaaet under sig, saa har de ogsaa sin ynde. Havtangen med sine blanke blade og belter vugger sig op og ned med dønningerne. De trodser selve stormene, som rykker og sliter i dem, de vet, de har boret sine sugerøtter ind mellem stenene og sitter godt fast. De er jo skjærenes eneste blomster, og de er skogen, hvor sneglene og sjøstjernerne og blaaskjællene og utallige snyltedyr lever og trives. Og de er til selskap og hygge for alle fuglene her. De plyndrer saavist ikke eggene og dunene, saaledes som menneskene gjør det. Fiskeoteren avlægger dem bare høfligt besøk.

Men kom saa her i storm og snefyke! Det hviner, det brøler, det raser. Sjøerne pisker mot skjærene som jagede av onde aander, hele øen hviler i et belte av havskum og fraade, og selve fyrtaarnene skjelver og svinger, mens skummet slikker høit over murene. Bølgerne blir som kjempemæssige trold, der løfter med never. Det har hændt, at de har slynget stenblokke paa 1½ ton over et gjerde og flyttet 8 tons vegt indover land. De har besøkt selve fyrlygten, slaaet plankelemmerne ind foran vinduet og dunket buler i kuppelen over fyrlampen 37 meter over havflaten.

Og saa kommer fjeldraset og soper hele gaarde med folk og besætning ut i havet.

Og Gud naade den, som da er ute i baat. Baaten kastes og slynges som en ball paa bølgetoppene, den slukes av avgrunde av vand. Og blir man saa omhvirvlet av rykende snefok som en tæt skodde, nytter det ikke at styre. Man kan likesaa gjerne gi sig over.

Av denne natur kan man aldrig gaa træt. Der er en evig farveskiftning og veksling. De store motsætninger, vildhed og ynde, rædsel og fortryllelse, gaar haand i haand. Bare det tamme og kjedelige er udelukket.

Fra det knugende vintermørke gaar det til tindrende midnatssol, fra snedække til det frodigste blomsterteppe, fra sultetider til overflødighedens rike bord. Derfor er Norlændingen skiftende i stemning som havet, ved hvis kyster han bor, snart sturen, snart overstadig glad, fra havsnød paa baathvælvet til lystig dans paa markedsboderne.

For den tyske maler blev Norland rent en opdagelse. Der aapnede sig for ham en ny eventyrverden. Slikt havde han ikke anet. Han havde reist meget, havde endatil været i Japan; men make til dette i storslagenhed havde han ikke set. Han blev beruset av farveskiftningerne og fjeldformernes overraskelser. Han fyldte sin skitsebok med studier.

Og Hjørdis var stolt over hans begeistring for hendes hjemlands natur og fortalte ham sagnene og eventyrene, der havde samlet sig om disse underlige fjelde, der snart red avsted som en mand, klædt i vid kappe, snart flygtede som en ræd jomfru, der var forfulgt, snart steg op av havet som en brølende løve.

Og han fortalte hende til gjengjæld om alle sine reiser, om byerne, han havde gjestet, om de fremmede folkeferd og deres skikke. Og alt, hvad bøkerne havde fortalt før, blev nu levende under hans tale. Og mens hun tændte op ilden under kaffekjedelen, som de aldrig undlot at tage

med i baaten, saa laa han utstrakt paa den tarvelige græsmatte der paa utøerne og fortalte om de japanske tehuse, hvor de nette geishaer opvartede.

Hjørdis tøede rent op under dette samvær. Hun blev revet ut av sine triste minder og av skolelivets ensformighed. Hendes indestængte livslyst brøt frem, saa hun kunde spøke og skøie som en unge.

»Har De aldrig længtet ut, frøken?« spurgte maleren engang.

»Ikke endnu,« svarte Hjørdis, »kanske det nu vil komme. Før har jeg ikke havt tid.«

»Ikke tid? men hvad har De da fyldt ut Deres dag med?«

»Og det spør De om — jeg, som er autoriseret lærerinde for 5 børn? Skolen naturligvis.«

»Men De har da ikke været lærerinde, fra De var født?«

»Aa jo saa omtrent,« svarte Hjørdis og lo. »Jeg har været røverhøvding for alle strandens gutter, og saa har jeg selv gaaet paa skole hos hesten og sauen og kjørene og hønsene. Og saa har jeg lekt og læst og fantaseret og drømt. Tror De ikke, alt dette tar tid da?«

»De er en besynderlig fremtoning. Jeg vet stundom ikke, om De spøker eller taler alvor.«

»Altsaa en gaade — en sfinks. Men det er jo interessant.«

»De er lik Norlands natur. De skifter i utallige farveskiftninger.«

»Stundom är jag så hvit, stundom röd,
stundom vil jag hvarken lefva eller dö, —
tra la la la — — —«

sang Hjørdis.

»De er en stor skøier, vet De det?«

»Er det attesten, De vil gi mig til eksamen?«

»Ja, og meget mere.«

»Og hvad mere da, om jeg tør spørge?«

»De er en lysalf, som har forvildet Dem ned her mellem fjeldene og ser Dem forundret omkring og synes, De er kommen paa en gal klode.«

»Da har jeg saamæn trivedes noksaa bra paa kloden hidindtil. Og synes De ikke, jeg er vel solid til at tjene som lysalf?«

Hjørdis var let og fin, men velbygget og rund paa samme tid.

»Nei, nu maa jeg protestere. De springer jo over stenene og klattrer op fjeldene, saa jeg har nød med at følge Dem. En gjet kan ikke klyve lettere.«

»Gjør De mig til en gjet nu? — lysalf og gjet. Hvad saa mere?«

»Jo, vet De, naar jeg ser disse maaser eller terner med sit skinnende hvite bryst og paa brede vinger komme seilende mot den blaa himmel, saa tænker jeg paa Dem.«

»Vet De da ikke, at naar et menneske er rigtig dumt, saa kalder vi det en maase?«

»Vel, saa forvandler vi Dem straks til en høibarmet hvit svane. Er De saa fornøiet?«

»Det lyder jo ialfald værdigere. Men svaner skal være saa trættekjære.«

»Saa opgir vi det. Det nytter altsaa ikke at sammenligne Dem med fugle?«

»Nei, vi holder os til landjorden — til gjeten.«

»De er uforbederlig.«

En dag løsnede von Auer et skud i en flok

maaser, som laa og solede sig. En av flokken blev rammet.

Hjørdis blev rasende. Hendes ansigt flammede. Hun tok den døde fugl, hvor blodet piblede frem fra saaret i brystet, lagde den ind til kinden, kjælte for den og kyssede den.

»Det siger jeg Dem, at gjør De det tiere, von Auer, saa reiser jeg aldrig mere i baat med Dem og gaar aldrig ture med Dem.«

»Jeg mente ikke noget ondt med det, frøken, jeg vilde bare skræmme maaserne op for at faa se deres flugt. Jeg huskede ikke, at der var hagl i bøssen.«

»De sammenlignede mig med en maase, er det saaledes, De vil behandle den? skyte den bare for løier. Tror De ikke, denne stakkars fuglesjælen nu vil anklage Dem for, hvad De har gjort?«

Von Auer smilte. »Tror De, dyrene har sjæle da, frøken?«

»Vet ikke De det, som vil være kunstner? Husker De ikke, hvad Grønlænderne siger: »Alle dyr har sjæle, men de bedste bor i de smaa fugle.« Det synes jeg er saa vakkert. Se, *de* har fantasi de, *de* har hjertelag de.«

»Vær nu ikke vred da, frøken, De ser jo, jeg angrer. Og nu fik jeg ogsaa en fantasi.«

»Jeg bryr mig ikke om Deres fantasier.«

»Nu, saa faar vi kalde det med et andet navn. Men saken er, at jeg fik slik umaadelig lyst til at male Dem med den døde fugl presset mot kinden, akkurat som De sitter nu. Og saa maa De slaa ut over skuldrene Deres deilige guldhaar, og jeg vil flette en krans av prestekraver rundt Deres pande.«

»Ikke mere? Vil De ikke ogsaa anbringe et brækende lam ved siden med rosenrødt baand om halsen?«

»Gjør De nar av mig nu? De er i grunden lidt av et rivejern, vet De det?«

»Meget, saa De har opdaget det med. Nu har De altsaa en sammenligning mere til Deres naturaliekabinet.«

»De ynder ikke den sentimentale genre, skjønner jeg.«

»Ikke meget, nei. Og denne Deres fantasi forekom mig vel meget av det gode.«

»Men alvorlig talt, faar jeg lov at male Dem?«

»Gjerne det. Det synes jeg vilde være morsomt.«

»Og i hvit kjole? Har De noget mot det?«

»Nei, tvertimot, hvidt klær mig. Og jeg er forfængelig, skal De vite. Har De ikke opdaget det?«

»Nei.«

»Saa har De endnu meget at lære.«

At færdes saaledes dag ut og dag ind i en ung, frisk pikes nærhed og ovenikjøbet have hende til model, er farligt for en hvilkensomhelst ung, fængelig mand, og kanske mest for en kunstner. Og før tyskeren vidste om det, var han aldeles besat av Hjørdis. Hun kunde være saa uforskammet hun vilde mot ham, saa syntes han bare, det var originalt og morsomt.

Saa friede han virkelig en dag. Men da brast Hjørdis i latter.

Maleren blev ganske forbløffet og sagde bare forundret: »Ler De, frøken?«

»Ja, hvad skulde jeg andet gjøre — det er da altfor komisk.«

»Komisk? Har De da aldrig elsket? eller *kan* De ikke elske?«

»Det kan jeg vist ikke. Jeg føler ialfald ingen trang til det nu.«

»Jeg anede ikke, at De var kold.«

»Men herregud, behøver jeg være kold, fordi jeg ikke blir forelsket i *Dem*. Det var da altfor fordringsfuldt av Dem at mene.«

»Sandt nok, frøken, og De maa undskylde mig. Men jeg indbildte mig efter disse ukers samvær, at jeg ikke var Dem ganske likegyldig.«

»Jeg har været Deres ven og kammerat, og som saadan elsker jeg Dem. Men mere aldrig. Har jeg givet Dem anledning til at tro andet?«

»Vist ikke, frøken, og jeg haaper, jeg heller aldrig har misbrukt Deres elskværdighed.«

»Det har De ikke. Derfor synes jeg, det er sørgeligt, at dette hyggelige liv nu maa avbrytes.«

»De mener da ikke at straffe mig for min overilelse saa haardt. Jeg forsikkrer Dem, jeg skal være taus som graven.«

»Det er det samme. Der vil altid blive noget tvungent over vort samliv nu. Jeg maa desuten reise hjem snarest. Der er kommet brev fra prestegaarden, at børnene der længes saa efter mig og skolen.«

»Saa er altsaa den drøm ute. Den har været den skjønneste, jeg har levet, kun altfor kort. Men kan De ikke gi mig noget haap senere da, frøken?«

»Jeg vil aldrig gifte mig, hr. von Auer.«

Maleren smilte vemodigt. »Saaledes siger saa mange unge piker i en viss alder, og saa leker livet ubarmhjertigt med dem.«

»Men hvorfor skulde jeg gifte mig? Kan De sige mig det? Jeg elsker naturen her, og jeg elsker skolen, og jeg elsker alle gode mennesker, hvad behøver jeg saa mere?«

»Om et par aar vil jeg komme og spørge Dem om det. Nu siger jeg Dem altsaa farvel og takker Dem inderligt for disse herlige dage, som De har gjort dobbelt rike. Og tilgiv mig saa min ubesindighed.«

Samme aften pakkede tyskeren sin kuffert. Men efter ham laa dette brev, adresseret til Hjørdis.

Ærede frøken!

Det er med en følelse av skam, jeg skriver dette, og jeg maa gjentage, hvad jeg mundtlig sa' Dem, at jeg kun kan bede Dem om tilgivelse for min uforsigtighed. Jeg føler mig som en, der har forstyrret en fredelig edderfuglerede for at plyndre dens dun. Og dog angrer jeg ikke, hvad jeg har gjort. Jeg har ved min tilstaaelse lettet mit hjerte for en byrde, som ellers vilde naget mit sind og ikke undt mig ro. De forstaar mig ikke. Deres umiddelbare latter igaar viste mig tilfulde, hvor uberørt De var. Og dog knuste den latter min fagreste drøm. Thi enten De vil tro det eller ei, vil jeg aldrig kunne glemme. De har grebet ind i mit sjæleliv som ingen kvinde før. Deres billede staar indrammet i lutter lyse minder. De er knyttet uadskillelig fast med sommernattens deilighed og alpetindernes ophøiede ren-

hed. Jeg velsigner det billede, jeg fik lov at male av Dem, skjønt det saa ufuldkomment gjengiver Deres træk. De betragter det vel ikke som nogen fornærmelse, om jeg sender Dem en kopi. Det billede skal følge mig nu som min stadige ledsager paa min fredløse gang over jorden. Og kan gode ønsker fra en ven gjøre noget, saa vil De blive et lykkeligt menneske. Noget brev fra Dem tør jeg ikke bede om. Men om nogle aar opsøker jeg atter eders herlige Norland. Kanske fuglen da er fløien eller bunden?

Med inderlig tak for Deres elskværdighed og for alt, De har været for mit liv.

Deres ærbødige ven
Adolf von Auer.

Femtende stykke.

En bombe springer.

Hjørdis var atter kommen hjem til prestegaarden, og børnene var henrykte. Skolen gik med liv og lyst, og Hjørdis fortalte om den tyske maler, om alle sine oplevelser paa deres ture og om alt, den fremmede havde fortalt hende fra sine reiser. Paa presten havde ogsaa hændelsen med Guri havt en heldig virkning. Han var bleven forsigtigere og viste sig ikke saa steilt avvisende mod menighedens gamle skikke som før. Straakransene for de uheldige brude havde han saaledes avskaffet, og holdt ikke heller saa endeløse prekener som før. Han lot heller ikke børnene ramse op bordbønnerne, men læste selv for maten. Han

fulgte ofte med, naar Hjørdis var ute paa sine spadsereture med skolen, og morede sig ved at disputere med hende om et og andet. Bønnerne for lærerindens omvendelse blev sløifede.

En dag kom presten næsten oprømt ned til bordet. »Nu faar vi snart fremmede, frøken, og det en, som De vil like.«

»Hvem skulde det være?«

»Ja, De kjender ham ikke endnu, likesaalidt som jeg. Det er en underlig fremtoning, som til at begynde med har slaaet sig ned paa Strandby. Han skriver til mig og spørger, om det var muligt at faa leiet bedehuset til nogle møter.«

»Er han da lægpredikant?«

»Nei, han maa vel heller kaldes dokter. Men jeg har set fra aviserne, at han ofte holder møter i Kristiania, hvor han taler om anatomi og lægekunst, religion og socialisme i én velling. Det maa da være moderne nok for Dem, frøken.«

»Og nu skal han holde foredrag her?«

»Han har berammet møte ikveld paa Strandby. Har De lyst at være med, frøken, skal jeg koste skyds paa Dem. Min hustru agter ikke at gaa, men jeg vil nu høre paa fyren, før jeg slipper ham ind paa vore enemerker.«

»Han er altsaa en dannet mand?«

»I aviserne taler man om ham som et professoremne.«

»Men saa maa jeg jo ha' læst om ham?«

»Det har De vist. Han heter Karsten Hoff.«

»Aa, er det ham. Jeg erindrer, at jeg bet merke i referatet av hans taler. Han talte ikke efter den vante opskrift. Derfor gjorde aviserne halvt løier med hans ord. Det gjør de jo med alt, som gaar

utenfor streken. Jeg fik indtryk av, at det var en taler, som jeg vilde like.«

»Naturligvis maa en oppositionsdame like slikt. De blir altsaa med?«

»Tusen tak. Men sig mig, hvorledes kan en slik fremtoning, som De kalder ham, forvilde sig hit nord?«

»Man siger, det er av helbredshensyn. Luften i hovedstaden skulde blive for streng for hans lunger. Det er mange, som mener, at den fugtige Norlandsluft skal være heldig for brystsvake.«

»Er han gammel?«

»Jeg tror ikke, han skal blive farlig for Deres hjerte, frøken; han er vist 50 aar.«

Hjørdis lo. »Aa nei, jeg frygter ikke.«

»Vel,« sagde presten ertende, »ensomheden, vet De, gjør ofte underverker.«

»Jeg tar aldrig til takke med surrogater. Vælger jeg nogensinde, blir det den bedste.«

»Kaut som altid. Vet De forresten, hvad tekst han skal tale om i kveld?«

»Nei.«

»*Renlighedens* religion.« Presten lo. »Ja, disse moderne finder paa mangt. Skal de nu gjøre saape og skurekluter til gjenstand for religion, saa siger jeg stop. Ja, saa holder De Dem færdig kl. 5, men klæd Dem godt.«

Klokken 5 rullede Hjørdis avsted i prestens gig, og presten selv kjørte. Gutterne stod surmulende igjen. De havde troet, de skulde faa været med, men far vilde ikke. Han kunde jo ikke paa forhaand vite, hvad slags kjætteri »renlighedspresten« vilde diske op med.

Møtet blev holdt i handelsmandens storstue der

paa Strandby, hvor ogsaa den fremmede havde leiet sig ind. Nysgjerrigheden havde lokket alle stedets folk sammen, saa stuen var fuld. Presten og Hjørdis sat mellem de andre paa bænkene, som var fremsatte.

Saa traadte taleren frem. Han var en høi, slank mand, saa spænstig ut trods sine lidt graasprængte haar. Han havde et lidt vemodigt træk om munden, som havde han kjendt til sorger, men øinene var milde med et næsten barnligt uttryk. Han talte likefrem uten al slags preketone og talerfagter. Han begyndte saaledes:

»Der er vel mange her, som nu sitter og tænker: hvad er dette for en raring, som kommer reisende saa langt nord og saa straks vil til at tale. Og der er dem, som i stilhed har spurgt, om jeg var mormon eller andet stygt. Men nu skal jeg fortælle, for at I kan være ganske trygge, at jeg simpelthen er et menneske, som er kommen hitop for sin helses skyld, og som mente, han kunde bruke tiden til at tale om noget, som maa ligge os alle paa hjerte, og dermed gjøre lidt nytte kanhænde. Jeg tror nemlig *det*, at vi har faaet livet for at gjøre det godt for hverandre, hjelpe hverandre og gjøre hverandre saa lykkelige som muligt.

Man taler saa meget om, at vi maa være *forsonede med Gud*, og det er saa sandt, som det er sagt; thi mennesket kan kun være lykkeligt, naar det er ven med Gud, adlyder hans love, gaar hans ærender. Ikke fordi jeg tror, at Gud nogen tid kan være vred paa os. Han elsker os og kan ikke andet end elske os; men han er bedrøvet over alt det gale, vi gjør, fordi det skil-

ler os fra ham og derved ogsaa fra vor egen lykke. Derfor har alle folk, som har tænkt lidt paa Gud, søkt at være gode venner med ham. Men ulykken er, at de har tænkt saa *barnagtigt* paa den høieste aand. De har tænkt paa ham aldeles som paa et skrøpeligt menneske. De har tænkt, at han var vred paa dem og kunde sones ved offre. Og snart bragte de ham offre av blomster og frugter, snart brændte de sine kjæreste husdyr og faldne fiender for at gjøre ham blid. Ja, de rev hjertet ut av sit eget bryst og offrede endog sine egne børn til hans ære. Dette var en grusom misforstaaelse. Feiltagelsen var, at de mente, at Gud skulde forsones med os, istedenfor at det er vi, som maa forsone os med ham. Gud er den evigt uforanderlige, den evigt fuldkomne, den evigt kjærlige. Han slaar aldrig haanden av os. Det er *vor* stilling mot *ham*, som maa rettes paa, ikke hans stilling mot os. Vi maa ta' bort det, som skiller os fra ham; thi andre kan ikke gjøre det istedenfor os, vi maa gjøre det selv. Det er som vor Wergeland synger:

Længes I at høre sandhed?
forbander løgnen da.
Længes I mot frihed, løfter
eders lænker da!
Væmmes I ved syndens smitte,
i angers dugg jer tor!

Jeg tror, det er en gruelig misforstaaelse i vor tid, at der er saa mange, som mener, at vi ingen ting kan gjøre av os selv. Vi er totalt fordærvede og udygtige. *Ydre* ting skal gjøre alting for os, som om de *kunde* det. Man kan ikke sove og spise istedenfor en anden, og heller ikke kan jeg

være god istedenfor en anden. Man maa nok være god selv, skal det nytte til noget. Jesus mente og det, at vi maa gjøre det selv, naar han beder os være fuldkomne, som vor himmelske fader er fuldkommen. Kunde vi ikke blive fuldkomne, saa vilde han ikke bedet os om det; thi han spotter ikke, han mener det alvorligt. De ældste kristne mente og predikede og det samme. Der er et gammelt brev, som kaldes brevet til Diognet, og der staar: »Dersom du elsker Gud, skal du blive efterligner av hans godhed. Forundre dig ikke over, at et menneske kan blive Guds efterligner. Han *kan*, dersom han bare *vil*.« Og en anden av de kristne kirkefædre, Tatian, skriver: »Intet ondt er blevet skapt av Gud, vi selv har aabenbaret vor ugudelighed; men vi, som aabenbarer den, er ogsaa istand til at kaste den av.« Og en anden, Clemens av Aleksandria, skriver: »Jeg siger, Guds ord blev menneske, forat du kan lære av et menneske, hvorledes menneskene kan blive Gud.« »Lad os derfor angre og gaa fra uvidenhed til kundskab, fra daarskab til visdom, fra tøilesløshed til selvbeherskelse, fra uretfærdighed til retfærdighed, fra gudløshed til Gud.« »Betragt menneskene som i sandhed hellige.« »Jesus har guddommeliggjort mennesket ved *himmelsk lærdom*, idet han lægger *sine* love i vore sind og skriver dem paa vore hjerter.« Jeg kunde nævne mange andre steder, men dette faar være nok.

Vi ser derav, at de ældste kirkefædre vidste det, at menneskets kald og maal var at blive Gud lik, at blive fuldkommen, og at mennesket har evner i sig til at naa dette maal. De kjen-

der ikke det mindste til, disse kirkefædre, at mennesket er aldeles udygtigt til at gjøre noget av sig selv.

Vi skal altsaa blive lik Gud ved at stræbe efter at forstaa hans mening med os baade i smaat og stort. Og vi kommer efter, hvad hans mening med os er, ved at undersøke hans love, og det baade i naturens og aandens verden, og saa rette os efter disse love. Gud aabenbarer sig nemlig i sine love og intet andet sted. Jo mere jeg retter mig efter hans love, desto mere forsoner jeg mig med Gud.

At sige, at dette er umuligt for mennesket, er det samme som at sige, at Gud har skapt mennesket daarligt, at han burde gjort det bedre. Men vi tror, at naar Gud har gjort en ting, saa har han gjort den saa bra som muligt og trænger ikke nogen flikking av os mennesker. Naar han altsaa har skapt mennesket og sat det et maal, maa han ogsaa ha' givet det kræfter til at naa dette maal.

Og nu kommer jeg til det, som jeg satte som overskrift til min tale her ikveld, nemlig renlighedens religion.«

Her puffede presten Hjørdis paa albuen, men hun lot, som hun ikke merkede det.

Og taleren fortsatte: »Og dette gjelder baade vort legeme og vor aand. Vi skal være rene av legeme, og vi skal være rene av aand. Gud har skapt vort legeme til at være sundt og skjønt. Enhver sygdom, enhver urenlighed bryter ned Guds bestemmelse med legemet. Enhver kjempen for at motarbeide urenlighed og sykdom er en kjempen for at forsone mennesket med Gud.

De mennesker, som er opfødte i smuds og svineri, som eter i sig urenlig og daarlig kokt mat, og som er fornøiede med dette, de har endnu ikke begyndt at ville forsone sig med Gud, de ligger nær grisestandpunktet. Men saasnart menneskeligheden vaakner i dem, saa de væmmes ved dette liv og længes efter ordentlig mat, ordentlige klær, ordentligt hus, da er de begyndt at forsone sig med Gud.

Hvis de arme Spanjoler og Italienere, som ligger paa knæ for alle madonnabillederne og sukker og græter og vandrer i processioner med lys og røkelse for at fordrive koleraen, hvis de, siger jeg, istedenfor disse fromme narrestreker vilde begynde at vaske sig selv og sine huse, skaffe ventilation, skylle sine rendestene og feie sine gater, saa alt det stinkende smuds, der forplanter smitten, kunde komme bort — da gjorde de baade Gud og sig selv en bedre tjeneste, da vilde de for alvor begynde at forsone sit legeme med Gud. Mennesker, saavel som hele naturen, trænger luft, lys og vand for at trives. De, som sitter sammenpakkede i smudsige rum med kvalm luft, lider skade paa sin helse og nedtrykkes i sin aand. Skaf vinduer, skaf solskin, skaf frisk luftstrømning i husene, og mange sygdomme skal flygte, og legemet skal atter reise sig smidigt og sundt. Forgiftet blod forplanter ogsaa giftige tanker og følelser til hjernen. Et sundt legeme er grundlag for en sund aand.«

Og nu begyndte taleren at skildre forholdene, som han havde fundet dem i hytterne paa stranden og i rorboderne under fisket, og kritiserede dem skarpt.

Derpaa gik han over til at tale om *aandens* renhed hos den enkelte og hos samfundene.

»At holde aanden ren, sund og skjøn ligesaavel som legemet, det er aandens bestemmelse,« sagde han. »Naar den tanke opstaar i sjælen: jeg vil forsøke at bli et bedre menneske — ja, da er det menneske paa veien til at forsone sig med Gud. Naar blidhed, fred, næstekjærlighed har vundet magt over menneskehjerterne, saa man med sandhed kan uttale Wergelands ord over dem:

Sandhedens dag,
pligternes røster,
frihedens seirende vingeslag
over forræderske lyster
fylder dets pande, det tempeltak,
mens stille og mild
i hjertet brænder
brødrekjærligheds himmelske ild,
straalende ut i de fremrakte hænder

— da, ja da er menneskesamfundene blevne forsonede med Gud. Deri bestaar religionens opfordring og krav til alle sekter paa jorden. De avvikende meninger er biting, hovedsaken er at være god og ren og bringe andre til at være det.

Naar den enkelte aand føler dette krav, begynder den at løfte paa vingerne og vil tilveirs. Hvad den før har slaaet sig til ro med, tilfredsstiller den ikke mere. Den vil ut av smuds, av uvidenhed, av trangsynthed, den vil erkjende verden som en samling av brødre og søstre, hvem den herefterdags vil vie sit arbeide.«

Og nu gik taleren over til at skildre de hindringer, som endnu stod i veien for, at samfundene kunde siges at være forsonet med Gud. Kri-

gen maatte avskaffes, og processer, de bittre, fanatiske religionsstridigheder maatte ophøre, de undertrykte lag i samfundet skaffes sin ret, uvidenheden og overtroen banlyses. »Se, dette er kanske aartusinders arbeide,« fortsatte han, »men *der* er maalet, som man maa stile mot. Og hvert menneske, som vaakent og bevidst kjæmper for dette maal, lægger en liten sten til bygningen av det kjærlighedens tempel, som engang skal hvælve sig over menneskeslægten.«

Han endte saa med en varm bøn for gudsrikets komme paa jorden. Saa taug han en stund og saa ut over forsamlingen, der gloede halvt dumt paa ham. Slik tale var de ikke vant med. »Ja,« sagde han saa sagtmodigt, »jeg har ikke mere at sige netop nu; men jeg vilde gjerne faa tale i bedehuset i hovedbygden, hvis eders prest vil aapne det for mig.«

Da reiste presten sig fra bænken. »Nei, han vil ikke aapne det for Dem hverken nu eller siden. Og jeg beklager, at jeg ikke ogsaa kan stænge alle andre døre for Dem. Jeg synes, det er upaakaldt, ja frækt, at bryte eder ind her i vort fredelige samfund med eders ophidsende agitationer og med eders vantro. Thi I forstaar da vel, godtfolk, at hvad denne manden har prediket her idag, er den rene rationalisme? Han kaster stænk paa og erklærer for ubrukelig vor gamle forsoningslære, naaden, som er vunden ved Jesu dyrebare blod, og han vil frelse verden isteden med noget latterligt sludder om saape og vaskekluter. Jeg antar, at I er for kloke til at nappe efter dette agn. Jeg beklager, at han skal ha' spildt saa meget av sin kostbare tid med at tale for døve øren;

men jeg kan fortælle ham, at vi er enfoldige mennesker, som ikke har behov for nogen ny frelsesvei, men holder os til de gamle kirkestier.«

Dermed satte han sig.

Da reiste en ung pike sig ved prestens side. Hun havde en blaa kaape paa, hatten havde hun lagt fra sig paa bænken. Det var Hjørdis.

Hun banede sig vei forbi bænkeraderne og steg like frem til taleren. Hun rakte ham haanden og sagde høit, saa alle kunde høre det: »Og jeg vil faa lov at takke Dem inderligt, fordi De kom, og for hvad De har sagt. Det var den bedste og fornuftigste prediken, jeg har hørt, siden jeg kom her. Dette var dog endelig noget at tænke paa og noget at leve paa. Og den, som ikke kan finde kristendom i dette, vet ikke, hvad kristendom er.«

Taleren saa forbauset paa den slanke pike i den blaa kaape. Haaret stod som en krans om hendes pande, kinderne blussede, øinene straalede. Det var baade begeistring over talen og harme over prestens utfald, som bævede i hendes stemme.

Imidlertid havde handelsmanden paa stedet reist sig med den ene neven i lommen. Han kremtede og spyttede, og saa sagde han: »Og jeg vil ogsaa faa lov at sige til taleren, at her i stuen *min* skal han være velkommen til at preke, naar han vil, for han var en grei og god mand, synes jeg. Tak skal De ha' for talen, og det vil vist mange sige med mig, trods det, at vi, efter prestens sigende, er enfoldige mennesker.«

Folk havde begyndt at reise sig. De samlede sig i klynger i gangen. Somme rystede paa hodet og skulde trykke presten i haanden, andre gik

hen og takkede handelsmanden. Taleren talte smilende med Hjørdis.

Da kom presten i fuldt reisetøi hen til Hjørdis. Han saa sur og mørk ut. »Vil De være med, saa faar De komme, frøken, skydsen er færdig.«

»Tak, jeg foretrækker at gaa. Det er maaneskin, og denne mand her har lovet at ledsage mig. Men hvis De vilde ta' pelskaapen, som De laante mig, med Dem i giggen, vil jeg være taknemlig. Den blir for tung at gaa i.«

Presten snappede uten et ord pelskaapen fra bænken og gik.

Sekstende stykke.

En maaneskinstur.

Den tur den halve mil i maaneskinnet hjemover til prestegaarden blev et vendepunkt i Hjørdis' liv. Hun havde endelig truffet et dannet og kundskapsrikt menneske, hvis interesser løp sammen med hendes, og som kunde give svar paa mange av hendes stille grublerier og uklare forestillinger. Og *han* var bleven forbauset ved hendes modige og varme optræden ved møtet. Han havde straks været opmerksom paa den unge vakkre skikkelse i den blaa kaape der paa bænken, der slukte ham med øinene, mens han talte. Hvad var dog dette for en underlig fremmed fugl midt imellem de andre halvsovende, dorske og trange mennesker? Hvorledes havde hun forvildet sit hit?

Ja, det og meget andet fik han da besked om paa veien. Det var som disse to ubevidst havde søkt hverandre og nu fundet hverandre med gjensynets glæde. De havde saa meget at spørge og svare, at det ene fortrængte det andet. Samtalen sprang som lynet i siksak. Tiden strak likesom ikke til.

»De kan tro, det var en velsignelse for mig at opdage en eneste intelligent tilhører, der sat med aapne øren og ikke havde forskanset sig bak mistænksomhedens maske,« sagde han.

»Ja, og for mig at møte en, der uttalte mine inderste tanker og følelser. Jeg har jo hitindtil baaret paa dem med en slags ond samvittighed. Slikt regnes jo for krudt her,« svarte Hjørdis.

»Men hvor har De samlet alle disse kjætterier fra her i dette presteredne hul?« spurgte dokteren.

»Jo, jeg har havt en munter og frisindet far og en deilig, menneskelig mor,« svarte Hjørdis.

»Har *De* ogsaa havt en deilig mor? Vet De hvad, jeg tror der er flere deilige mødre til, end vi aner. Og de er velsignede, de bjerger fremtiden. Jeg har ogsaa en deilig mor — ja, hun lever endnu. Aa, hvor jeg ønskede, De kunde se hende med sit snehvite haar i gammeldagse lokker. Hun er fuldkommen aandsfrisk, skjønt hun nu er over de 70. Og saa munter! Der er ikke spor av sentimentalitet hos hende. Og slik forstaaelse av ungdommen! Hun hører jo ogsaa til den gamle, ridderlige skole. Og hun snakker helt ut fra leveren. Hun har altid været som en kammerat med mig, og jeg er vant til at skrifte for hende alle mine forgaaelser, hvad enten det er i ord eller pen. Og hun gir mig klap eller klaps,

eftersom jeg fortjener. Jeg vet ikke, hvorledes jeg skulde kunne undvære hende.«

»Det syntes jeg ogsaa med min mor. Men saa kommer døden, og man maa undvære. Aa, døden er forfærdelig.«

»Det er sandt. Derfor er det godt, at den ikke formaar at stanse eller slukke livet, men at det fortsættes i evig ungdom og styrke hinsides.«

»Men skilsmissen er der dog.«

»Den midlertidige, og den kan være svær nok. Men livet seirer dog altid. Det gir hvile og fred at tænke paa det. Ikke sandt? Det var altsaa efter Deres mors død De flyttede hit.«

»Ja, jeg maatte jo ta' mig noget til og helst bort fra steder, der mindede for sterkt om mor. Saa blev jeg lærerinde for børnene her.«

»Og dalede ned i en rigtig ortodoks rede, ser det ut til.«

»Ja, De kan sige det. Presten her tror fuldt og fast paa, at Eva blev skapt ut av Adams ribben, og at solen stod stille i Gibeon.«

»Han saa mig ut til at være en rigtig træpind.«

»Han er ikke saa tør, som han ser ut til. Han er igrunden ganske interessant. Han er en middelaldersk munketype av de alvorlige. Hans menneskelighed strækker ut armene gang paa gang efter livets sundhed, men saa pidsker han dem tilbake med bodssvøpen. Han er en veritabel selvplager. Han har en vilje som en jernstang. Og saa driver han sig med denne sin vilje ind i sit ortodokse sneglehus og preker uvidenhed og stillestaaen efter ritualets opskrift og glæder sig over, at han saaledes formaar at opfylde sin pligt. Han er den augsburgske konfession i stivt bind.«

Doktoren lo. »Det skulde være ganske interessant at studere ham paa nært hold.«

»Det faar De anledning til i kirken, hvor han dysser menigheden i søvn med to timer lange prekener. Nærmere tror jeg ikke han tillater Dem at komme. Men nu maa jeg faa lov til at spørge Dem, uten at gjelde for paatrængende — hvorledes har De forvildet Dem herop? Presten talte noget om, at De skulde være brystsvak.«

»Jeg? Jeg har lunger som en hest. Nei, jeg var lidt overanstrengt og slidt av arbeide der nede i hovedstaden. Saa tok jeg mig en ferie for her i den store ensomhed at reparere lidt paa mine nerver. Det er det hele.«

»Og De valgte Norland?«

»Jeg havde ikke set Norland før. Jeg er en naturtilbeder, og jeg havde hørt saa meget tale om den majestætiske natur heroppe. Og her er storartet, helt betagende.«

»Og nu forsøker De at ødelægge, hvad De kanske har opbygget, ved at holde møter som dette?«

»Nei, de er mig mere en hvile end en ødelæggelse. Jeg kan ikke undvære dem. Jeg er vant til i Kristiania at holde møter i arbeidersamfundet for et blandet publikum, hvor jeg taler om alt mellem himmel og jord, der interesserer mig, og som jeg tror kan sætte tanken i gang mellem den store masse.«

»Jeg troede, efter hvad jeg hørte iaften, at De maatte være teolog?«

»Jeg tænkte ogsaa engang paa at blive prest. Men da saa bibelkritiken kjørte avsted med mig, og jeg indsaa, at jeg vilde blive umulig som statskirkeprest, saa slog jeg over til medicinen. Men

mine religiøse interesser har jeg bibeholdt og taler gjerne over religiøse emner.«

»Det er bare saa sjelden at høre doktere tale saaledes.«

»De har ret i det, frøken — desværre. De fleste av mine kolleger er materialister og kynikere. De ryster derfor paa hodet av mig og ler av mig som en uforbederlig optimist. Men det er da bedre at tro paa det gode i livet end paa det onde eller paa ingenting — ikke sandt?«

»Ja, det er det. Men Deres praksis slutter De vel med heroppe?«

»Nei, da vilde jeg komme til at kjede mig for meget. Jeg liker desuten at ro og seile. Og disse Norlandsbaatene er herlige. De er som smaa vikingskibe. Og det er som folk lugter, naar doktere er i nærheden. Da blir De altid syke. Og der har alt været flere, som har sendt bud efter mig. Kanske gir det mig en særegen tiltrækningskraft, at jeg ikke er saa nøie med betalingen.«

»Ja, da er De ikke lik dokteren i Viken; thi han drar den eneste koen ut fra fjøset til den fattige husmanden, naar han ikke kan betale.«

»Er det sandt? Det er oprørende. Ja, da skal jeg ikke gjøre mig nogen samvittighed for at gaa ham i næringen. Men her er vi jo alt ved prestegaarden.«

»Er vi alt fremme? Ja, saa fort gaar tiden, naar man taler om noget, som interesserer.«

»Men De vil da ikke sige, at dette skal være sidste gang? Jeg synes, jeg nu netop har opdaget Dem.«

»Jeg haaper ogsaa paa gjensyn. Jeg synes, jeg havde saa meget at spørge og tale om.«

»Men hvor skal jeg faa glæden av at møte Dem, frøken? Hvis jeg gjør visit paa prestegaarden, vil vel presten kjøre mig ut og ryke efter besmittelsen.«

»Jeg gaar min daglige tur, naar veiret ikke er altfor slemt, nedover stranden henimot handelsstedet, hvor De bor, kl. 4 precis.«

»Saa møter jeg Dem paa halvveien, hvis De tillater.«

»Men presten og børnene pleier følge med.«

»Au, au, det var slemt.«

»Forresten tror jeg ikke, De herefter behøver at være bange, forstod jeg prestens ansigt ret iaften. Han vil vist gi' mig avsked paa graat papir. Og børnene er bare søte, naar de leker og pluddrer ved siden.«

»Ja, saa farvel da, frøken, og tak for turen. Er De ikke træt?«

»Ikke det mindste. Men hvor gaar det Dem, som skal gaa den lange vei tilbake?«

»Jeg? Jeg skulde gjerne flyve. Jeg er saa glad ved at ha' fundet et menneske.«

»Saa De ogsaa leter efter mennesker? Det har jeg gjort længe.«

»Og intet fundet?«

»Faa, ialfald av de hele mennesker da. Halve og kvart mennesker er der nok av.«

»Men av de halve kan der bli hele, husk paa det, frøken.«

»Tvivlsomt. Ja, farvel da og tak for turen.«

»Paa gjensyn.«

Presten stod i vinduet paa sit arbeidsrum. Han var kommen hjem mørk og forbittret over, hvad han havde hørt paa møtet.

Han kunde ikke sove og blev ved at skridte op og ned ad gulvet. Han stansede en og anden gang ved vinduet og saa ut.

Da hørte han stemmer, glade stemmer. Der stod Hjørdis og hendes nye ven paa tunet og skjemtede, som det syntes. Han havde rakt hende Haanden, og han beholdt den i sin, rystede den, og det syntes, som om de ikke vilde skilles. Det saa ut til at bli et formeligt komplot. Hvor havde han dog været henne med sine øine? Var det virkelig saa, at han havde ladet sig lokke av denne unge pike med sit aapne og freidige væsen til at gaa paa akkord, til at slaa av paa sine egne principer? Hun var jo i grunden en giftsnog, der havde dryppet ædder ind i hans egen og børnenes sjæle paa en fordækt maate. Og nu kastede hun masken, da hun havde fundet en bundsforvandt. Nu skulde vantroens evangelium frit forkyndes. Og *han* gav sig ut for at være denne menigheds sjælesørger! Hvor maatte han ikke skamme sig i sit inderste. Men nu skulde det være forbi. Som engelen med det flammende sverd skulde han nu vogte den gamle nedarvede bibeltro mot alle anløp.

Han satte sig til skrivebordet og skrev et brev. Da det var gjort, faldt han paa sine knæ paa gulvet og takkede Gud, fordi han havde aapnet hans øine, før det var for sent.

Imidlertid laa Hjørdis i sin seng og drømte lyse drømme. Dette var den deiligste dag, hun havde havt, siden hun sat ved mors knæ og talte

om religionen. Der fandtes altsaa endnu gode, lyse, hele mennesker.

Men da hun næste morgen kom ned til frokostbordet, laa der paa hendes tallerken et brev. Og presten havde sendt det bud, at han ønskede kaffen sendt op paa sit værelse, han var ikke rigtig vel.

Men i brevet stod:

Ærede frøken!

Efter optrinnet igaaraftes er jeg bleven klar over, at De ikke længer passer i mit hjem og som lærerinde for mine børn. De maa altsaa, naar opsigelsesfristen løper ut ved næste sommerferie, være saa venlig at se Dem om efter en anden plads. Jeg takker Dem for den velmente iver, De har udvist ved mine børns undervisning.

Ærbødigst
Elias Myrvold.

Hvor koldt og formelt! Hvad var hændt, der pludselig kunde forandre ham saaledes nu, da han netop holdt paa at frigjøre sig? Nu skulde hun altsaa atter bli en ensom, forladt fugl.

Syttende stykke.

Forelskelse og fornuft.

De følgende dage blev noksaa pinlige. Presten gik omkring mørk og stille og var sjelden nede ved maaltiderne. Han gik ikke mere sine vante

ture med Hjørdis. Han tok børnene med sig alene og gik med dem. Han havde forbudt Hjørdis at tale et ord religion i sin skole.

Dette forhold blev tilsidst saa trykkende, at Hjørdis tok mot til sig en dag og spurgte presten, om hun havde fornærmet ham paa nogen maate.

»Ikke som jeg vet,« svarte han tørt.

»Men de er dog saa ganske anderledes mot mig end før. Har De noget at klage?«

»Ikke andet end at jeg maa beklage, at leoparden ikke kan slippe sine pletter.«

Hjørdis maatte smile. »Men naar nu leoparden engang har disse pletter, maa den faa lov at vedkjende sig dem.«

»Ganske visst, men jeg maa ogsaa ha' lov til ikke at synes, de er skjønne længer.«

»Hver har jo sin smag.«

»Og jeg maa beklage, frøken, at De, som kunde være et saa herligt Herrens redskab, vil slutte Dem til Guds fiender.«

»Hvis De havde ret i det, vilde det i sandhed være sørgeligt. Men naar jeg ser i *Deres* forkyndelse en fiende av kristendommen — hvad saa? Saa forskjellig kan nemlig ens synsvinkel være. I skolen har De vel intet at klage?«

»Tverimot, jeg har altid rost Deres dygtighed til at undervise, og vil saa vedblive at gjøre.« Dermed gik presten.

Hjørdis fortsatte sine daglige ture alene, og punktlig som en klokke mødte hendes ven hende paa halvveien. Samtalen faldt saa naturlig mellem dem. Jo mere de blev fortrolige med hverandres uttryksmaate, des mere ophopede spørgsmaalene

sig. Hjørdis blev dog mere den lyttende og mottagende. Hun satte samtalerne i gang, og saa lyttede hun til hans utlægninger. Men han anede ikke, at hun paa samme tid stillede spørgsmaalene saa listeligt, at hun gjennem hans svar fik indtryk av hans karakter og hans eiendommeligheder og anstillede sin kritik, der dog som oftest endte i beundring. *Hun* beundrede hans utstrakte kundskaper, og *han* beundrede hendes tænkeevne og læsning.

En dag betroede Hjørdis ham, at hun var avskediget fra sommeren av. Karsten Hoff vilde ikke tro sine egne ører.

»Hvad siger De? Avskediget? Naar man har været saa heldig at fange en saa sjelden fugl? Det er utænkeligt.»

»Stundom sker det utænkelige,« sagde Hjørdis smilende. »Ortodoksien pisker med svøber, vet De.«

»Tror De, grunden stikker der? Mon ikke heller enevoldskongen har taget forargelse av oppositionskvinden? Kvinden skal tie i menigheden, vet De. Hvad tænker De nu at gjøre?«

»Ja, hvad vet jeg?«

»De maa — —«

»Hvad maa jeg?«

»Aa nei, jeg havde paa tungen at sige: De maa til hovedstaden. Men nei, det maa De netop ikke.«

»Og hvorfor ikke?«

»Til Kristiania? Der vil man ikke forstaa Dem, ikke paaskjønne Dem. Nei da heller til utlandet.«

»Ja, det var sandt. Vil De forære mig Fortunatus' pung?«

Hoff trak paa skuldrene.

»De fortvivlede pengene, som altid kommer

iveien. Men tag nu ikke for hurtig beslutning, frøken. De har jo tiden for Dem.«

Karsten Hoffs mor blev yderlig forbauset, da hun en vakker dag fik et brev fra sin søn, der formelig gik i ekstase. Han skrev om en ung pike, han havde fundet paa en av Norlands vildeste utøer, en kvinde, som var det herligste, han havde set. »Av utseende er hun rent en madonnatype,« skrev han, »lys, klar hud, blaa øine, en krans av guldglinsende haar som et diadem om panden. Og hun er aapen, frimodig, intelligent og fuld av interesser« — — Og saa videre i samme duren.

Moderen rystede paa hodet og lo. Og hun var ikke sen til at sende følgende avkjølende svar:

Kjære gutten min!

Er du bleven skrullet, eller hvad gaar der av dig? Jeg maa tilstaa, at jeg har leet, saa jeg har rystet. Tænke sig, du min gamle stuegris og bokorm for første gang paa elskovsstien og vild som en Indianer. Det er rigtig altfor komisk. Ja, for du er jo forelsket, Karsten, skjønner du ikke det? rav ruskende top forelsket. Der er jo ikke vit og sans i dig længer. Gaa nu ikke hen og gjør dumheder, Karsten. Husk paa, at du er 20 aar ældre end hun — du kunde for den del gjerne være hendes far. Og slik forskjel i alderen er ikke av det gode. Om end to jernstænger kan sveises sammen i hvitglød, saa vil de ofte briste i lodningen, naar de er kjølnet. Like børn leker bedst. Du kan ikke altid spille dansemester eller sentimental trubadur, der synger serenade under den

elskedes vinduer. Og naar du glider tilbake i dine gamle vaner og ønsker hvile, saa er hun endnu fyrig og vil ut i livet og være med i larmen, og da kniper det. Handle nu ikke i vildelse, Karsten, og gjør noget, du siden kommer til at angre. Riv dig løs fra din koglende huldre for en tid og prøv dig selv. Freyas lovpriste net er ofte vævet bare av maanestraaler, det holder ikke trods alle digternes vers.

Ja, nu maa du ikke bli fornærmet, fordi jeg spøker og gjør lidt nar av dit erotiske raseri. Du vet jo, hvor jeg holder av dig, du dyreste skatten min. Og gamle mor har frispas. Vær nu forsigtig med dig selv, og la' mig fremdeles høre, at du »blir sterk som en bjørn og let og glad som en fugl«. Og hils saa vidunderet fra mig, men sig ikke, at jeg har tvivl paa hendes ufeilbarhed, og at jeg i mit stille sind tænker: »Kan noget godt komme fra Nasaret?« Og saa et kys fra din gamle, men evig unge

Mosse.

Men Karsten rev sig ikke løs. Og nornerne vævede fremdeles sit spind om disse to.

Attende stykke.

En norlandsk stormnat.

Og saa var det stormnatten kom, en storm, man ikke kunde huske maken til i mands minde.

Det var midtvinters, og jorden laa frossen, til-

dels dækket med sne, hvor denne ikke var føken væk.

Det begyndte om natten, mens alle laa i sin sunde søvn. Og det kom pludselig. Det var stummende mørkt. Det hvitnede kun saavidt av det forrykende snefok, der piskede mot vinduerne, blandet med saltdrevet av bølgeskummet, der piskedes indover landet med hidsig, hæs latter. Larmen var ubeskrivelig. Det dundrede og brakede fra fjeldet, det maatte være klippestykker, som løsnede og ramlede ned.

Imellem hørtes det som hylen av vilde dyr. Det var de taarnhøie bølger, som i raseri styrtede sig mot stranden og slet og sugede for at drage landet ned i fanget sit. Man var givet elementerne i vold. Det var umuligt for folk at staa paa benene. Var man tilfældigvis ute, maatte man lægge sig ned paa alle fire og krype for at søke ly etsteds.

Paa prestegaarden var alle oppe, og lamperne blev tændte. Alle trykkede sig sammen i dagligstuen. De mindre børn krøb hen i fanget til Hjørdis, gret og klamrede sig angst til hende, hvergang nye støt kom. Gutterne havde tyet hen til far. Han forsøkte at bede, men spændingen var for sterk. Det blev bare løsrevne støn, som: »Gud se i naade til os!« »Gud hjelpe de arme, som er ute!«

Det slog og dundrede i væggen, ret som det var. Det var, som om dødningehænder skulde banke paa og rope: »Hold jer færdige, nu kommer vi og henter eder!«

»Hvad er det, som dunker, far?« spurgte gutterne med skjælvende mæle.

»Vet ikke! vet ikke! staa bare stille. Det var vist stabburet vort, som er revet istykker og blæst bort.«

Der kom et nyt støt og et brak, saa huset knakede og gav sig og likesom lettede sig fra grunden. Alle børnene satte i at ramskrike og gjemte sine hoder i fanget til de voksne. Stormen stod stod like ind i stuen. Sprossen var sprunget i det ene vindu, ruten knust, og ind gjennem hullet stak der noget spidst, som glimrede i lampelyset. Det var fløien til kirketaarnet. I det samme slukkedes lampen.

»Herre Jesus!« ropte presten og sprang op. »Gutter, løp ind i soveværelset og hent nogle tepper, som vi kan putte i hullet saalænge.«

»Tør ikke! tør ikke!«

»Jeg skal gaa,« svarte Hjørdis og skjøv pikebørnene over til faderen. Snart kom hun bærende med tepper og dyner, og presten og hun arbeidede med at faa stoppet dem i hullet. Børnene hakkede tænder, tittrede og skalv, for det var koldt, og de turde ikke tænde op i ovnen i dette forrykende veir.

»La' os gaa ind i spisestuen, der staar ikke vinden saa paa, og der kan Lampen brænde,« sagde presten. »Og saa vil vi gi os Gud i vold. Den gamle Kasse holder vel ikke ut saa mange flere støt.«

Hjørdis tok Smaapikerne ved haanden og ledede dem ind. Presten fulgte med gutterne. De laaste døren til dagligstuen bak sig og overlot kirkespiret og den tilstoppede rute til sin skjebne. Selv satte de sig i hver sin stol og mælte ikke

et ord, bare lyttede og gryssede, hvergang et nyt støt kom, saa væggene rystede.

Det blev en lang nat. Stormen syntes at ville seigpine sine offere. Den vilde ikke gi' sig. Den hylede og hvinede time efter time. De hørte planker og bord drive mot væggene, men den gamle kassen holdt.

»Nu blæser vist alt det, vi eier, tilhavs,« sagde presten engang. »Men Gud være lovet, hvis vi selv kan leve over.«

»Tror Du, det er farligt, far,« spurgte den yngste av gutterne.

»Gud er sterk nok til at holde sin haand over os,« svarte bare presten.

Men rundt dem hylede det som en djævelsk haanlatter, mens sne og stene og bord hvirvlede om huset i en vild dans.

Da det lysnede ad dag — og det var først henimot middag —, bedagede veiret sig saavidt, at man turde vaage sig ut.

Det første, som mødte prestens øie, da han aapnede yderdøren, var det frosne lik av en gammel kone, som var lagt tvertover dørhellen. Hun var svøbt i sin likserk. Knoklerne i det gule ansigt stak frem, de magre skeletfingre laa krampagtigt filtrede i hinanden over brystet. Henover tunet og paa marken var der strøet lik. Huset, hvor de havde opstablet kisterne til dem, som skulde begraves, ventende paa, at tælen skulde gaa av jorden, var revet i smaa biter, kisterne knuste, og likene blæste utover sammen med tømmer og bordstubber. Stabburet laa halvknust og hvilte sig kjærligt mot prestegaardens side. Prestegaarden selv var flyttet nogle tommer paa grund-

muren og vredet skakk, men den stod da. Korsene paa kirkegaarden var brækkede og blæste paa sjøen.

Men snart blev alles opmerksomhed draget hen mot fjæren. Der stod nogle mænd og stirrede ut i haapløs fortvivlelse. En gammel kone løp frem og tilbake, ropte og slog med armene. De graa haartufser strittede i vinden, tørklædet var blæst av hende. Og nu øinede man en baat derute, som kjempede i brændingerne. Det var konens mand og fem sønner, som var ombord. De havde været ute den forfærdelige nat og redet som ved et under stormen av. Men det værste var at kunne lande her i de forfærdelige dragsug. Konen løp frem og tilbake og ropte, men ingen kunde høre, hvad hun sagde. Det var umuligt at sætte baat ut endnu eller gaa ut med taug.

Folkene fulgte baaten med spænding. Snart løftedes den højt paa bølgeryggen, og snart var den aldeles borte, slukt av avgrunden. Men nærmere slet den sig mot land. Man kunde nu tydelig se folkene ombord stride for livet. Da reiste en av gutterne sig op i baaten. Konen kjendte sin yngste, sin kjæreste. Han rakte armene høit iveiret og ropte, saa det skar gjennem vinden: mor! mor!«

I det samme væltede baaten, og de 6 mand var som opslukte. Men konen faldt om paa fjæren og laa som død.

Mens folkene syslede med den besvimede og ventede paa, at likene av de omkomne skulde drive iland, kom en mand springende. Hatten var blæst av ham. Det var Karsten Hoff. Da han saa Hjørdis, sprang han uten videre hen til

hende og krystede hende til sig. »Saa det er virkelig Dem? og frelst? og uskadt? Gud, hvor jeg har været angst!«

Og dermed kastede han sig næsegrus paa volden og brast i en krampagtig hulken.

Hjørdis stirrede bare forbauset paa ham. Saa reiste han sig og sagde stille: »Undskyld mig, frøken, og tilgi' min ubeherskethed. Men jeg var ute av mig selv av angst. Nu har jeg da set Norlands rædsler.«

»Ja, og her staar vi ved en af de største,« sagde Hjørdis. »I dette øieblik druknede denne kones mand og alle fem sønner. Se, om De som dokter kan gjøre noget for hende.«

Karsten Hoff knælte ned ved den bevidstløse og følte hendes puls. Der var liv. Han bad folkene bære hende ind i det nærmeste hus, som var prestegaarden. Han fik vakt hende til bevidsthed, men hun bare stirrede ut for sig og vilde ikke svare, naar de snakkede til hende, bare rokkede paa hodet. Ut paa dagen saa de hende et par gange reise sig, strække armene op, saaledes som sønnen havde gjort, og rope: »mor! mor!« Saa sank hun sammen igjen, stirrede og rokkede paa hodet. Hendes forstand var gaaet.

Nittende stykke.

Solskin efter stormen.

Paa en hel uke havde ikke Hjørdis set sin nye ven. Da kom der et brev fra ham med et bud,

som kom roende. Det var dateret fra handelsstedet Viken og lød saaledes:

Ærede frøken!

Jeg maatte flygte fra mit tilflugtssted, da taket næsten helt blæste av huset, og jeg kan ikke vende tilbake, før det er repareret. Til al lykke fik jeg berget mine bøker og manuskripter. Dette er grunden til, at jeg i disse dage har maattet undvære Deres behagelige selskab. Men her, i savnet og længselen efter Dem, er jeg blevet klar over en ting, som jeg nu maa betro Dem, trods det, at jeg gruer og bæver for dermed at mishage Dem og kanske for altid spilde for mig selv glæden av Deres selskab.

Jeg er kommet til at holde av Dem, frøken Hjørdis, saaledes som jeg aldrig har holdt av noget menneske paa jorden. Som jeg har fortalt Dem, har jeg mødt mange kvinder, som kunde være elskværdige og indtagende nok; men det har aldrig før med en eneste tanke faldt mig ind at kunne binde min livsskjebne til deres. En følelse som denne nu har jeg derimot aldrig oplevet. Jeg er betagen av Dem, frøken Hjørdis. Det er med mig som i folkevisen med dem, der er komne i bergkongens vold. Jeg glemmer himmel og jord og alt andet for Dem. Mine tanker svinger om Dem om dagen, og om natten fylder De mine drømme. Jeg synes jeg kan ikke leve uten Dem. Jeg har mistet min arbeidsfred og min arbeidsenergi, sitter bare og sænker mig i Dem. Derfor maa De undskylde den ubeherskede maate, hvorpaa jeg mødte Dem efter stormnatten. Jeg var i det øieblik ikke mig selv mægtig. Og det røbede

vel tilstrækkeligt, hvad jeg nu betror Dem i ord.

Jeg vet nok, det er formasteligt av mig, en femti aar gammel mand, at tænke sig, at De vilde binde Deres vaaknende ungdom til mig. Aa, men jeg kan ikke andet end spørge Dem; for jeg føler mig i grunden slet ikke gammel. Jeg føler mig like varm og ung og fuld av interesser, som jeg var i tyveaarene. Og det, som har givet mig mere mot til at vove spørgsmaalet, er, at De selv fortalte mig, at De til sommeren var opsagt fra Deres plads og var en forladt, ensom fugl, der ikke havde et tak at ty ind under.

Kunde De tænke Dem muligheden av at slaa Dem ned hos mig, at kviddre under mit tak og gjøre mig til den lykkeligste Mand paa jorden?

Jeg kan ikke rumme den glæde, som denne tanke indeslutter. Jeg har talt saa meget med Dem og været saa meget sammen med Dem, at jeg synes jeg kjender Dem ut og ind. Jeg er sikker paa, jeg ikke tar feil.

Her i Viken er et lidet hus, som har tilhørt den Nils, De fortalte mig saa rørende om. Det er handelsmanden her, som nu raader for huset, og det er at faa kjøpt eller leiet. Hvis man bygger en fløi til huset, kan man indrette den efter vore moderne krav til hygge og lys og høit under taket og gjøre det rigtig koseligt. Vilde De bo der med mig? Saa blev De ikke løsrevet fra den natur, De elsker saa, eller fra Deres minder og vante omgivelser. Og længes De saa ut, vil vi samle til en utenlandstur og besøke de steder, hvor vi saa ofte har dvælet i vore samtaler.

Jeg kommer at leve i feberagtig spænding, før

jeg faar svar paa dette brev. Send det derfor, saasnart De kan, enten det blir saa eller saa.

Trods jeg, som Paulus, haaper mot haap, holder jeg ikke ut længer at leve i uvisshed. Hvis De gir mig avslag, ser De mig ikke mere. Da reiser jeg straks hjem igjen til min gamle mor. Og da maa De ikke længer tænke paa mig som den Karsten Hoff, De kjendte, men som en ensom, gammel, tungsindig mand, der dog evig vil velsigne Dem for, hvad De har været i hans liv.

I ærbødighed deres ven
Karsten Hoff.

Da Hjørdis havde læst dette brev, satte hun sig ned som lamslaaet. Det suste for hendes øren, og hun orkede ikke andet end at stirre paa papiret, som laa utbredt paa hendes fang. Og som hun sat der i den store stilhed, steg der pludselig op i hende en følelse av fred, av lykke, av en ny gjenfødelse. Der var som musik om hende og i hende. Hun kunde, hun vilde ikke andet end vugge sig paa disse nye følelsesbølger. Hele verden var som omskapt i et nu.

Da der kom bud efter hende, maatte hun rive sig løs som fra en fortryllelse. Men hun gik omkring som drømmende med et stille smil.

Presten saa forundret paa hende. »Er der hændt noget?« spurgte han.

»Hvorfor spør De om det?«

»Jo, det skinner jo av Dem.«

»Saa?« svarte Hjørdis smilende og skyndte sig ut.

Der gik to dage, før hun var istand til at samle sig til et svar. Men saa blev det endelig avsendt. Det lød saaledes:

»Min elskede ven — for det vet jeg nu, du er — den bedste, den eneste. Jeg har gaaet som forstyrret i disse dage og bare svinget omkring mig selv og om dig. For jeg forstaar ikke, hvad dette er, forstaar ikke den forvandling, som er foregaaet med mit hele væsen. Jeg, som stod saa stolt og fri likeoverfor alle mennesker, jeg, som aldrig har været forelsket, som ikke har forstaaet, hvad forelskelse var — jeg griper nu mig selv i bare at gaa og tænke paa et eneste menneske. Hele naturen, hele verden, alt det brogede liv er ikke mere, eller rettere, de er samlede bare i én, jeg ser dem bare gjennem denne ene. Min stolthed vil gjøre oprør, den vil trodse og protestere, men den skylles overende av denne ene store følelsesbølge, der svulmer som brændingerne stormnatten.

Og nu vet jeg det: jeg har elsket dig fra den første stund, jeg saa dig der paa møtet, hvor din tale reiste beslægtede bølgetoppe i min sjæl. Og det er sødt at give efter for orkanen, der driver den stormslagne maake ind i din favn for at finde hvile og beskyttelse.

Du taler om aldersforskjellen — jeg maa rigtig le. Som om det havde noget at sige, naar ungdomsfølelserne topper sig og lever i ens indre. Kanske du, naar det kommer til stykket, er meget yngre end jeg.

Du mener, du har gjennemskuet mig og kjender mig tilbunds. Jeg maa smile. Aa nei, min ven, en kvinde er en besynderlig sammensat mosaik. Men det vil vi nu ikke drøfte her. Du faar tidsnok opdage alle skrøbelighederne, som klæber ved din Hjørdis.

Men det vet jeg, at jeg i dig ser det reneste menneske, jeg har mødt — min egen deilige mor undtagen —, ser den nobleste aand og det varmeste følelsesliv — ja en, der har bevaret sig selv ubesmittet av verden.

Derfor gir jeg mig helt og trygt hen til dig. Tag mig da, som jeg er, og bær over med mig. Men husk én ting. Naar jeg nu gir mig helt hen til dig, saa fordrer jeg dig helt igjen. Ikke en del av dig — ikke et hjerte, stykket ut til mange andre og meget andet — men dig selv helt og grenseløst. Du skal leve i mig, gaa op i mig, som jeg vil gjøre det i dig. Jeg er fordringsfuld i min kjærlighed — besværlig fordringsfuld vil du kanske synes. Men saa kan jeg give dig rikt igjen — jeg vet det. Og vi skal begge vokse gjennem vor gjensidige kjærlighed.

Jeg synes, jeg maatte tilstaa dette for dig. Betænk dig derfor vel. Men feier du disse betænkeligheder væk som stormen, fordi du helt elsker mig — saa tag mig. Jeg er din for tid og evighed.

Hjørdis.«

Tyvende stykke.

Avsked og hjemfærd.

Da sommeren kom, stod ogsaa huset færdigt til at tage imot sin nye herskerinde. Fløien var bygget til Nils' gamle hus, en fløi, som var større end den oprindelige bygning. Om stilen end ikke var forskjønnet just ved tilbygningen, saa var det indre desto koseligere. Der var en stor dag-

ligstue, lys og høi under taket, og et rummeligt sovekammer. Den gamle stue var nu bleven dokterens studerværelse og bibliotek, og værelset, hvor den ulykkelige Klara havde boet, var opbevaringssted for medicinerne og instrumenterne. Fra den nye dagligstue havde man utgang til en vid altan med utsigt til en række maleriske tinder.

Presten havde forsonet sig noget med dokteren nu, da denne fordetmeste var borte for at tilse arbeidet med bygningen og ialfald ikke holdt flere møter der i bygden. Han tillot endatil kjætteren at bo under sit tak, naar denne imellem ikke kunde styre sin længsel, men avlagde Hjørdis et besøk.

Al teologisk disput var naturligvis undgaaet, naar Karsten kom. Der blev ferie paa skolen de dage, og de to forlovede blev overladte til sig selv og streifede om som vanligt paa sine lange ture.

Aldrig havde Karsten Hoff oplevet en saadan tid av stadig lyksalighed. Det var som at gaa i en evig aandelig rus. Han var bleven som forynget, spøkefuld og munter, saa han endog formaadde at slaa et smil av presten, naar de om aftenerne var samlede i prestegaardsstuen. Presten fandt ham meget interessant, naar han bare ikke talte religion.

Bryllupet foregik i al stilhed, og presten forrettede selv vielsen. Han var taktfuld nok til ikke at komme med bemerkninger, som kunde saare. Han talte om den lykke, som bestaar i at elske hinanden, naar Gud selv kan velsigne denne kjærlighed.

Efter vielsen blev en let frokost dækket paa

prestegaarden, og saa begyndte hjemveien. Presten havde høfligt utbedt sig at faa skydse dem i sin egen baat. Og da det var deiligt veir, og størsteparten av seiladsen foregik i smult vand gjennem det smale sund mellem øerne, havde børnene faaet lov at følge med for at faa se Hjørdis' nye hjem. Det gjorde, at avskeden med skolen og prestegaarden, hvor hun nu havde tilbragt tre lange aar, ikke faldt saa haard.

Børnene lo og kviddrede og prekede i munden paa hverandre. De havde ikke tid til at høre paa mamas formaninger om at sitte stille i baaten og at være forsigtige. Presten rakte haanden til Hjørdis. Og nu ved avskeden kom der over hende en sær bevægelse, saa hun maatte sætte sig paa toften og hulke i sit lommetørklæde.

Karsten sat ved hendes side og strøk hende lindt over skuldrene. Saa lød signalet til opbrud, og med 4 mand i skyds drog baaten stoltelig avsted, mens børnene svingede med hatter og lommetørklæder og ropte hurra. Hjørdis stirrede mot de gamle tomter, saalangt de kunde øines, og der viftedes paa stranden av prestefolket. Karsten taug stille for ikke at forstyrre Hjørdis i hendes tanker. Men da stranden gled ut av syne, vendte Hjørdis sit hode, saa sin brudgom ind i øinene og rakte ham stille haanden. Det var saa underlig vemodigt og dog saligt dette at være paa bryllupsreise.

Men børnene vilde ikke vite av nogen sentimentalitet. De skravlede i munden paa hverandre og slos om, hvem som skulde faa sitte nærmest Hjørdis. Og saa sang de: »Sønner av Norge« og »Mens nordhavet bruser mot fjeldbygt strand« og

andre sange, som Hjørdis havde lært dem. Karsten slog sig snart sammen med dem som en lekebror, og timerne gik fort.

Og se, der saa de det nye huset med det gamle hængende ved som en knap. Børnene var overvældende i sine spørgsmaal og løp i forveien op over stenene. Og Karsten førte sin brud ind. Først ind i den nye dagligstue. »Nei, hvor her er koseligt!« Saa ut paa altanen. »Nei, hvor storartet! hvor deiligt! Og her skal vi to bo da, Karsten?«

»Ja, det var nok meningen det,« svarte Karsten glædestraalende.

De gik gjennem værelserne — teppe paa gulvet, en makelig armstol — pianoforte — vakre gardiner og portiérer. »Nei, hvor vakkert du har stelt det for mig, Karsten! Hvor god du er. Men har vi raad til alt dette, du?«

»Mama har spædt til — vi har en god mama, Hjørdis.«

De gik ind i de gamle værelser. »Og her er Nils' rum — og Klaras — stakkars dem. Her har været kjæmpet mangen sjælekamp, Karsten. Disse værelser er viede med lidelse.«

»Og nu skal vi vie dem med lykke.«

»Nils var et herligt menneske. Han var bare syk av retfærdighedstrang.«

»Det bør vi alle være, og saa av kjærlighedstrang.«

»Ja, la' os forsøke at være gode mot menneskene, Karsten. Vil du hjelpe mig?«

Et kys var svaret.

En og tyvende stykke.

Fremmede skygger.

Da den nødvendige gasterering var holdt av stedets honoratiores — thi den norlandske gjestfrihed tillot ikke en saadan leilighed at slippe fra sig —, kunde først de nygifte begynde at nyde sit stille hjemliv.

Og saa begyndte deres virksomhed. I ett punkt kunde Karsten Hoff og hans hustru straks møtes i fuld forstaaelse: i medlidenheden med de smaa og fattige. Som dokter nede i Kristiania havde han altid været de fattiges ven og aldrig kvalt dem for betalingen. Og her fortsatte han.

Og Hjørdis var ikke for ingenting opdragen mellem fangerne i lensmandsarresten og under sin mors vinger. Gavmildhed og medlidenhed med det hjelpeløse laa i hendes natur. Og hun mindedes levende, da hun gik og bar paa lammet, som havde brukket benet, eller da hun stillede sig op paa veien og ropte til alle gamle kaller og kjerringer, som rekede forbi med sække og byldter: »Vil dere ikke komme ind og faa en kop kaffe« — en indbydelse, som altid blev honoreret av hendes eiegode mor.

Hvor nød ikke Hjørdis nu sin vundne frihed! Ingen skoleregler, ingen timelange plagerier i kirken, ingen lange bordbønner og anraabelser om hendes omvendelse, ingen ortodoks belærelse, ingen følelse av at være den tjenende og underordnede, hvis pligt det kun var at lyde.

Nei, fri, fri! Hun selv styrte og stelte, som hun vilde, indrettede sit liv, som hun vilde, talte

ut av sit fulde hjerte, viss paa at finde forstaaelse, om ikke enighed. Og en mand, hvis høieste glæde det var at kunne gjøre hendes liv lykkeligt. Hvor nød de ikke begge de koselige aftenstunder, naar de samledes om lampen og den lunende ovn, og enten hun eller han læste høit og samtalte om det læste. Og hun fulgte med ham paa hans sykebesøk og havde tinget paa at faa være med paa hans baatreiser. Nogen generende lytter eller speider i form av en tjenestepike havde de ikke. En kone kom hver morgen og hjalp Hjørdis med rengjøringen. Matstellet besørgede hun selv.

At se andres nød og sorg bredte jo en og anden gang skygge; men saa mildnedes den ved at se de sykes taknemlige øine, naar dokteren talte opmuntrende ord til dem, og naar Hjørdis bragte med sig en varm, styrkende suppe eller anden mat.

Saa var det en dag senhøstes, at der kom baat efter dokteren. Det var en barselkone, som laa og pintes paa andet døgn, og jordemoren havde sagt, at de maatte sende bud efter dokter straks. Distriktslægen var ikke tilstede, og saa kom de til Karsten Hoff. Hjørdis vilde være med, skjønt hendes mand var lidt ængstelig, da det saa ut til uveir og allerede blæste temmelig sterkt. Det var hele tre mils reise. Men Hjørdis mindte ham kun om hans løfte, at hun skulde faa følge med overalt. Saa tullede han pelsen godt om hende, bar puter ned i baaten og lagede seng for hende paa bunden. Selv tok han plads paa toften ved hendes side.

Karstens spaadom blev desværre sand. Det blev

en svær sjøtur, den værste, han havde været ute i. Det var motvind, saa roningen blev strid, skjønt folkene slet, som skindet skulde gaa av hænderne. Baaten duvede og dukkede som en liten fugl paa brændingerne og slængtes fra bølgetop til bølgetop.

Hjørdis blev forfærdelig sjøsyk. Dødblek laa hun med lukkede øine, og hendes mand stirrede bare ængsteligt paa hende.

Da stod der med ett en blodstrøm ut av hendes mund. Karsten rev op medicinskrinet og talte op nogle draaper. »Passerte vi ikke netop sorenskrivergaarden?« spurgte han folkene.

»Jo, der ligger den.«

»Ro tilbake derind straks, for dette gjelder livet, hvis det gjentar sig.«

Folkene gjorde saa, og ved mændenes hjelp bar Karsten Hjørdis forsigtig ind paa gaarden.

»Lig stille, ikke tal og rør dig saa lidet som muligt, elskede.« hviskede han til hende; »naar du bare faar ro, er det ikke farligt. Jeg kommer indom paa tilbakeveien og skal gi' mine nøiagtige ordrer.«

Sorenskriver Holte selv kom ut barhodet med sin pipe i munden, da han fra vinduet fik se dette forunderlige optog. Han blev i en fart underrettet om, hvad det gjaldt.

Et gjesteværelse blev straks gjort istand, og snart hvilte Hjørdis i en av sorenskrivergaardens bekjendte gode gjestesenge.

Med taarer i øinene skiltes Karsten fra hende. »Aa, at jeg nu skal gaa fra dig, Hjørdis; men jeg *maa*, ser du; det stakkars menneske, som venter mig, kan jo pines ihjel. Jeg kommer igjen,

saasnart jeg kan. Vær nu kjæk og lig stille. Tal ikke, lover du mig det?«

»Tilgiv mig den angst, jeg har voldt dig,« hviskede Hjørdis.

»Nei — nei — der taler du jo. Absolut taushed. Farvel da, paa snarligt gjensyn.« Karsten kyssede hende paa pande og øine og rev sig løs. Folkene havde imidlertid faaet sig en fornøden hvil og styrkedrik i sorenskriverkjøkkenet.

Hjørdis laa alene med lukkede øine i den gode seng. Hvor smakte ikke hvilen. Ingen duving op og ned nu længer eller kamp med sjøsyken.

Da knirkede døren sagte, og ind kom en lang, tynd, sortklædt skikkelse. Hun steg like hen til Hjørdis' seng. Hun var mager og gulblek av ansigt, men ut av det ansigt stirrede et par mørke, melankolske øine paa en. Hun havde fine træk, maatte have været usædvanlig smuk som ung, men om den følsomme mund laa begravet mange aars ensomhed og lidelse. »Jeg er sorenskriverens hustru,« sagde hun stille, »og er nu sat til at passe paa Dem. Stakkars Dem! Nu maa De være taalmodig, saa vil De snart komme Dem. De skal ikke tale til os og vi ikke til Dem, saa lyder Deres mands strenge bud. De kan naa klokkestrengen fra Deres seng, hvis det er noget, De ønsker. Og lig saa ganske stille.« Dermed forsvandt skikkelsen like sagte, som hun var kommet.

Hjørdis laa alene, endnu halvt fortumlet. Hvor taknemlig hun maatte være for saa snart at naa i havn og faa civiliseret pleie. Men hvad skulde dog dette betyde? Hun, som aldrig pleiede at

være sjøsyk paa *baat* — dampskibet med olie- og bifsteklugt var værre. Var det virkelig blodstyrtning, hun havde havt? Et blodkar sprunget i venstre lunge, havde Karsten sagt. Hjørdis lukkede øinene og hengav sig til hvilen. Hun følte ingen smerte nu. Hun drømte om hjemmet og Karsten og stundede bare paa, at han skulde komme igjen.

Den anden dag kom han. Gudskelov, baade konen og barnet var frelste og uten fare nu.

»Men vi, Hjørdis, maa nok finde os i en midlertidig skilsmisse,« lagde han til.

»Hvad siger du?«

»At du maa bli her endnu en 14 dage. Jeg tør ikke resikere at ta' dig hjem straks. Og saa maa vi vente paa en dag, da det er stille veir.«

»Du vil da vel ikke la' mig ligge her alene?«

»Jeg *maa* det, elskede. Husk de syke børn, som venter paa mig hjemme.«

»Jeg troede, det var *mig*, du var gift med, og ikke børnene.«

»Vil du da, jeg skal forsømme min pligt?«

»Din første pligt er mot din kone, er det ikke?«

»Ja se, det kommer an paa,« svarte Karsten spøkende. »Mon ikke arbeidet stundom kan bli det første?«

»Aldrig efter min mening.«

»Og du, som altid formaner mig til at gjøre godt.«

Hjørdis' mine blev med ett saa underlig mørk. »Du faar gjøre, som du vil,« sagde hun studs.

»Jeg kommer naturligvis over og ser til dig, saa ofte jeg kan; men nu maa du være taalmo-

dig. Vi tør ikke behandle dette tilfælde letsindigt. Og med dine baatture faar det være slut.«

»Skal jeg ikke mere faa følge med dig heller nu?«

»Tør ikke, Hjørdis. Der kan staa for meget paa spil.«

Hjørdis laa stille; men skyggen paa hendes ansigt forsvandt ikke. »Som du vil,« sagde hun bare.

Karsten var reist tilbake med skydsen, og Hjørdis laa alene. Husets frue kom, ret som det var, og sat ved hendes seng. Hjørdis havde faaet interesse for hende, skjønt hun ikke just var meget talende.

Hvad var det for gaater, dette bleke, indesluttede ansigt gjemte? Naar hun lydløst gled ind gjennem døren i sin sorte kjole, kunde man tro, det var en aand, som gled ind. Efterhaanden som hun blev mere kjendt med Hjørdis, syntes hun at finde en lise ved at tale med hende.

»De trykkes vel ofte av ensomheden heroppe?« spurgte Hjørdis.

»Om jeg trykkes! — aa ja, man behøver ikke at have boet i ørkenen i 30 aar for at knuges av ensomheden. Tænk Dem at sitte her dage og uker i det rugende vintermørke — alene. Min mand er ute paa tingreiser. Det stormer og hyler fra land og sjø. Jeg vet ikke, om han er levende eller død — ingen kan bære bud i natten. Ute ser man ikke en haand for sig; bare det hvite skum av bølgekammene lyser, og skriket av sjøfugle skræmmer. Man er som levende begravet, lagt ned i en kiste.«

»Men vi har da nordlysene, *de* synes jeg er saa herlige.«

»Disse spillende ildtunger, som suser og hvisler og jager som fredløse aander? — hu, jeg er ræd dem. Der er ikke hvile i dem, de farer om som fordømte.«

»Men saa har De vel meget at bestille i huset? Arbeide adspreder altid.«

»Jeg har intet med husstellet at gjøre. En anden besørger det — en, som kan besørge det bedre. Jeg duger nemlig ikke — har ikke interesse for den slags ting.«

»Men hvad slaar De da tiden ihjel med?«

»Jeg slaar den slet ikke ihjel, den slaar heller mig ihjel. Jeg sitter paa mit værelse bøiet over mit sytøi og stirrer gjennem vinduet ind i mørket og grubler paa alt og ingenting.«

»Men saa smaker det vel godt, naar Deres mand kommer hjem igjen fra reiserne?«

Fruen sat en stund. Hun smilte bittert. »Jeg kan være saa lidet for min mand,« sagde hun endelig. »Jeg er mere til plage for ham end noget andet. Han er en selskabsmand, liker at ha' det muntert og holde gilder. Jeg hater al støi. Jeg taaler ikke at se drukne folk. Og her skal jo altid drikkes og skraales i disse norlandske selskaber. Av den grund følger jeg heller aldrig med ham paa hans reiser.«

»Har De intet barn?«

»Har havt, det døde. Og dermed fik sorgen og savnet magt over mig. Nu er jeg bare en plage for menneskene, og livet en plage for mig. Og nu sitter jeg ogsaa her og plager Dem.«

»Aa, langt fra. Det er saa venligt, at De vil sitte her og snakke med mig. Hvor ønskede jeg ikke, jeg kunde bo nærmere, saa jeg kunde læse

for Dem en og anden gang og adsprede Dem. Vil De ikke komme og besøke mig og se mit nye hjem?«

»Jeg reiser aldrig ut. Er De rigtig lykkelig?«

»Aa, saa ubeskriveligt.«

»Det er deiligt at høre. Bare det nu kan vare. Vogt Dem for at la' ensomheden og tungsindet faa magt over Dem.«

Hjørdis laa og grublede over, hvad hun havde hørt. Stakkars menneske! Hun lignede en syk maake, som sitter forladt paa et isskjær og fryser tommevis ihjel. Og stakkars hendes mand ogsaa, som gik der ensom paa sin vis. Kanske det var grunden, hvorfor han havde slaaet sig paa vild moro?

Sorenskriveren havde ogsaa faaet adgang til Hjørdis nu, da hun var saa bra, at hun fik lov at tale. Han skjemtede med hende og ertede hende for hendes længsel efter manden. Der var noget gemytligt og hyggeligt ved sorenskriver Holte, skjønt ofte lidt braakende. Og dog følte Hjørdis et visst ubehag, naar han kom. Der var noget lystent og slukent i hans blik, naar han saa hendes hvite hals og hans øie gled op under serkeærmet over hendes runde arm. Han saa sanselig og kjøtraa ut.

»Erindrer De, da De sat tildoms over mig, arme synder, da, frøken — nei frue, om forladelse?«

»Nei.«

»Jo, da De kom like fra Deres paradis, lensmandsarresten, og erklærede mig bent i ansigtet, at alle de snille folkene var i arresten og alle de stygge folkene var her hos os.«

»Og havde jeg ikke ret kanske?« spurgte Hjørdis ertende.

»Upaatvivleligt. Og jeg sagde i mit stille sind: trænger jeg en gang til en skriftefader, saa skal jeg sende bud paa Dem, frue.«

»Ja, husk nu paa at gjøre det da,« sagde Hjørdis smilende.

»Det skal jeg. De er den inkarnerede retfærdighed, og den har vi dommere bruk for. Og saa bor De nu ogsaa i retfærdighedshuset efter Nils, har jeg hørt. Men De maa love ikke at skyte mig av bare retfærdighed.«

»Hvis De fortjener det saa.«

»De er farlig. Ja, jeg faar vogte mig for Dem.«

Hjørdis havde sit værelse væg i væg med husholderskens, frøken Barth. Hun havde ikke set hende endnu, thi fruen og pikerne besørgede al opvartning, som Hjørdis trængte. Men hun hørte hende pusle derinde om aftenerne, naar hun klædte av sig. Hendes seng stod paa den anden side av væggen, og der var lydt.

Saa var det en nat, da Hjørdis laa vaaken og længtede efter hjemmet, at hun hørte nogen komme ind ad husholderskens dør og snikende skridt over gulvet. Frøken Barth havde lagt sig for længe siden. Nu vaaknede hun og sagde: »Nei, kommer De nu igjen. Har jeg ikke sagt, jeg vil ikke ha' Dem.«

»De pleier da ikke være saa studs ellers, Else,« svarte stemmen, og Hjørdis hørte, det var skriverens.

»Vet De da ikke, De har gjester, og hun derinde kunde gjerne høre Dem.«

»Aa, hun sover den retfærdiges søvn, og hun hører ikke gjennem væggen.«

»Sig ikke det, her er lydt. Gaa nu med Dem. De kan gaa til det gamle hespetræet Deres ovenpaa, hvis I vil noget.«

»La' hende være i fred, hun er meget for god til mig.«

»Men jeg er ikke for god, mener De? Husker De ikke, jeg sa', at jeg ikke vilde vite av dette maskepi længer, saalænge hun skal være i huset. Send hende avsted til sindssykeanstalten. Der har hun hørt hjemme alt i længere tid.«

»Men De kunde da unde mig lidt kjærlighed som i gamle dage.«

»Uf, I klisne mandfolk, I skal da altid kjæle. Faa Deres huskors avsted først, saa kan vi snakkes ved om tingen. Jeg vil ha' frit hus.«

»Bare denne ene gangen da, Else.«

»Hyss, tal ikke saa høit. Gaa nu med Dem, De maa fryse, saa tyndklædt De er.«

Skriveren tuslede ut, og Hjørdis laa som lamslagen i sengen. *Der* var altsaa sorgen, som nagede og tærte paa den hvite skikkelse, der havde siddet og pillet nervøst paa sengeteppet med de skeletagtige fingre der ved hendes seng. Hjørdis fik ikke sove resten av natten, bare tænkte paa den ulykkelige skriverfrue.

Dagen efter kom Karsten for at se til hende. »Du Karsten, jeg vil hjem straks, enten det er saa eller saa. I dette hus blir jeg ikke en nat til.«

»Hvad er der hændt? Har de været uartige mot dig?«

»Nei — men — ja, jeg skal fortælle dig det

siden. Jeg vil avsted endnu idag, saameget du vet det.«

»Vi maa undersøke brystet først.«

»Brystet er helt lægt, og nu er det desuten stille veir.«

Der blev forundring paa skrivergaarden over det pludselige opbrud. »Kunde De ikke holde Dem i skindet nu længer?« spurgte skriveren ertende. »Aa nei, kjærligheden er en svare magt.«

Hjørdis vendte sig i modbydelighed fra ham. Hun syntes i tanken at se den ynkelige pilot, som stod der tiggende ved husholderskens seng. Hun kunde neppe overtale sig til at ta' ham i haanden. Hun vovede derimot at omfavne skriverfruen, da de skiltes, og takke hende for hendes venlighed. Denne syntes overrasket ved Hjørdis' hjertelighed og sagde bare: »Og saa ønsker jeg Dem fremdeles lykke i Deres ægteskab. Og kommer De nogensinde paa disse kanter, saa se ind til mig.«

Men skriveren saa med den onde samvittigheds mistanke paa Hjørdis. Hendes forandrede ansigtsuttryk undgik ikke hans opmerksomhed.

»Mon hun allikevel har hørt noget?« tænkte han.

Husholdersken stod av nysgjerrighed i døren, da de drog. Hjørdis saa hende. Hun var vakker, en staut, statelig skikkelse, lidt for fyldig, kanske. Men hun saa raa og brutal ut.

En maaned efter fik Hjørdis høre, at skriverfruen var sendt til et sindssykeasyl. Det skulde være efter egen opfordring, lagde rygtet til.

To og tyvende stykke.

Det første uveir i hjemmet.

Hjørdis var atter kommen i sine gamle folder. Og det var velsignet at se sit hjem igjen og føle sig i selskab med en ren mand. Og dog blandede tunge tanker sig ofte i hendes sind, naar hun sat alene. Var det skriverfruens selskab, som havde smittet, eller hvad var det?

Hun syntes ogsaa, at Karsten drog sig mere tilbake til sit studereværelse end før, saa hun ofte maatte kalde ham ind til maaltiderne. Saken var, at den første tids brus og spænding og nyhed var over.

Den eneste trøst og hygge, Karsten før havde havt, bøkerne og hans manuskripter, lokkede ham igjen. Han følte slik tilfredsstillelse og glæde ved at sysle med sin videnskab, nu da han følte sig saa lykkelig ved at have Hjørdis i sin nærhed, kunne faa hvile i hendes arm og se hende, naar han vilde. De havde likesom faaet uttale sig om alle de forskjellige emner, der havde sat deres sind i bevægelse, og tiden var kommen for ham til at nyde det ensformige vaneliv i gjensidig ømhed og tryg tillid.

Ikke saa med Hjørdis. For hende var hans personlige nærvær, hans personlige følelsesutbrud, hans personlige optagethed av hende alt.

Saa var det en aften. Hjørdis havde været nogle dage temmelig alene, da Karsten var kaldt ut paa hyppige sykebesøk. Og da han nu endelig kom ind, nikkede han bare aandsfraværende til hende, kyssede hende i forbifarten og gik like

ind paa sit arbeidsværelse. Der satte han sig straks til at skrive. Det var en avhandling, han holdt paa med.

Da han saa omsider kom ind i dagligstuen, sat Hjørdis der med sit sytøi. Hendes hænder krammede sig nervøst, og hendes mine var formelig truende.

»Jeg troede, du vilde været derinde med det samme,« sagde hun.

»Jeg? Ja, du maa undskylde mig, Hjørdis; men jeg blev kaldt ut midt i en interessant utvikling, ser du. Den surrede i hodet mit, da jeg kom hjem igjen, og maatte forløses.«

»Du burde giftet dig med dine avhandlinger, synes jeg, og ikke med noget levende menneske.«

»Men kjære Hjørdis, hvad skal dette sige?« spurgte Karsten forundret og vilde klappe hende paa skulderen.

Hjørdis vred hans haand av sig. »Bliv mig fra livet!« ropte hun. »Du elsker mig saamæn ikke mere.« Hun reiste sig og kastede sytøiet fra sig paa bordet. Hendes øine brændte, og hun saa formelig ond ut.

»Men Hjørdis — jeg forstaar ikke —«

»Aa nei, du forstaar lidet. Men vet du, hvad jeg har opdaget? Jeg har opdaget, at du ikke er et haar bedre end andre mandfolk. Vi kvinder skal være eders ydmyge, opvartende slaver, der skal dægge og kjæle for eder og føle det som en naade at faa lov til dette. Naar I bare kan faa eders mat i rette tid og eders søvn, og mure eder inde med eders bøker, saa skal vi være fornøiede. Men du vet ikke, hvad kræfter der bor i mig, du. Du hverken ser eller føler andet end dine egne in-

teresser. Du er en topmaalt egoist, du som de andre. Naar du bare faar din vilje, saa kan jeg gjerne sitte alene her i mørkekroken. Du indbilder dig, at jeg er en slik søtmelksmadonna med dueøine og smørete ord, som bare skal kysse din haand, hvorledes du end behandler mig. Men det tar du feil i. Tir ikke frem furien i mig, Karsten, for der er en furie, en tiger, et trold, skal jeg sige dig. Jeg kan bli ond mot dig, vet du det?«

Karsten stod som lynslagen og sønderknust paa gulvet. »Jeg kjender dig ikke igjen,« sagde han stille. »Det er første gang, du har bedrøvet mig.« Han vendte sig og gik ind i sit arbeidsrum igjen. Hjørdis hørte, han dreiede nøkkelen om.

Da han ikke kom tilbake, gik hun hen og bankede paa døren. Der var ganske stille. Hun bankede anden gang.

»Hvad vil du?«

»Kom og spis.«

»Tak, jeg skal ikke ha' mat.«

»Skriver du?«

»Nei.«

»Skal jeg la lampen brænde?«

»Nei, jeg ligger her paa sofaen inat.«

»Hvad bestiller du da?«

»Aa — jeg bare knuser et avgudsbillede.«

Treogtyvendestykke.

Et opgjør.

Da Karsten kom ind næste morgen, saa han rent medtagen ut. Han sagde ikke et ord, ikke

godmorgen engang, sat bare og tittede i avisen, som laa paa bordet, og nippede imellem til kaffen, som Hjørdis havde skjænket. Hjørdis saa ogsaa ut til at have tilbragt en vaaken nat, hendes øine var rødgrædte. Frokosten blev endt i pinlig taushed. Karsten reiste sig og vilde gaa ind paa sit arbeidsværelse igjen. Da sagde Hjørdis: »Du maa tilgi mig min heftighed igaar, Karsten. Jeg mente det ikke saa stygt, som det hørtes.«

»Jeg har intet at tilgi. Du maa jo ha' lov at være dig selv.«

»Jeg vilde saa gjerne, du skulde forstaa mig helt.«

»Har jeg da ikke gjort det?«

»Nei, det sa' jeg dig i brevet, jeg sendte dig den gangen. Du har tænkt for godt om mig, men ogsaa for smaat.«

»Jeg ønsker ikke at se dig anderledes, end jeg har set dig. Det ansigt, du viste mig igaaraftes, var en fremmed kvindes. Jeg kjender hende ikke, og jeg ønsker ikke at kjende hende.«

»Men om nu det ansigt hører med til den virkelige Hjørdis?«

»Saa maa jeg finde mig i det, men jeg elsker det ikke derfor. Jeg har været til begravelse inat, Hjørdis, jeg har begravet en illusion, og det koster paa.«

»Og kan ikke den døde opvækkes igjen?«

»Aldrig, der sker ikke mirakler. Der er kommet noget imellem nu, som ikke var før.«

»Og hvad er det?«

»Det er det første haarde ord. Jeg taaler ikke haarde ord, Hjørdis — ikke av dig. Det dræper noget inde i mig. Jeg indbildte mig, at haarde

ord skulde blive en umulighed mellem os to. Nu har jeg set, at det var en skuffelse.«

»Kan du da ikke glemme dem?«

»Glemme dem maaske, men ikke utslette dem. De har alt gjort sin gjerning, at forbittre og forhærde — de kan ikke tages tilbake. Det er forbandelsen over haarde ord.«

»Men du elsker mig dog, Karsten, gjør du ikke?«

»Jeg kan ikke andet, jeg vil elske dig i al evighed for den, du var.«

»Men ikke for den, jeg er?«

»Jeg haaper ogsaa for den, du er, men det maa jeg lære først. Jeg er endnu saa opreven, at jeg ikke kan se klart. Og nu er der blandet noget nyt ind i vort forhold.«

»Og det er?«

»Frygt, Hjørdis, frygt. Ja, du kan anse mig umandig, men jeg vedkjender mig det allikevel. Jeg var ræd dig igaar, og de øine av staal og is, hvormed du saa paa mig, den vrede og foragt, som laa i dem, de vil ikke mere gaa ut av mit minde. Jeg er ræd for, at de ved hvilkensomhelst leilighed skal komme igjen. Husker du apostelens ord: »Frygt er ikke i kjærligheden; men den fuldkomne kjærlighed driver frygten ut; thi frygt har pine.« — Ja, den har pine, det vet Gud.«

»Jeg var bare saa ræd for, at du ikke skulde holde av mig saa meget som før. Jeg holder saa grenseløst av dig, Karsten, det er min synd. Og likegyldighed taaler jeg ikke.«

»Er jeg da likegyldig, fordi jeg ikke tør forsømme mit arbeide?«

»Nei, men fordi jeg er ræd for, at du kan komme til at elske dit arbeide mere end mig.«

»Men arbeidet maa dog blive det første, Hjørdis. Det er jo for at utfylde sin gjerning, at mensket er kommet til verden.

»Du er kommet til verden for at elske mig. Jeg fordrer av min mand, at han skal se, tænke, handle, alt i lys av min kjærlighed.«

»Det var meget.«

»Jeg sa' dig jo ogsaa, at jeg var fordringsfuld. Jeg tror, vi ser paa kjærligheden med forskjellige øine, Karsten. For dig er den som en bibeskjæftigelse, for mig er den alt.«

»Bibeskjæftigelse? Bliv nu ikke bitter. Men er du da ikke enig med mig i det, at kjærligheden er givet for at fylde os med styrke og glæde til at gjøre vort arbeide i livet, hvad dette saa end monne være.«

»Nei, aldeles ikke. Du vil altsaa ansætte kjærligheden som en anden tjenestepike for at lette under byrden, naar du er forkjørt med arbeide? Fy — agter du ikke kjærligheden større, Karsten? Kjærligheden er et maal i sig selv og ikke noget middel. Den er en Guds representant paa jorden, som derfor skal tilbedes. Den er herskermagten, der utsteder sine befalinger, og livet maa lystre dem. Den skal som solen stige nyfødt op hver morgen. Den trættes aldrig, blir aldrig gammel. Den stiger ung og frisk gjennem døden ind i evigheden.«

»Det er deiligt sagt, Hjørdis; men tror du, livet kan bære slik idealitet? Vil ikke kjærlighedens *former* i alle fald forandres, eftersom man ældes? Og tror du ikke, den gamle mand og den gamle kvinde, som glade sitter sammen ved sin arneild, uten at tale synderlig sammen, nydende hvilen

av at faa være hos hverandre i fred — tror du ikke, de kan elske like inderligt, om de ikke snakker om det eller gir sine følelser luft paa ungdommens vis?»

»Jeg er ræd vaneforholdet.»

»Det er ikke jeg. Jeg elsker den ensformige harmoni, hvor man lever i tryg tillid hos hverandre og nyder stilheden og freden, fjernt fra omverdenens oprivende scener.»

»Du er søt, Karsten, men du maa ikke agere gammel mand før tiden. Du skal være min evig unge elsker, vet du det? Vil du saa kysse mig og ta' troldet ind til dig som før?»

Karsten slog armene om hende og kyssede hende.

Fire og tyvende stykke.

En sund avkjøling og endnu sundere trøst.

Karsten havde, som han altid pleiede, tyet til sin gamle mor og skriftet for hende sin nød og sin kvide. Men han blev yderlig forbauset, da han omsider fik et svar saalydende:

Min dumme, gamle gut!

Gratulerer! gratulerer! Om jeg bare kunde, skulde jeg gjerne været tilstede ved begravelsen. Saa endelig er da begge avgudsbillederne ramlede ned fra sokkelen. Gudskelov! Jeg har længe ventet paa det. For dette, at gaa saaledes rundt

og tilbede hverandre som to pletfrie væsener, det er ikke sundt, livet bærer det ikke. Det faar du vente med, til du blir en engel, gutten min. Saalænge vi er hernede, faar vi finde os i at være skrøpelige mennesker, der kan ha' sine feil nogen hver. Og jeg synes det maatte bli trættende og kjedeligt at leve slik i bare solskin og paa stille sjø bestandig. Himmelen er fuld af skyer, og havet fuldt av bølger. Aaret skifter med vaar og sommer, høst og vinter. Og saaledes skifter ogsaa livet. Det gaar fra varme til kulde, fra stille til blæst. Naar bare grunddypet i os ikke røres — og jeg tror det baade om dig og hende, at I har for dypt vand, til at smaa ubehageligheder og ærgrelser kan oprøre det —, saa glider det nok. Krusninger paa vandet skader ikke. Du skriver høittravende, at du ventede at finde en stille skogsjø, og du stod pludselig ved randen av et krater. Jeg tror ikke, det er saa farligt. Vi er ikke plagede her nord med vulkaner og jordskjelv. Og jeg liker godt, at din valkyrie har lidt krudt i sig og lidt ben i næsen. Ellers vilde du blive for lat og stivne i dine gamle ungkarlsvaner. Du kan ha' godt av, at hun pirrer lidt i dig imellem. Du faar huske paa, at et levende menneske er lidt mere end en indbunden bok og har mere krav paa dig end et manuskript om en vrikket arm eller en forkjert blindtarm.

Og at hun denne gang viste sig lidt krakilsk, samt at hun blev saa syk paa baaten, det har nok sin naturlige rigtighed. Men du ser og aner ingenting som sædvanlig. Skjønner du da ikke, du min gamle, naive gut, at du formodentlig skal ha' en livsarving? Og i den tilstand er unge kvin-

der gjerne lidt pirrelige og ute av sit daglige lag. Gjør nu ikke en »haupt- og statsaffaire« av dette og føl dig krænket i sjælen. Tag du mot din Hjørdis, som hun er, og tak Gud, fordi du har hende. Man bør ikke linjere streker for folk efter linjaler og føle sig fornærmet, naar de gaar lidt utenfor herrens behagelige streker. Og la' mig saa snart høre, om din gamle mor har tat feil eller ei. Og vær saa du god mot din Hjørdis. Behandl hende med forsigtighed. Og husk paa, at nu, da du er gift, har du ikke bare at fordre og at nyde, men ogsaa at give. Du har ansvar ogsaa for hende.

Ja, saa farvel da, min dyrebare gut. Nu har du faaet lidt skjend istedetfor trøst av din ugudelige gamle Mosse, men det har du bare godt av. Og du vet jo, at alt, din gamle mama gjør, skriver sig bare av kjærlighed til denne barnegut, som aldrig vil bli gammel og verdensklok — gudskelov.

Hils saa Hjørdis hjerteligt fra mig og vær glad som før.

Din mama.

Da Karsten havde læst dette brev, sat han først som forstenet. Saa sprang han op med det aapne brev i haanden og rakte det til Hjørdis med tindrende øine. Han sat ved siden og iagttok hende, mens hun læste.

»Er det sandt, Hjørdis?«

»Hvilket?«

»Ja, læs nu bare ut.«

Hjørdis saa paa ham smilende. »Tror du det?«

»Jeg vet ikke. Hvorfor har du ikke sagt noget?«

»Fordi jeg vilde, du skulde se det selv og spørge.«

»Aa, Hjørdis, tilgiv mig, om jeg har været haard mot dig.«

Han knugede hende til sig. »Og vi holder av hverandre som før. Ikke sandt?«

»Ikke holder av, men elsker hverandre. Jeg kan ialfald borge for mig. Jeg vet ikke, hvorledes *du* har det,« svarte Hjørdis ertende.

Karsten svarte med at kysse hende, lægge hendes hode ind til sig og klappe hendes kind.

»Og du har en morsom og søt gammel mor, Karsten. Hende tror jeg, jeg vilde like godt.«

Femogtyvende stykke.

Moderlykke.

Hjørdis laa med en liten søn i armen, og hendes og Karstens glæde var ubeskrivelig. Hun havde været meget syk, men nu var alt glemt. Det dypeste i hendes væsen, hendes moderlighed, hendes trang til at tage sig av det hjelpeløse, havde nu fundet det herligste utløp. Hun maatte, ret som det var, kikke ned paa det lille ansigt der i vuggen for at forvisse sig om, at det virkelig var saa, at hendes og hans barn hvilte der hos hende. Var det saaledes at være mor? Det var en salighed, hun ikke kunde begripe eller forklare. Naturen var dog guddommelig barmhjertig. Det, som ellers vilde været en utaalelig byrde, det blev til en kjær nydelse, naar det var dette lille barn, som krævede det. Smerten, naar den lille slukhals bet i den saare brystvorte, slap og bet

igjen, de vaakne nætter, hvor hun time paa time maatte gaa og bysse ham, til armene næsten dovnede, angsten, naar han manglede noget og ikke kunde trøstes hverken ved bryst eller byss — aa, hun vilde ikke have undværet det, hun vilde ikke bytte det bort for noget i verden. Naar saa barnet smilte med sine tandløse kjæver eller begyndte med sin kurrende pluddren, var al møde glemt. Hvilken sang var vel i mors øre saa søt som disse vaaknende lyd? Og mon nogen unge i verden havde saa runde kinder og saa søte øine og saa rød en mund som hendes lille vidunder?

Hvor drømte hun ikke, hvor byggede hun ikke planer, naar hun sat ved vuggen og smilende kek paa det vesle menneskefrø, som laa der og var betroet hende, var en gave til hende og til ham. Det blev ikke længer saa utaalelig umuligt, naar Karsten nu blev hentet ut paa dokterbesøk. Hun havde selskab, hun var ikke saa nagende ensom. Der var ingen, som kunde fordrive tiden saa behageligt for hende som denne vesle pratmakeren. Han og mama forstod hverandre de. Og de utvekslede dypsindige tanker om baade koen og sauen og grisen og kattepusen. Og gutten var intelligent — der var ikke tvivl om det —, betydelig intelligent ovenikjøpet.

Og at se paa Karstens lykkelige ansigt, naar han kom hjem fra sine reiser eller overvandt sig til at avbryte en sætning i sine elskede avhandlinger, hver gang der kom et kvæk fra denne vesle sjæl — ja, det var penge værdt.

»Jeg tror minsanten, at du har fundet en, du

elsker høiere end dine manuskripter,« sagde Hjørdis ertende. »Ja, for *mig* er det ikke.«

»Begynder du nu igjen? fy dig!« svarte bare Karsten leende og kyssede hende.

En aften, da Karsten som sædvanligt arbeidede paa kontoret, hørte han en jublende sang trille gjennem hele huset. Det var Hjørdis, som spillede og sang. Karsten reiste sig og la' øret til døren:

Himmelhoch jauchzend,
zum Tode betrübt,
glücklich allein
ist die Seele, die liebt,

klang derindefra. Han havde aldrig før hørt en slik vild jubel i Hjørdis' sang. Han aapnede døren stille, listede sig bak hende, bøiede hendes hode bakover og kyssede hende paa øine, paa kinder, paa mund. »Aa, Hjørdis! Hjørdis! hvor jeg elsker dig!«

»Nei, maatte *du* ogsaa sige det engang.«

»Du vet, jeg mener det, om jeg ikke siger det — jeg kan ikke saa med at sige sligt bestandig — jeg er flau for det, ja det er sandt.«

»Og jeg trænger, at du siger mig det dag efter dag og mange gange paa dagen, derfor plager jeg dig.« Og Hjørdis gjengjeldte hans kjærtegn. »Er vi ikke lykkelige, Karsten? og er ikke livet deiligt?«

»Jo, det er deiligt, du og lillegut gjør det deiligt. Men nu skal du synge mere for mig, Hjørdis; du har aldrig sunget som iaften, det var som hele din sjæl fløt ut i sangen.«

»Det gjorde den ogsaa. Ja, nu skal jeg synge

— jeg er saa oplagt iaften. Men paa ett vilkaar. Du skal ikke liste dig ind i mørkekroken igjen.«

»Er det kontoret, du døper saa? Nei, nu lukker vi skrivemappen og lægger laaget paa blækhuset.«

»Og blæser lampen ut.« Og som en vind var Hjørdis inde og slukkede lampen. »Sæt dig saa i lænestolen, Karsten, saa skal jeg synge min yndlingssang for dig. Ja, jeg liker Heine, du.« Og Hjørdis sang:

Du liegst mir so gern im Arme,
du liegst mir am Herzen so gern,
ich bin dein ganzer Himmel,
du bist mein liebster Stern.

Tief unter uns da wimmelt
das närrische Menschengeschlecht,
sie schreien und wüthen und schelten,
und haben alle Recht.

Sie klingeln mit ihren Kappen
und zanken ohne Grund,
mit ihren Kolben schlagen
sie sich die Köpfe wund.

Wie glücklich sind wir beide,
dass wir von ihnen so fern,
du birgst in deinem Himmel
das Haupt, mein liebster Stern.

Hjørdis sat en stund stille, efterat sidste tone var hendøet. Hun havde taarer i øinene. Saa vendte hun sig til Karsten. »Kryp nu op i sofaen til mig, saa skal vi holde skumring, og saa skal stjernen gjemme sit hode i sin himmel.«

Seks og tyvende stykke.

Lynslaget. Et glædeligt gjensyn.

Hvor længe varer en jordisk menneskelykke? Den er som et vindpust, som farer hen, som en stjerne, der slukner.

En dag, da Karsten kom hjem fra et flere dages sykebesøk, studsede han ved, at ingen tok imot ham paa bryggen. Ellers pleiede Hjørdis speide langveisfra efter baaten og staa og vinke paa bryggen, naar han kom. Nu var alt tomt og stille. Karsten rev op døren til sovekamret, han var endnu i fulde reiseklær. Der sat Hjørdis ved vuggen, stiv som en støtte, og stirrede. Hun var klædt i sin sorte kjole og var blek som døden. Hun vendte sig ikke, da han kom, hun syntes ikke at høre noget. Endelig dreiede hun hodet. »Han er død, Karsten,« sagde hun, men reiste sig ikke.

»Gud i himmelen! hvad er der hændt?« Og Karsten sank ned ved vuggen, hvor hans prægtige, friske lille gut nu laa stiv og blek.

»Difteritis — det tok bare to dage, saa var det forbi.«

»Men var ikke lægen her?«

»Hans far var ute hos andre, han har ikke tid til at vaake over sin lille gut.«

»Aa, Hjørdis, Hjørdis, kan du nænne at bebreide mig. Jeg maa jo gaa, naar jeg hentes. Og gutten var jo saa frisk som en fisk, da jeg reiste. Var da ikke distriktslægen tilstede?«

»Jo, han kom og forsøkte, men kunde intet gjøre. Havde du været her, var gutten kanske reddet.«

Karsten svarte ikke, men han brast ut i hulken og gjemte sit ansigt ved brystet hos det lille lik.

»Lykkelig du, som kan faa graate,« kom det fra Hjørdis. »Jeg er som sten og is. Jeg er ræd for at miste forstanden.«

Karsten laa stille. Der gik endnu som rykninger gjennem hans legeme, saa blev han rolig. Han reiste sig og sagde sagtmodig: »Vi maa finde os i det uundgaaelige, Hjørdis. Guds vilje er uransagelig.«

»Kom ikke med de fortærskede talemaater til mig,« ropte Hjørdis heftig, reiste sig fra stolen og skridtede op og ned ad gulvet. »Guds vilje!« — er du blit en Elias Myrvold? Tror du, Gud gaar rundt og slaar smaabørn ihjel?«

»Nei, men Hjørdis da!«

»Ja, jeg taaler ikke prek nu — det vamler mig. Havde Gud noget med dette at gjøre, vilde jeg anklage, hate ham. Men hvor livet er ubarmhjertigt, Karsten! Mødres bønner og taarer — smaabørns skrik og smerte — hvad bryr det sig om det? Bare tramper ned og haanler bakefter.«

»Men der maa dog være en mening i alt?«

»Finder du nogen mening i, at veslegut tages fra os? Hvad ondt havde han gjort? Hvad ondt har vi gjort, at vort paradis skal forvandles til en ørken? Jeg forstaar ikke slik Gud og slike Guds love. Det er som skjebnen ligger paa lur for at stjæle lykken fra os mennesker, glæder sig i at røve fra os det uundværligste.«

»La' ikke sorgen faa bugt over dig, Hjørdis,« sagde Karsten og fangede hende ind i sine arme.

Hjørdis skjøv ham fra sig og rev sig løs. »La'

mig være, jeg kan ikke staa, men maa faa lov at gaa. Jeg blir ond paa dette, Karsten.»

Karsten svarte ikke.

»At tænke paa, at her skal jeg nu sitte dag og nat alene — ja, for du reiser naturligvis fra mig som ellers — sitte her i mørketiden, mens det regner og tuter om huset. Aa, hvor jeg forstaar skriverfruen. Det bærer kanske til sindssykeanstalten med mig og.»

Hjørdis stod lidt. Saa grep hun Karsten med begge hænder i skuldrene og rystede ham. »Giv mig et barn igjen, Karsten, jeg lever ikke uten.« Og hendes øine brændte, saa Karsten blev rent bange. Han søkte at trøste hende med milde ord, men forgjæves. Saa lot han hende rase ut al sin smerte og trods, mens han tok sin tilflugt til sin lille bleke, kolde gut i vuggen.

Da begravelsen var over, kom Hjørdis mere til sig selv. Men hun var bleven saa stille. Karsten søkte at være om hende saa meget som muligt med varsom omhu og at undgaa at forarge hende med sine yttringer. Han fik hende med sig paa lange spadserture, han opfriskede minder fra sine reiser og fra sine oplevelser i Kristiania. Han vilde overtale hende til at gaa paa sykebesøk med ham som i gamle dage; men hun rystede paa hodet. »Jeg kan ikke trøste andre, naar jeg selv er utrøstelig,« sagde hun.

Naboernes ømme deltagelse rørte hende; de vidste ikke, hvad godt de skulde gjøre hende. De sendte hende blomster og foræringer og bad hende i selskaber. De anede ikke, hvor disse selskaber, som hun maatte pines med at gaa i, plagede hende.

Pianofortet rørte hun ikke. Hun fik taarer i øinene, bare hun rørte ved tangenterne. Hun mindedes de sæle stunder, da hun spillede, og barnet laa ved siden i sin vugge og pluddrede. Hvor slikt et lidet væsen kunde suge sig fast med alle rottrevler til ens tilværelse!

Og ukerne og maanederne gik, og vinteren stundede til. Hjørdis gruede sig for vinteren, for kulden og ensomheden. Karsten var jo borte flere dage ad gangen som før. Han var ogsaa bleven mere indesluttet, drog sig tiere tilbake til sit hi og sat og læste og skrev. Nu havde han ikke nogen barnestemme, som lokkede ham ut.

Da bankede det en dag paa døren, og ind traadte en vakker, forholdsvis ung mand med skjæg. Han kom smilende mot Hjørdis, som sat alene i dagligstuen. »Kjender De mig igjen?«

»Von Auer! Nei, er det virkelig Dem?«

»Som De ser. Jeg lovede jo at komme igjen om nogle aar, og her er jeg.«

»Men her er meget forandret.«

»Jeg hører det. Sorgen sparer ingen.«

»Og De har ikke glemt mig og Norland?«

»Hverken Dem eller Norland. Men De har brudt Deres løfte.«

»Jeg? Hvilket?«

»Jo, husker De ikke den dag, De lo en hoverende latter, fordi jeg kunde tro, at De nogensinde kunde blive forelsket? Og saa narrede De mig, og gik ovenikjøpet hen og giftede Dem.«

Hjørdis smilte. »Ja, man kjender lidet sig selv. Og saa kommer et øieblik og vender op og ned paa hele ens tilværelse. Er ikke dette forunderligt? Forelskelse er som en besættelse.«

»Det har De vist ret i, frue. Og det er ikke let at faa aanderne drevne ut.«

»*Vil* man da utdrive dem?«

»*Ofte*, tænker jeg, naar de kun volder smerte.«

»Kjærlighed volder altid smerte, men ogsaa altid glæde. Er det ikke underligt, at de to følelser kan gaa i ett og huses sammen.«

»Ja, kan de egentlig det?«

»Ja, jeg gaar altid i angst for min mand, at der skal tilstøte ham noget, at han skal kjølne i sin elskov, at jeg skal komme til at saare ham. Aa, der er mange maater at pine sig paa. Og dog er det slik uendelig glæde at vite, at man eier helt et andet væsen, at man fyldes av ham, gaar op i ham, er uadskillelig fra ham.«

»Elsker De Deres mand saaledes?«

»Hvorledes skulde jeg ellers elske ham?«

»Nei. Men det er just ikke det indtryk, man faar av de moderne ægteskaber.«

»Hvorledes er da de?«

»Aa, man fornøier sig med hverandre en stund, saa ærgrer man hverandre, piner livet av hverandre, og saa rømmer man fra hverandre til en anden for at fortsætte paa samme vis der.«

»En nydelig beskrivelse!«

»Kjender De ikke det tyske vers:

> Mein Herz ist wie ein Taubenhaus,
> die eine fliegt ein und die andere aus.

Troskab er en faktor, man ikke længer regner med, frue. Den hører til de gammeldagse egenskaber.

»Gudskelov, at jeg er gammeldags da. Skjønt jeg plager ogsaa min mand.«

»Gjør De?«

»Jo, jeg vil, han skal elske mig over alle ting, aldrig bli kjed av mig, altid være sammen med mig.«

»Det sidste kan jo bli vanskeligt nok, især for en dokter. Forresten var der vist mangen en, som kunde ønske det slags plageri som sit livs høieste lykke.«

»Tror De? Men nu glæder jeg mig til at vise Dem min mand. De maa bli gode venner med ham. Han er den reneste og nobleste aand, jeg nogensinde har drømt om. — Bor De paa Deres gamle sted?«

»Hos handelsmanden. Jeg vilde se Norland i vinterdragt. Forrige gang var det sommerdragten, jeg fik se. De kan tro, mine malerier fra Norland har gjort lykke i Tyskland. Jeg sendte dem til flere utstillinger og vandt prisen for dem. Og Deres billede — De husker skitsen, jeg tok av Dem, den, som De gjorde Dem saa lystig over — den komponerte jeg om til et stort billede, og det blev kjøpt av nationalmuseet i Berlin. Der kan De nu reise og se Dem.«

»Virkelig, det var morsomt. Og De blir her en tid?«

»I alle fald en del av vinteren. Men De tør vel ikke streife om med mig som forrige gang?«

»Tør nok, men kan ikke. Jeg har jo mit hus at passe. Og tænk, jeg er begyndt at bli sjøsyk, taaler ikke baat længer.« Og Hjørdis fortalte om blodstyrtningen.

»Hvor det var ilde! Men her paa øen vil De da sommetider følge mig?«

»Hjertens gjerne; men De finder ikke Deres vilde rype igjen. Nu er vingerne klippede.«

»Jeg har hørt om det. Stakkars Dem! Slik sorg sætter merke, det forstaar jeg nok.«

»Men saa maa *De* komme des tiere til os. Vi har pianoforte, som De ser. Og det vil glæde min mand saa at faa tale med Dem. Og det var saa gildt at se Dem igjen. Jeg trængte netop saa til en ven.«

»Har De da intet selskab her?«

Hjørdis trak paa skuldrene. »Snille og velmente — det er alt, man kan sige.«

Hjørdis rakte ham sin haand, og von Auer maatte love at spise til middag hos dem næste dag. Da vilde Karsten være hjemkommen.

Dette uventede besøk av den tyske maler blev til en ren velsignelse for Hjørdis. Hun nød omgangen med et virkelig dannet menneske med fin takt; hans samtaler og fortællinger rev hende ut av hendes grublerier, av hendes sykelige, idelige svingen om den døde gut. Hun følte, hun endnu ikke var færdig med livet.

Karsten Hoff følte sig ogsaa tiltrukken av den livlige kunstner, som bragte et pust av Europa ind i deres stille dagligstue. Og han glædede sig paa Hjørdis' vegne over, at denne havde fundet en, som tok hendes interesse fangen. Maleren vankede snart som en huskat ut og ind der i huset og var ofte paa streiftog med Hjørdis flere dage paa rad, naar dokteren var ute paa reiser.

En dag spurgte Hjørdis, da Karsten og hun var alene: »Du Karsten, falder det dig aldrig ind at blive jaloux?«

Karsten slog ut i en hjertelig latter. »Nei, vet du hvad, Hjørdis. Du vilde kanske ønske det?«

»Ja, for saa vidste jeg sikkert, at du elskede mig.«

»Og det vet du ikke ellers?«

»Ikke altid.«

»Og saa vil du friske op i kjærligheden med lidt forargelse og jalousi? Du er en underlig skrue, Hjørdis.«

»Synes du, det er saa underligt?«

»Ja, vet du hvad. Jalousi mellem ægtefolk, som virkelig holder av hverandre, er noget av det uværdigste, jeg vet. Det er jo bare et uttryk for, at de mistvivler om hverandre.«

»Kan du da aldrig mistvivle om mig?«

»Aldrig. Skulde jeg kunne det, naar jeg kjender og elsker dig?«

»Men man hører dog om utro ægtefolk.«

»Hvor du snakker, Hjørdis. Om en engel fra himmelen vilde fortælle mig, at du f. eks. var mig utro — jeg vilde sætte mit hode i pant paa, at det ikke var sandt.«

»Du er søt, Karsten, men du er dum,« sagde Hjørdis og slog armene om halsen paa ham. »Aa nei, paa mig kan du nok være tryg, vennen min, jeg sitter altfor fast bunden. Men du kunde gjerne være lidt jaloux, saa elsked du mig lidt heftigere.«

»Du synes, jeg er for tam, hvad? Vil heller ha trubaduren, som synger utenfor dit vindu? Jeg er ræd, jeg gamle mand tok mig mindre godt ut som trubadur.«

»Gamle mand! Der har vi det. Du faar ikke lov at være gammel, hører du.«

»Men mit graa haar sladdrer.«

»Taler du saa, rykker jeg alle graa haar ut.«

»Au — au — er du gal?« — Og Karsten værgede sig.

»Du har altsaa intet mot, at jeg streifer om med von Auer?«

»Ikke det mindste.«

»Vet du, at han engang har friet til mig?«

»Jeg tror, du fortalte mig det engang.«

»Han elsker mig endnu.«

»Gjør han det?«

»Ja, han sa' det en dag til mig.«

»Du er nok en ertekrok idag, Hjørdis. Jeg finder, det er rimeligt, at han ikke kan glemme dig, naar han engang har elsket dig. Hvem kan vel det? Men jeg vet og, at han er for nobel en mand til at misbruke din og min tillid.«

»Nei, jeg maa opgi at faa dig jaloux,« sagde Hjørdis med et skjelmsk sukk. »Og du kan ogsaa være fuldkommen tryg baade paa ham og mig. Giv mig saa en kyss, Karsten.«

Da vaaren kom, reiste von Auer. Det var med tungt hjerte, han forlot Hjørdis. Men han kunde da tage den bevidsthed med sig, at han havde hjulpet hende over den tyngste tid av hendes liv, men ogsaa fyldt hende med utlængsel.

Og nu kom sommeren med sol og liv og færdsel i alle vike og fjorde.

Syv og tyvende stykke.

Huslig diskussion.

Karsten Hoff havde atter optaget sin virksomhed med møter, hvor han talte om alt mellem himmel og jord. Hans taler var ofte religiøse, det vil sige, de søkte at betone, at det var den indre vekst i mennesket, det kom an paa, ikke de ydre ceremonier. Der var jo sammenstimlen av store masser der paa handelsstedet til sine tider, naar enten fiskeflaaten samlede sig der eller laa veirfast, eller naar fisketyngden seg ind der i nærheden. Da var rorboderne ganske pakkede med folk. De kokte sin mat, spiste og sov og stelte med sine fiskeredskaber derinde, saa der var en blandet aroma av dampende klær og sved og tjære og fiskelever og simpel tobak. Men Karsten Hoff var saa ivrig i tjenesten, at han oversaa disse ubehageligheder.

Værre var det med Hjørdis. Det var ikke bare hendes lugteredskaber, som blev anfegtede, men hun følte sig uvel mellem den saa ofte raa og uvidende mængde.

En dag talte hun ut med Karsten om dette. »Tror du nu, du utretter noget godt med dine anstrengelser, Karsten?«

»Troede jeg ikke det, holdt jeg ikke møterne.«

»Men der skal dog en viss modenhed til at tage imot. Skal der ikke?«

»Den modenhed har hvert menneske med sund sans. Man faar ikke lægge foredragene høiere, end folk begriper dem.«

»Men saken er, det er saa vanskeligt at sætte sig ind i, hvad de begriper eller ei. Vi har ikke deres forutsætninger. Og tror du ikke, disse taler ofte bringer tankeforstyrrelse istedetfor klarhed?«

»Det er muligt. Men om blot en eneste sjæl vokser ved dem, vilde de ikke være forgjæves.«

»Du er og blir en idealist. Bare du ikke blir saart skuffet, Karsten. Det er du for god til. Jeg mener, man faar se sine folk an og ikke by dem andet, end hvad deres aandelige mave kan fordøie. Det nytter ikke at komme til dem med Platons idélære eller Shakespeares tragedier.«

»Har jeg da gjort det? Er du bleven aristokrat, Hjørdis?«

»Jeg er ikke mere aristokrat, end jeg altid har været. Alle mennesker bør være aandsaristokrater, være taknemlige for sin egen dannelse og søke omgang derefter. Man maa ikke ophæve grænserne.«

»Der skal ingen uoverstigelige grænser trækkes op, ellers blev jo al vekst umulig. Man skal jo forsøke at drage menneskene op over deres lave grænser.«

»Ganske rigtigt. Derfor faar man, til at begynde med, søke dem, hvor de hører hjemme.«

»Men det gjør jeg ikke paa mine foredrag, mener du?«

»I din sfære er de som regel ikke hjemme. Dine foredrag er for fine til dem, trods det, at du taler utrolig greit. Men jeg er bange for, at de tar dine taler mere som en underholdning. Ordene glider av dem som vandet av gaasen, de suges ikke ind og danner deres karakter.«

»Ja, hvorav vet du nu det? Skulde man altid

sitte med den tvivl, at man intet utrettede, saa fik man jo aldrig forsøkt, saa blev intet gjort.«

»Jeg slutter bare av, hvad jeg ser, Karsten. Den ene dag hører de om herligheden og fordelen av at leve et rent liv, og saa ser jeg dem dagen efter rave drukne omkring, bande og snakke liderligt. Da synes jeg synd i dig. Du er for god til at slite dig ut for disse mennesker.«

»Hvor mange av de frø, som naturen utstrør med rund haand, spirer op igjen, tror du? Et av millionen — de andre trakkes ned eller ætes op av fugle og dyr. Skulde naturen derfor holde op med at saa? Aa nei, det gjelder at strø ut og atter strø ut det bedste man kan. Du vet aldrig, om ikke ett frø i alle fald har fæstet sig.«

Hjørdis lagde armene om sin mands hals og saa ham ind i øinene. »Vet du, at du er en søt gut, Karsten, og at jeg er forfærdelig glad i dig. Og nu vil jeg gaa med dig paa Læstadianermøtet, er jeg ikke saa snil?«

»Ja, det er sandt, det er jo imorgen. De havde tinget salen i forveien, saa jeg maatte give slip paa mit møte. Det blir interessant at se, hvad de farer med.«

Otte og tyvende stykke.

Læstadianermøtet.

Sekter, som kan sætte fantasien og følelsen i oprør, finder ofte indgang i Norland, selv om de kan synes andre noksaa vanvittige. Saaledes havde

der utbredt sig i fjordene og paa øerne en bevægelse, der kaldte sig den læstadianske, men som havde utartet forfærdeligt fra den oprindelige læstadianske bodsprediken. Denne utvekst udmerkede sig ved sin »tale i tunger« og ved sin skiddenfærdighed. En var utstødt av forsamlingen, fordi han havde klippet sit haar, en anden fordi han havde vist sig med et rødt skjerf. Man skulde nemlig frasige sig al denne verdens forfængelighed. De havde utvalgt tre mænd til sine forstandere, og disse kaldte sig Gud Fader, Gud Søn og Gud den Helligaand. De havde faaet kald fra det høie, forsikkrede de, baade til at tale og meddele syndsforladelse, og uten deres formidling var ikke frelsen mulig. De bestaltede statskirkeprester var især en torn i øiet paa disse læsere. I parabelen om den forlorne søn utlagde de masken, som svinene aat, til at betyde presternes prediken.

Da Karsten med sin hustru traadte ind, var bænkene allerede næsten fuldt besatte. Det var samme sal, hvor det mindeværdige skuespil var opført den berømmelige dag, da dampskibet første gang kom til Viken, den dag, da Hjørdis første gang havde været paa voksent bal.

Men nu var scenen en ganske anden. Istedetfor de halvfulde, glade middagsgjester sat der nu en flok lurvede mænd og kvinder med filtret, uredet haar, og ombølget av en lugt av gammelt, uvasket tøi, fisk, vaate skindklær og transmurte lærstøvler. Under hullet i taket, hvor lysekronen hang, var nu ophængt en uhyre skindfeld, der var utspilet efter dens fire hjørner og fastholdt ved trinser, saa den kunde heises op

og ned. Under den var gulvet frit. Paa forhøiningen, hvor den lystige fader havde improviseret, og de fornærmede forlovede næsten ædt hverandre, sat nu treenigheden paa stole, færdig at meddele syndsforladelse til alle, som rørtes av aanden og bekjendte.

Gudstjenesten var begyndt. En ensformig, tung salme sivede ut over forsamlingen. Gud Fader forsøkte at læse en tekst av Bibelen; men den kunst var han ikke synderlig dreven i, saa det bare gik kummerligt. Men des lettere gled det, da han havde frigjort sig fra bokens træld om. Da randt ordene fra ham som erter av en sæk, han rystede sin lange manke, og øinene glødede. Der begyndte alt at fare rykninger gjennem nogle av forsamlingen, andre begyndte at utstøde underlige lyd som en hunds gjøen.

Saa reiste en sig op og ropte: »Gud Fader være takk! Lover alle Gud, fordi han sendte os en frelser!«

Et glædeshyl, som skulde betyde amen, svarte. Og nu var ikke forsamlingen at holde i ro paa bænkene længer. De rystede sig, nogle gret, andre lo, nogle slog hænderne sammen og dansede rundt, andre talte, andre rokkede og slingrede som drukne. Og over dem lød predikantens røst: »Se, nu gaar det godt, nu har sjælen faaet sin frihed, nu er den sluppen løs av djævelens snare. Se, nu faar naadens spurve kviddre i grenene paa livsens træ.«

Da kom en gammel kall ravende og halvt hylende. Han hængte sig om halsen paa Gud Fader, bekjendte de grueligste ting og bad om syndsforladelse. Og Gud Fader lagde hænderne paa ham

og sagde: »Siden du har bekjendt, er alle dine synder nedsænkede som i havets dyp. Du er fri!«

Og manden begyndte at danse og hænge sig om halsen paa de andre. Og nu var det, som der var gaaet hul paa en sandsæk. De kom rendende unge og gamle, kvinder og mænd, hængte sig om halsen paa hverandre og kappedes om at bekjende. Og de generede sig ikke: En havde ligget med sin tjenestepike, en havde stjaalet fra sin husbond, en havde voldtat en pike paa markedet, en havde løiet og bedraget, drukket og turet. Og baade Gud Søn og den Helligaand fik det travelt med at tilsige syndsforladelse til alle disse svarte faar. Men alle de frigjorte sjæle de hoppede og dansede og javlede i munden paa hverandre. Og der var en laat og larm, som var uten beskrivelse.

Men da nu forretningen gik av sig selv, tok Gud Fader frem sin snadde, tok sig en røk, og drev ut for at faa lidt frisk luft. Da han kom ind igjen, gik hele gulvet som i bølger. De slog ut med armene og ropte uforstaaelige lyd, de grep hverandre i skuldrene og dansede rundt, de omfavnede og kyssede hverandre og hujede av fryd. Nogle rullede om paa gulvet, og fraaden stod om deres mund. Der blev flere og flere av dem, snart saa det ut, som om hele gulvet bestod av bugtende og vridende menneskelegemer. Da sænkede, som med et usynligt tegn, skindfelden sig langsomt ned fra taket og skjulte den stønnende og leende, ekstatisk hylende hob. Den hellige aands vingeslag havde sænket sig over dem. —

»Lad os gaa! lad os gaa! jeg holder det ikke

længer ut,« hviskede Hjørdis til Karsten. De banede sig vei mellem bænkene og indaandede atter med et lettelsens sukk den friske luft. Hjørdis trykkede sig ind til Karstens arm og rent skalv. De var ikke istand til at sige noget paa hele hjemveien. Rent fortumlede kom de hjem.

Da de atter stod i sin fredelige stue, sagde Karsten: »Det var modbydeligt! slikt tænkte jeg mig dog ikke muligt.«

»Ja, var det ikke? Jeg er ganske kvalm. Og dette skal være religion, og dette skal være mennesker. Aa fy, aa fy! Og saa du ikke mange av de selvsamme, som sat og gret over din tale forrige gang, nu danse og kravle under skindfelden? Hvordan er slike mennesker beskafne?«

»Ja, du kan saa sige, Hjørdis,« sagde Karsten. »De er som havets bølger, drives om og koker ved den første vind. Deres hele væsen er skiftende følelsesbølger. Og det, som river i halsen, sætter dem sterkest i bevægelse.«

»Ja, brændevin, vild dans, prygl og evigt helvede er det, som passer for dem,« avbrøt Hjørdis. »Derfor begynder jeg at tro, at ortodoksien, hvis hoveddogme jo er det evige helvede og skræmselen, endnu ikke har utspillet sin rolle.«

»Aa nei, det er det *sterke*, masserne bøier sig for, ikke det *sande*. Du har nok altfor meget ret i det, Hjørdis.«

»Det er vellysten, som ligger i helvedesfantasien, som lokker dem. Dette, at bringes til at skjelve i rædsel, at piskes med flammende svøper, at høre hylene, mens luerne spraker om de fordømte, at høre dette: aldrig, aldrig kommer du ut! — det sætter deres kolde blod i kok, det brin-

ger deres nerver til at sittre, det river dem helt ut av deres daglige tænkning, det staar i pakt med naturrædslerne her nord. Hvad champagne er for rikmanden, det er helvedesprekenen for den sløve almue. Forstaar du saa, hvorfor jeg sagde, at dine taler var for gode til dem. Der er et gammelt godt ord av det nye testamente: »Du skal ikke kaste perler for svin.«

Karsten smilte lidt vemodigt. »Du faar først bevise, at de *alle* er svin,« sagde han og klappede Hjørdis paa kinden.

»Men nu vil jeg synge for mig og bortjage disse væmmelige syner og scener.« Og Hjørdis sang sin yndlingssang: »Du liegst mir so gern in Arme.«

Og der sænkede sig atter stilhed og lys om de to.

Niogtyvende stykke.

Et skriftemaal.

Og dagene gik i jevn ensformighed. Karsten reiste paa sine sykebesøk og holdt sine møter, dog ikke saa hyppigt som før. Erfaringen med Læstadianeraftenen havde kjølet hans iver lidt. Hans foredrag dreiede sig ogsaa nu mere om fiskerens daglige bedrift, og hvad som kunde lette denne. Og Hjørdis søkte at samle en dag om uken stedets unge kvinder, undervise dem i haandarbeide og i spinding, i hvilken hun var mester, og saa læse høit for dem morsomme historier. Hun mindedes derved spindestuen hjemme paa

lensmandsgaarden, naar mændene karede eller ribbede fjær, mens moderen læste høit for dem.

Karsten ertede stundom Hjørdis med, at hun endnu var dygtig i sin gamle kunst at presentere ham ubetalte regninger paa kjærlighed, og at *den* sang, hun hyppigst foredrog og med størst varme, var: »Elsker du mig, Karsten?«

Hjørdis lo og slog ham let paa kinden. Og dog var der mere alvor i dette spørgsmaal, end Karsten anede. Hjørdis sank ofte hen i tungsind. Det var noget, hun savnede, en tomhed, som ikke blev fyldt, trods al Karstens venlighed. Var det forskjellen i alderen, som gjorde det, det, som hans mor advarende havde skrevet om i hint brev? Hun ønskede ofte, at hun havde mødt Karsten, da han endnu var ung og fyrig. I slike stunder tænkte hun paa den tyske maler. Der kom ofte brev fra ham, og det var altid en kjær avbrydelse i ensformigheden. Von Auer laa fremdeles paa reiser.

Brevene var altid fulde av takk for den venlighed og gjestfrihed, de havde vist ham under hans sidste besøk. Hans gamle kjærlighed til Hjørdis laa endnu og bævede som en dulgt undertone under ordene.

Saa var det en dag om vaaren, at der kom en skyds efter dokteren. Det var sorenskriveren, som var bleven haardt syk. Skydskarene havde et brev med til fru Hjørdis, hvori der stod:

Ærede frue!

Husker De, at jeg lovede at sende bud efter Dem, naar jeg trængte til en skriftefader? Nu trænger jeg én, og jeg ønskede, at De var denne

ene. Jeg er meget syk, og tror ikke, jeg staar det over. Kunde De ikke følge med Deres mand for denne ene gang. Veiret tegner til at bli roligt. De vilde da bevise en gammel mand, der nærer stor ærbødighed for Dem, en stor tjeneste.

Med dyp agtelse
Deres ærbødige tjener
Markus Holte.

Hjørdis viste Karsten brevet. »Hvad mener han, tror du? Jeg har saamæn ingen hemmeligheder med sorenskriver Holte. Skal jeg vaage at reise?«

»Jeg synes det, Hjørdis. Du kunde angre det siden, hvis Du negtede. Og sjøsyk tror jeg ikke, du blir denne gang.«

Hjørdis kom lykkelig og vel over baatreisen, og nu var hun da for anden gang i det hus, hvor den stakkars melankolske frue havde vandret om som en fredløs aand.

Karsten var først inde hos sorenskriveren, og efter undersøkelsen konstaterede han et slemt nyretilfælde, som nok kunde blive baade smerteligt og farligt.

»Jeg vet det, jeg vet det,« sagde den syke. »Denne gang klarer jeg det ikke. Det er en gammel historie, ser De. Vilde Deres hustru være saa venlig at se ind til mig, vilde jeg være meget taknemlig. Jeg hører, hun er med Dem.«

Hjørdis sat imidlertid i dagligstuen, hvor husbestyrerinden, frøken Barth, havde sat te og kaker for hende. Hun saa paa Hjørdis med sky og formelig onde øine.

Da Hjørdis steg ind til den syke, rakte denne

haanden ut. »Takk for De kom,« sagde han. »De syntes vel, mit brev var besynderligt?«

»Jeg kan ikke negte det.«

»Jeg vet heller ikke, hvorfor jeg har faaet slik tillid til Dem. Men alt fra den dag, De som liten pike nikkede trodsigt med hodet og sa', at de snille folkene var i arresten og de leie her hos os, fik jeg saa tilovers for Dem. Der var noget saa selvsikkert, saa ubestikkeligt ved Dem. Og nu, da jeg traf Dem igjen som voksen, fik jeg samme indtryk. Derfor var det, jeg gjerne vilde ha' Dem til skriftefader.«

»Var det ikke bedre, De sendte bud efter presten?«

»Vil De gjøre nar av mig? — den idioten. Han, som bare kan læse op gammelt vaas av Pontoppidans forklaring. Nei, vet De hvad, den komedie er jeg da færdig med for længe siden. Den kan De overlate fiskerne og sauerne. Men en anden ting er: kan De tie? Ja, for hvad jeg her agter at betro Dem, er for Dem alene. Det er for at lette min samvittighed for en stor byrde.«

»Jeg vilde gjerne spares, jeg har nok med mine egne byrder.«

»Men naar De hører, De kan gjøre en gammel mand glad ved det — aa nei, ikke glad — glad blir jeg aldrig —, men mindre angst kanske. Det er forfærdeligt, ser De, at gaa omkring med en sort hemmelighed, som ingen aner.«

»Jeg modtar ingen hemmelighed, som ikke min mand kan dele. Men jeg indestaar for ham. Han hører ikke til de meget talende.«

»Jeg vet, han er en bra mand. Men lover De

mig da kun at betro det til ham, og først efterat jeg er død?»

»Det lover jeg.«

Sorenskriveren tørrede sveden av sin pande. Han pustede tungt, saa begyndte han:

»De opdagede vel sidst, De var her, at det ikke var mellem mig og min hustru rigtig som det burde være. Og dog har jeg elsket hende, elsket hende saa voldsomt og lidenskabeligt, at jeg blev — —«

Den sykes ansigt fortrak sig i aandelig smerte. »Jeg kan like godt begynde med begyndelsen,« fortsatte han. »Jeg havde en ven, en student-kammerat. Vi delte alt sammen, var uadskillelige. Men da jeg friede til den unge pike — hende, som De har set som min hustru —, saa betroede hun mig, at hun alt var hemmelig forlovet med min ven. Aa, hvor jeg rasede! *Han* havde altsaa i stilhed lokket hende fra mig. Jeg, den stolte, ærgjerrige unge mand, for hvem alle kammerater bøiede sig, jeg faaet avslag — jeg stanset paa min seiersbane av ham, den underlegne!

Jeg kunde vist faaet hvilkensomhelst anden; thi man forsikkrede mig, jeg havde kvindetække. Men nu vilde jeg ha' hende, netop hende, *kun* hende. Saa var det den dag, han og jeg var alene paa jagt — da kom fristelsen over mig, og jeg skjøt ham. Jeg glemmer ikke hans øiekast, da han saa paa mig, med det samme han segnede. Taaler De at høre mere?«

Hjørdis nikkede.

»Jeg spillede komedien tilende. Det het naturligvis, at det var et vaadeskud, og der var ingen vidner. Jeg selv var det jo, som bragte budet

og fik hjelpen, der fragtede ham ned. Den unge pike var utrøstelig, men min fingerte sorg og min rørende ømhed og ridderlighed for hende drog hende til mig. Jeg havde jo været hans bedste ven. Saa kom da omsider den stund, da hun lot sig overvinde av mine bønner og blev min. Hun anede intet, aner den dag idag intet. Forstaar De, hvad det vil sige at gaa omkring med denne taushedens byrde?«

Hjørdis klappede lindt den sykes haand, der laa paa sengeteppet.

»Takk for det haandtryk, det siger mig, at De ikke væmmes for meget for mig. Jeg skal ikke trætte Dem med hele mit levnetsløp. De vet jo, jeg endte her nord som sorenskriver.

Hun blev ikke lykkelig. Jeg passede ikke for hende. Jeg brutal, sanselig — hun blek og fin og stille, gaaende omkring med mindet om sin døde elskov altid — altid. Det nagede mig. Jeg styrtede mig i sus og dus, jeg holdt selskaber og gik i selskaber — De vet, det kan gaa ganske lystigt til her i Norland, naar man først slaar tappen av tønden. *Hun* havde mot selskabslivet, vilde helst sitte stille, læse og drømme. Ensomheden og den voldsomme natur heroppe gjorde saa resten. Hun blev melankolsk, næsten menneskefiendsk. Og jeg fandt erstatning hos andre — ja, jeg vil ikke saare Deres ærbare øren med at utmale det. Men der har ikke været levet i dette hus, som der burde.«

»Jeg vet ogsaa det. Væggene kan ha' øren, selv om man ikke lytter,« sagde Hjørdis.

Sorenskriveren saa længe paa hende. »Jeg ante det efter Deres ansigtsuttryk, da De sidst reiste,

og da De ikke vilde stoppe længer. Og dog sitter De nu her. Hvor god De er. Men det er kun altfor sandt, gudbedre, jeg vil ikke gjøre mig bedre, end jeg er. Jeg væmmes ved mig selv, og dog kan jeg ikke la' være. Men dette er ikke det værste. Tænk Dem at være dommer — at høre paa disse arme menneskers smaasynder, og saa maatte dømme dem efter lovens bokstav, holde formanende taler for dem, sende dem paa tugthus og slaveri og strutte i sin dommerværdighed. Hvor mangen gang, naar jeg sat der og skulde dømme disse smaapøbler, havde jeg ikke lyst til at bite tænderne sammen og skrike: døm *mig*, her er forbryderen, her er morderen, løgneren, ægteskabsbryderen.

Aner De, hvad det vil sige? For en foragt jeg maa føle for mig selv? Hvor det maatte gripe mig, da De uskyldige lille pike nikkede og sagde: De snille folkene er i arresten, de stygge er her? — Aa, hvor sandt! hvor sandt!«

»At De kunde holde ut!«

»Maatte jo — maatte —, det var jo mit levebrød. Men saa kommer samvittighedsnaget og foragten. Og saa tyr man til champagne og whisky.

Men disse nætterne man ikke faar sove! Man tror, de døde forsvinder — aa nei, nei, de gaar igjen, gaar igjen i fantasien, stiller sig i nattens stilhed ved ens seng og ser paa en. Hvor ofte har jeg ikke set ham, vennen, som jeg skjøt, og hans forundrede, bristende øine.«

Den syke saa likesom sky til siden. Saa fortsatte han:

»De, frue — tror De paa noget helvede? Ja, for der er et helvede, siger jeg Dem, værre end

teologernes. Ormen som ikke dør, ilden, som ikke slukkes — jeg kjender dem. Erindrer De engang i et kortlag hos Deres far, at en av gjesterne skjemtede med helvede — jeg selv skjemtede med, tror jeg, for at dække?

Aa, men vidste de spottere, hvorledes det river og sliter i én som med gloende tænger, naar samvittigheden vaakner! »Hvad du saar, det skal du og høste« — det er et alvorligt ord det, frue.«

»Ja, man bærer sit helvede med sig overalt — det findes sandelig ikke bare paa den anden side.«

»Aa nei, aa nei, men den, som bare vidste, hvorledes han skulde sone, gjøre godt igjen. Jeg har ofte tænkt, jeg burde angivet mig selv — men hvad skulde det nyttet til? Det vilde dræpt hende, den uskyldige engel, og berøvet hende hendes livsophold. Nei, jeg faar nok drage lænken med mig, til jeg dør.

Og da — jeg gruer, frue, jeg gruer. Tilintetgjørelsen, som de vrøvler om, de lystige, flotte kortenspillere, den vil de nok forgjæves søke efter, naar de gaar over.

Jeg har set, at de døde lever. Han — vennen med skudsaaret i brystet — jeg tror ikke, han er et fantom. Mon han nogensinde kan tilgi' mig?«

»Det vil han vist. De har kjøpt tilgivelse med Deres lidelse.«

»Det var smukt sagt, bare det var sandt. Og saa hun, den rene engel, hvis livslykke jeg har forspildt! Det er ikke sandt, som man siger, at hun bad om at blive ført paa sindssykeanstalten. Det var mig, som sendte hende dit. Hun, den anden her, vilde ha' fuldt spillerum, ser De. Og

hun fik det. Jeg var jo som en bold i hendes haand.«

Den syke holdt inde en stund, og Hjørdis taug.

Saa sagde han: »Nu har jeg ladet Dem se ind i et forspildt liv, frue. Tænk, at dette skulde bli resultatet av det, som tegnede saa godt, for jeg var begavet, man ventede noget av mig. Og saa blev det at gaa fra forbrydelse til forbrydelse, at pine andre med den straf, som en selv burde havt, og at ende her i forglemmelse, uten at ha' gjort noget godt. Ja, ja, regnskabsboken faar meget at klare. De, frue, tror De paa bøn? Kan De bede?«

»Om ikke altid med ord, saa med tanker og ønsker, og altid, naar jeg er alene med min Gud. Jeg tror, man ved bøn kan drage gode, usynlige indflydelser til sig og ogsaa sende dem til andre.«

»Vil De saa imellem sende dem til mig?«

»Det vil jeg.«

»De vil vel ikke sige nogle ord nu — aa nei, det er for meget forlangt, og jeg fortjener det ikke.«

Hjørdis sat lidt. Saa lagde hun sin haand paa den sykes og sagde stille: »Du Gud, som er kjærlighed og retfærdighed, vi vil takke dig for, at denne mand her, som har syndet saa saare, føler samvittighedens braadd i sin sjæl og kan angre. Dermed aapner han soningens vei. Lad ham kunne gaa den snart og helt og utslette pletterne, hvormed han har stænket til sin egen aand, hvad enten det blir her eller hisset. Amen!«

Den sykes ansigt lyste, og øinene fyldtes av taarer. »Takk,« sagde han, »det var en mandig bøn, som talt ut av mit eget hjerte. Det har let-

tet mig at tale. Og nu én ting til: Hvis De nogensinde paa Deres vei skulde komme i nærheden av min hustru, vil De saa opsøke hende og være god mot hende?«

»Det vil jeg.«

»Takk, og saa maa De gaa til Deres mand. Bed ham endnu en gang at se til mig, før han reiser. Og saa farvel og tak for, hvad De har gjort for mig idag.«

Den syke rakte begge hænderne og lagde dem om Hjørdis' ene haand. Saa nikkede han, og Hjørdis gik.

En maaned efter hørte de, at sorenskriver Holte var død.

Tredivte stykke.

Lykke i ulykken.

Hjørdis begyndte at faa sterkere og sterkere utlængsel. Denne angst, naar Karsten var ute paa sine baatreiser, var ikke at holde ut. Og saa selskab! Havde hun bare havt et barn. Men den lykke syntes at være negtet hende.

Da var det en dag, hun forfærdet saa dokterbaaten lægge til ved bryggen, og fire mand komme bærende med Karsten.

Hun sprang ned uten at ta' noget paa sig. Da saa hun, at Karsten vinkede med den ene haand; han var altsaa ikke død. Hjørdis pressede hænderne mot brystet, det var som hjertet skulde staa stille.

»Ikke ræd, Hjørdis,« ropte Karsten mot hende, men stemmen var lidt utydelig og ukjendelig. »Jeg var om at glide utfor et stup med karjolen paa issvullen, og skrækken gjorde, at jeg fik et slag, saa jeg er bleven lam paa den ene side. Det retter sig nok igjen.«

Hjørdis fik taarer i øinene. Hun klappede sin mand ømt paa kinden og bad mændene bære ham ind i sengen.

Da hun saa havde stelt ham og betalt og skjænket mændene, lagde hun sig paa knæ ved sengen, lagde sit hoved ind til ham og saa paa ham med sine taarefyldte øine. »Aa, Karsten, hvor jeg er glad, jeg har dig igjen. Og nu kan du ikke reise fra mig? Kan du vel? Du maa være hos mig bestandig — aa, hvor jeg er glad og lykkelig.«

Karsten saa forbauset paa hende. »Kan du kalde det lykkeligt, at jeg kanske kommer at ligge her som en krøbling for resten av mit liv. Ja, for jeg er ikke viss paa, om dette kan rette sig — jeg sa' det bare for at berolige dig, Hjørdis. Men tænk, om galt skulde hænde, om jeg ikke mere kan reise — om jeg maa opgive min praksis — hvad skal vi saa leve av? Aa, for en ulykke! for en ulykke!«

Og nu var det, som de opdæmmede følelser rev Karsten helt med sig. Han brast i en graat, saa hele hans legeme rystede.

Hjørdis lot det stilne først i ham, laa bare og strøk ham over haaret. Saa sagde hun smilende: »Er det stygt og egoistisk av mig, at jeg er glad, Karsten? Ja, for det er jeg. Jeg har jo ikke havt andet ønske bestandig end at faa være hos dig, at du skulde elske mig, og jeg faa lov at være alt

for dig. Men der har du rømt ifra mig, snart paa reiser, saa paa møter, saa til dit arbeide — jeg har aldrig eiet dig helt. Nu skal jeg det, nu skal jeg være saa god mot dig, Karsten — tror du ikke det?»

»Du har altid været god mot mig, Hjørdis.«

»Nei, ikke altid. Jeg har været heftig og haard, men det har bare været, fordi jeg troede, du ikke brød dig saa meget om mig længer.«

»Aa, men tænker du ikke paa, hvad *mit* liv vil bli. Ligge der som et hjelpeløst vrak, ha' en til at klæ paa sig, en til at bære sig, en til at rulle sig ut i en stol — jeg, hvis lyst det var at farte rundt. Ikke faa holde møter længer — ikke faa skrive — aa nei, det blir altfor uudholdeligt. Tænk, reduceret til et unyttigt vrak.«

Hjørdis lagde haanden over hans mund. »Nu maa du ikke overdrive, Karsten. Det er slet ikke saa slemt, som du tænker. Du har jo ingen smerter, siger du, og dit hode er fuldkommen klart. Om du ikke kan reise længer paa disse baatturene, hvor du skræmmer livet av mig, saa kan da folk komme til dig og raadføre sig med dig og faa sine recepter. Du faar kontorpraksis — det er jo det allerfineste, Karsten — det vet du da. Læse kan du jo og samle materialier til dine avhandlinger, og saa dikterer du mig. Jeg skal bli din sekretær — høres ikke det storartet? Og saa blir vi fælles om arbeidet — du dikterer, og jeg kritiserer — du vet, jeg er god til det. Og saa skal jeg læse høit for dig om kveldene og spille og synge for dig — før har jeg jo næsten ikke havt nogen at synge for. Aa, hvor jeg glæder mig, Karsten! Nu skal vi først ha' det rigtig hyggeligt.«

»Men hvad skal vi leve av, Hjørdis?«

»Bry dig aldrig om det, Karsten, det skal nok lage sig. Det er jo bare disse baatreiserne, du maa opgi, og dem blir du saamæn ikke fet av. Jeg skal hjelpe til med haandarbeide — du vet, jeg er flink med mine hænder. Og saa kan jeg jo se at hamre lidt musik ind i smaapikerne her omkring, du vet, der er mange, som har bedt mig spille med dem.«

Karsten rakte haanden ut mot hende. »Og er du viss paa, du ikke gaar træt, vennen min?«

»Ja, det er jeg viss paa. Jeg har jo hele mit liv bare længtet efter at faa vise, hvor jeg elsker dig. Nu skal jeg da faa vise det. Læg nu du dig bare trygt og hvil, Karsten, al denne spænding har taget paa dig.« Og Hjørdis holdt ham i haanden, til han sovnede.

Enogtredivte stykke.

Et godt eftermæle.

Kjæreste mor!

Undskyld dette halvt ulæselige kludder; men med god vilje kan du vel stave det igjennem. Jeg har nemlig prøvet at skrive selv med venstre haand — den høire vet du er lammet —, da jeg ikke vil, at Hjørdis skal se det, saasom jeg agter at synge hendes pris i høie toner, og dog ikke høie nok. Ja, kjære mor, nu først har jeg ret faaet øinene aapne for, hvilken skat jeg eier i Hjørdis. Men besynderligt er det, at jeg maatte

slaaes halvt ihjel, før hun kunde utfolde alle de kræfter, som bor i hende, og jeg ret faa øie paa dem.

Og vet du, hvad livsnerven i hele hendes væsen er, mor? Det er hendes *moderlighed* — dette at ta' sig av og offre sig helt for det hjelpeløse og finde sin glæde i det. Nu forstaar jeg dypere, hvad hun som barn følte ved at bære paa sine arme lammet, der havde brukket sit ben; nu forstaar jeg hendes rørende kjærlighed til det farlige uhyre, trædukken Fennimor; nu forstaar jeg hendes harme, da hendes ven maleren havde skudt maaken, og hun kjælte med og kyssede den døde fugl. Nu forstaar jeg hendes intense fryd, da hun holdt sit eget barn i sine arme, og hendes smerte indtil vanvid, da hun maatte slippe det. Og nu forstaar jeg først ret hendes uendelige godhed mot mig. Ja, for nu er hun godhed, overstrømmende godhed. De haarde kanter, som før stundom kunde støte mig, er ganske avstreifede. Jeg længes ikke mere efter »madonnatypen« — kan du huske den, mor, den, som du saa humoristisk begravede dengang? Den Hjørdis, som jeg nu kjender, med sine heftige utbrud, sine spillende overgange, sin brutale sandfærdighed, sin hensynsløse kritik, sin trang til hel hengivelse, har jeg lært at foretrække. Det værste er, at jeg blir saa forvænt; thi nu er alle hendes kræfter samlede i godheden mot mig, den hjelpeløse. Og det synes ikke, som hendes arbeide er nogen byrde. Hun er altid munter, opfindsom, gjør nar av mig, naar jeg faar mit anstrøk av bekymring og mismod, og ryster det av.

Hun har faaet gjort en rullestol, faar hver dag,

naar veiret tillater det, en mand til at bære mig ut i den, og selv triller hun mig da frem og tilbake paa veien. Hun hjelper mig med mine manuskripter og er bleven en hel dokter. Hun læser høit for mig baade lettere og tyngre saker og gjør altid skarpe og vittige bemerkninger. Det liv, som jeg troede maatte blive en uudholdelig byrde, blir nu forholdsvis let. Og dog — sin frihed til at bevæge sig, gaa og komme, naar man vil, den savner man jo og vil altid savne den. Men det skal du vite, mor, at uten hende var jeg intet; hun er mit livs velsignelse.

For min egen skyld skulde jeg gjerne dø, for jeg synes ikke, jeg længer kan utfylde min plads i verden. Men Hjørdis blir bedrøvet, naar jeg siger det, og har forbudt mig at tale om det. Og jeg vil jo nødig forlate hende.

Saa lev da inderlig vel, min elskede mor. Nu vet du, jeg har det godt i min hjelpeløshed. Hvor taknemlig maa jeg ikke være for at ha' truffet to slike kvinder som du og hun og at blive elsket av dem. Hjørdis hilser. Hun spør, om det er et elskovsbrev, jeg sender avsted til min mor, siden hun ikke maa læse det. Og saa lev vel.

Din Karsten.

To og tredivte stykke.

Mørke og lys.

Karsten Hoff kom ikke til at ligge i sin hjelpeløse stilling saa længe. Et aar efter at han fik sit slagtilfælde, var han død. Han havde været usæd-

vanlig matt nogle dage, saa han til stadighed holdt sengen, og Hjørdis havde næsten ikke veget fra ham. Han holdt hendes haand og strøk den gang efter gang, mens hun søkte at muntre ham ved at fortælle historier fra sin barndom. Og han smilte, og hans øine straalte av taknemlighed og ømhed.

Han sov ganske stille den sidste nat. Hjørdis havde ikke hørt en lyd, skjønt hun ofte var vaaken og lyttede. Da hun klædte sig, gik hun paa taa for ikke at forstyrre ham.

Saa bøiede hun sig over ham og klappede hans kind. Hun foer tilbake, for den var ganske kold. Forfærdet grep hun hans hænder, som laa ovenpaa teppet — iskolde. Han var død, død uten et sukk. Hans ansigt laa der hvidt paa puten og smilte.

Hjørdis stod som forstenet. Hun kunde likesom ikke fatte og forstaa det. Der sank en kvælende stilhed over rummet og en tomhed, hun ikke kunde beskrive. Hun saa sig uvilkaarlig om efter barnet; det var, som det maatte være tilstede nu. Hun havde en følelse av at være efterladt alene i hele verdensrummet. Hun kunde ikke graate heller, var bare som bedøvet.

Skulde hun virkelig aldrig se ham mere hernede, høre hans stemme, se hans smil, faa synge for ham, læse for ham og utveksle meninger med ham?

Hun holdt ikke ut at være der alene i huset, uten at høre en lyd. Hun tok tøiet paa og flygtede over til handelsmandens. Og da hun saa maatte fortælle, hvad der var hændt, da hun gjennem sine egne ord stod ansigt til ansigt med

det virkelige og uundgaaelige, da løstes graaten, og hun hulkede, som om det aldrig skulde ta' ende.

Handelsmanden og hans hustru var rørende i sin medfølelse og taktfuldhed. De tilbød sig at ordne alt det nødvendige for hende og bad hende være der saa længe. Men det vilde ikke Hjørdis; hun dreves som med magt tilbake til hjemmet og den døde. Dog var hun taknemlig for at faa beholde en av pikerne hos sig saa længe. Handelsmandens kone fulgte og med, efterat hun havde avklippet sin deiligste rose for at stikke den i den dødes haand.

Da Hjørdis var kommen lidt over sin bedøvelse, satte hun sig til at skrive breve til sin far og til presten Myrvold og til Karstens mor. Det var, som det lettede at faa uttale sig om sin elskede, og hvad han havde været for hende.

Presten kom straks med særskilt skyds til handelsstedet og var meget elskværdig. Men da han følte det som sin ortodokse pligt ogsaa her at komme med nogle religiøse formaninger, stoppede Hjørdis ham ved at lægge haanden paa hans mund. »Aa nei — ikke det, prest — ingen talemaater nu. Selv en engel fra himmelen kan ikke finde ord, som kan trøste. Det faar livet gjøre, om det orker det; men jeg takker for Deres gode hjertelag mot mig. Og hils børnene inderligt.«

Ordningen med begravelsen var pinlig. Men den spredte dog tanken og holdt Hjørdis fra at synke hen i fortvivlelse eller grublerier. Da alt var over, og hun skulde forsøke at leve livet alene, saa grep imidlertid tomheden og fortvivlelsen hende. Hvad skulde hun gjøre her? Sitte alene i det

tomme hus med alle de kjære, oprivende minder daglig omkring sig? Eller vandre uten maal og med rundt mellem disse svarte, knugende fjelde med mørke og snefok og storm tutende omkring sig? Bare hun ikke blev vanvittig av at sitte her alene uten nogen egentlig livsgerning.

Hjørdis vandrede som en fredløs aand frem og tilbake. Folk saa paa hende og rystede paa hodet. Hvad skulde dette bli til? Hun maatte ut — bort — men hvor faa penge?

Da kom der et brev fra hendes ven, den tyske maler, som gudsendt. Det lød saaledes:

Kjære ven!

Jeg faar jo lov at kalde Dem saaledes, og især nu i Deres store sorg, som jeg fik melding om for nogle dage siden. Det kom som et tordenslag over mig, og jeg mindedes saa levende de deilige vinterdage, jeg tilbragte i eders dagligstue med sang, musik og samtale. Nei, hvor De maa savne ham, saa som De havde givet ham Deres hele hjerte! Og hvor utaaleligt ensomt det maa være for Dem nu, det stunder til mørke og rædsel i den kjempesterke, overvældende natur, som omgiver Dem.

Jeg har talt med min gamle, elskelige mor, der, som De vet, lever her i Dresden som enke, om Dem og om dette. Og nu har vi undfanget en plan, som De ikke maa sige nei til; thi jeg tror virkelig, at deri ligger frelse for Dem. Tror De ikke, en utenlandsreise vilde gjøre Dem godt?

De husker, hvorledes De selv sa', De ofte havde længtet efter at se andre og større forhold, an-

dre mennesker, anden natur, andre linjer og farver og andet folkeliv.

Min mor lægger indlagt et brev, hvori hun indbyder Dem at komme til hende i Dresden. Derfra kan De saa planlægge en videre utflugt. Pengene til det har De; thi nu faar jeg betro Dem en Hemmelighed. *De* har nemlig paa en maate grundlagt min formue. Mine norlandske billeder, som jeg skylder eders natur og Deres inspirationer, gaar nemlig som ferskt brød. Jeg har fundet marked for dem især i Rusland og Amerika. En del av overskuddet har jeg lagt tilside som et grundfond til Dem. Det er kun en taknemlighedsgjeld, jeg herved avbetaler. Jeg havde tænkt at vente, til summen havde naaet en viss grænse; men nu synes jeg allikevel, den beleilige tid er kommen. Og derfor er min mor saa fri herved at sende Dem en anvisning paa 10000 kroner. Hun siger, at hun ikke taaler avslag. Flyv derfor ut av Deres bur, kjære frue, og gjør os glade. At der ikke lurer nogen baktanke i dette fra min side — De husker mit gamle saar og min gamle ubesindighed —, behøver jeg ikke at tilføie. Men *det* kan De ikke opfatte som nogen fornærmelse, at jeg glæder mig umaadelig til at se Dem igjen.

Med inderlig medfølelse
Deres trofaste ven
Adolf von Auer.

Og i linjerne fra moderen stod der:

Ærede frue!

Min søn har saa ofte og saa begeistret talt om Dem, at jeg har fattet interesse for Dem og

er forfærdelig nysgjerrig efter at se Dem hos mig som gjest. Jeg kan jo ikke byde Dem nogen storartet natur som den norske: De faar nøie Dem med et godt hjertelag. Og nu trænger De at komme ut. Jeg har derfor den fornøielse av Deres egne penge at sende Dem indlagte anvisning, og venter Dem, naar det kan være Dem beleiligt. Gjør os nu begge den glæde at komme snart.

Deres
Kristina von Auer.

Hjørdis sat med brevene i haanden. Den sank ned i fanget, og haanden formelig skalv. Men saa steg der op i hende en uendelig følelse av lettelse og taknemlighed. Hun var fri, hun skulde faa reise. Hun skulde faa utvide sin synsvidde, suge ind nye indtryk, utvikle alle de spirende kræfter i sit sind. Hun kunde lægge reisen om Kristiania og faa hilse paa Karstens mor og paa den ulykkelige skriverfrue paa sindssykeanstalten.

Som gjenfødt, med straalende øine, viste hun sig for sine venner paa handelsstedet. De lovede at faa ordnet alt med salg av hus og indbo; thi til Norland kom hun vel ikke mere for at bo.

Og Hjørdis stod færdig til sin første utflugt.

INDHOLD

Kristofer Janson: Hjørdis